

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

4. (II/8.) szám

2006

Ábrám Tibor, Barankovics István,
Buday Barnabás, Dr. Csiha Kálmán,
Dalos László, Dr. Dienes Dénes,
Duray Miklós, Fecske Csaba,
Hortobágyi Cirill OSB,
Dr. Mezei István, Nádudvari Anna,
P. Nemesszeghy Ervin SJ,
Papp András, Dr. Pálinkás József,
Rivasz-Tóth Kinga,
Salkaházi (Boldog) Sára,
Stella Leontin, Szőke Ágnes,
Taraczközi Gerzson,
Dr. Várhelyi Krisztina

A szerkesztőbizottság:
*Demjén Péter, Kozslikné Szabó Mariann, Mezei István,
Papp András, Rivasz-Tóth Gyula, Sasvári István,
Táraczközi Gerzson, Zsugyel János, Várbelyi Krisztina*

Felelős szerkesztő: *Gróf Lajos*

Szerkesztőség (levélcím):
3535 Miskolc, Puskás Tivadar u. 1.
Telefon: (46) 337-598
E-mail: lajos.grof@freemail.hu

Kiadja a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *dr. Rivasz-Tóth Gyula*

BABITS MIHÁLY

Áldás a magyarra

Ne mondjátok, hogy a haza nagyobbodik.
A haza, a haza egyenlő volt mindig
ezer év óta már, és mindig az marad,
mert nem darabokból összetákolt darab:
egytest a mi hazánk, eleven valami!
Nem lehet azt csak úgy vagdalni, toldani.

Máskor is hevert már elkötözött tagokkal.
Zsibbadtan alélt a balga erőszakkal.
De mihelyt fölengedt fojtó köteléke,
futni kezdett a vér elapadt érébe.
Visszakapta ami soha el nem vezett.
Nagyobb nem lett avval. Csak egészségesebb.

Lám, igaz jószágunk visszatér kezünkre,
bár a világ minden fegyvere őrizze.
Mert erős a fegyver és nagy hatalmasság,
de leghatalmasabb mégis az igazság.
Útja, mint a Dunánk és csillagok útja:
nincs ember, aki azt torlaszolni tudja.

Él a nagy Isten és semmisse megy kárba,
Magyarok se lettünk pusztulni hiába,
hanem példát adni valamennyi népnek,
mily görbék s biztosak pályái az égnek.
Ebből tudhatod már, mi a magyar dolga,
hogy az erős előtt meg ne hunyázkodna.

Erős igazsággal az erőszak ellen:
igy élj, s nem kell félned, veled már az Isten.
Kelnek a zsarnokok, tünnek a zsarnokok.
Te maradsz, te várhatsz, nagy a te zálogod.
Zsibbad a szabadság, de titkon bizsereg,
és jön az igazság, közelebb, közelebb...

1938. november 2–6.

(A költő 1941. augusztus 4-én, 65 éve hunyt el)

PILINSZKY JÁNOS

Intelem

Ne a lélekzetvételt. A zihálást.
Ne a nászasztalt. A lehulló
maradékot, hideget, árnyakat.
Ne a mozdulatot. A kapkodást.
A kampó csöndjét, azt jegyezd.

Arra figyelj, amire városod,
az örök város máig is figyel:
tornyaival, tetőivel,
élő és halott polgáraival.

Akkor talán még napjaidban
hírül adhatod azt, miről
hírt adnod itt egyedül érdemes.

Írnok,
akkor talán nem jártál itt hiába.

*(A költő 85 éve, 1921. november 21-én született
és 25 éve, 1981. május 27-én halt meg)*

A forradalom 50. évfordulójára emlékeztünk

A VECZÁN PÁL-DÍJ KITÜNTETETTJEI

A Keresztény Értelmiségiek Szövetségének miskolci csoportja javaslatára rendezték meg közösen ebben az évben is a Fráter György Katolikus Gimnázium aulájában október 21-én a Miskolci Nemzeti Estély című megemlékező ünnepséget, a városban működő jobboldali civil szervezetek.

Az idei ünnepségen az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára emlékeztünk, és akárcsak tavaly, idén is ezt az alkalmat használtuk fel arra, hogy átadjuk a Veczán Pálról, a két éve elhunyt evangélikus lelkésztől elnevezett díjat annak, illetve most azoknak, akiket a rendező civil szervezetek tagjaiból felállított kuratórium erre alkalmasnak ítélt. Tavaly ugyanis egy kitüntetett volt, miután az eredeti elképzelés úgy szólt, hogy olyan személyt kell a díjban részesíteni, aki Miskolc város közéletében – a díj névadójához méltó módon – tevékenyen részt vesz és a jobboldali értékrend elkötelezettje, mely munkájában, szerepvállalásában is megnyilvánul.

Ebben az évben azonban, éppen a kerek évforduló miatt, azt javasolták a kuratórium tagjai, hogy a városi kitüntetetten kívül a régióban élő egy, hasonló értékeket képviselő személy, és a határainkon túl élő magyarságot képviselő érdemes személy is részesüljön a Veczán Pál-díjban.

Az ünnepségen először Szabó Sándor, a Lévay József Közművelődési Egyesület elnöke mondott bevezető, köszöntő szavakat, majd Duray Miklós, a szlovákiai Magyar Koalíció Pártja ügyvezető alelnöke mondott ünnepi beszédet (lásd a következő oldalakon).

Először a határokon túl élő magyarok között végzett munkájáért kitüntetésben részesülő B. Kovács István, a felvidéki Rimaszombati Gömör Múzeum igazgatója ve-

Veczán Pálné és B. Kovács István

Kuklay Antal

Dr. Komporday Zoltán

Rivasz-Tóth Gyula

hette át a Veczán Pál-díjat. A kitüntetés indoklását Rózsa Györgytől, a Mandorla Egyesület elnökétől hallhattuk.

A régióban élők közül Kuklay Antal kanonokra, körömi plébánosra esett a kuratórium választása, akit a forradalom után tízévi börtönbüntetésre ítélt Kádár vérbírósága, melyből hat és fél évet le is töltött. Az ő laudációját dr. Rivasz-Tóth Gyula, a KÉSZ miskolci elnöke mondta el.

A Veczán Pál-díj Miskolc városi kitüntetettje dr. Komporday Zoltán ügyvéd, a Magyarok Világszövetségének megyei elnöke. Az ő érdemeiről Tóth Albert református lelkész, a Magyarok Világszövetségének elnökségi tagja beszélt.

A bensőséges, szép ünnepségen Kiss László színművész, Dinnyés József dalköltő, a Fráter György Katolikus Gimnázium énekkara szerepelt, és verset mondott Hegyi Ágnes egyetemista, miután az egyetem vezetése nem engedte meg, hogy a diákok külön ünnepséget rendezzenek az intézmény falai között.

Az est háziasszonya, műsorvezetője Kardos Katalin, a Veczán Pál-díj tavalyi kitüntetettje volt.

DURAY MIKLÓS

1956 üzenetét tetteinkben kell megfogadni

Tisztelt sorstársak!

Közös nemzeti emlékezetünk lehetővé teszi, hogy ha meghallunk egy történelmi dátumot, azt el tudjunk helyezni közös múltunkban. Ha valaki azt mondja: 1222, arról az Aranybulla jut eszünkbe. Ha 1526-ról beszél, akkor a mohácsi vész, ha azt mondja, 1703, az a Rákóczi-szabadságharc kezdete. 1711 a fegyverletétel; 1848 az első nagy, modernizációs forradalom dátuma. 1849-ről csak szomorú emlék jut eszünkbe, 1919 az egyik szégyenteljes eseménye XX. századi történelmünknek. De nem kell még évszámokat sem említenünk. Ha csak annyit mondunk, hogy június 4-e, arról Trianon

jut eszünkbe, mint ahogy március 15-ről a forradalom. 1990-nel a megbukott kommunista hatalmi rendszert idézzük, december 5-ről a nemzetárulás jut eszünkbe. Ha csak annyit mondunk: 56, a nemzet heroizmusáról emlékezünk.

1956 volt az első olyan nagy eseménye történelmünknek, amely már szétdarabolva érte a nemzetet. 1956-ban, a forradalom kitörésekor én 11 és fél éves voltam. Érezni lehetett a rádióadásokon keresztül, hogy készülődik valami. A mostani visszaemlékezők nagy része azt állítja, senki sem gondolt 22-én, sőt, még 23-án nap közben sem forradalomra. De a fejekben megfordultak azok a gondolatok, amelyek végül is szellemiséggel töltötték meg az eseményeket. Most azon vitatkoznak a visszaemlékezők, hogyan is alakultak a forradalmat megelőző események. Kik adták az „éceszt” hozzá? A Petőfi Kör? A reformkommunisták? A diákság, vagy a 16 pont?

Ezek meddő viták, ugyanis a forradalom nem forradalommal, hanem szolidaritással kezdődött. Azért vált forradalommá, mert a hatalom brutális volt. Ha nem lett volna az, lehet, hogy másként zajlanak az események.

1956. október 22-én, 23-án és tovább egy olyan esemény zajlott le az egész Magyarországon, amelynek akkor még nem gondolt üzenete volt. Mert a pesti utcán, vagy Debrecenben, ahol először lóttek, senki sem gondolta azt, hogy az események kapcsán fog először megrendülni a kommunista világ. Senki nem gondolta, hogy a nyugat-európai kommunista pártok ennek az eseménynek kapcsán kerülnek először olyan válságba, amiből aztán soha nem tudtak kikerülni.

Duray Miklós

Senki nem gondolta '56 októberének végén, hogy bekövetkezhet november 4-e. Mert október 29-én nemcsak a résztvevők, hanem akik csak a hírekből értesültek, hogy mi történik, úgy érezték, hogy győztünk!

De miért nem győztünk mégsem? Nemcsak azért, mert a hatalom brutális volt, hanem azért, mert hazug volt. A kommunista hatalom hazug hatalom. Arra épül, hogy becsapja, megtévessze az embereket. Azt hitesse el velük, ami nincs. Ilyen tekintetben nem változott, akkor is ilyen volt és ma is ilyen.

Volt egy öreg tanárom, aki egyszer megállt felettem az iskolában. Nem tetszett neki, amit csináltam és azt mondta, fiam, a kutyából nem lesz szalonna. Ez érvényes a kommunizmusra is. A kommunista mindig hazug marad, mert ez a lételeme. Ha igazat mondana, már nem lenne kommunista.

Ez az egyik bizonyítéka annak, hogy az igazságnak nincs alternatívája. Az igazság önmagában létezik. Csak a hazugságnak van alternatívája, és az az igazság. A forradalomban az alternatíva nélküli csapott össze a hazugsággal. Az igazságot csak erőszakkal lehet legyőzni, háttérbe szorítani – megszüntetni nem! A hazugságot meg lehet szüntetni, ha abbahagyják a hazudozást.

1990-ben nem gondoltam volna, hogy a forradalom 50. évfordulóján arról kell beszélnünk, hogy nem a forradalom örökösei vezetik Magyarországot, hanem az elnyomóinak örökösei. Ezt senki sem gondolta volna. Reméltük, hogy az 50. évfordulóra legalább egy olyan változás történik, amely lehetővé teszi, hogy hivatalból ne az eltiprók örökösei ünnepeljék a forradalmat, mert az olyan, mint amikor a gyilkos szemfogatva megy el az áldozat sírjához. Nem megkövetni, hanem megcsúfolni.

Ma Magyarországon a hivatalos hatalom megcsúfolja a forradalmat. Ezt nem lett volna szabad megengedni. Én még azt is reméltem, hogy az a lázadászerű felháborodás, amely most szeptemberben kitört, lesz olyan erős, hogy változtatni tud a helyzeten. De ismét az történt, ami már néhányszor: az igazság összecsap a hazugsággal, és aki hazudik, annak nincs szégyénérzete. Óvakodjunk azoktól, akiknek nincs szégyénérzetük, mert bármilyen disznóságra képesek!

Történelmünk, főleg a XX. században olyan krízishelyzeteken vezetett át, hogy szinte érzéketlenné váltunk sok olyasmire, amitől egy egészségesen fejlődő nép már régen felháborodott volna. Az, ami történt velünk a múlt században – akár az első világháború végére gondolunk, 1918 őszére, 1919 tavaszára, legnagyobb nemzeti tragédiánkra, 1920. június 4-ére –, olyan megrázkódtatást jelentettek a nemzet számára, hogy nemcsak szétesőbe került a nemzet, hanem fokozatosan, évtizedek során elkezdtünk úgy viselkedni, mintha már nem lennénk nemzet. Utoljára viszont 1956-ban viselkedtünk úgy, mint nemzet.

2006 tavaszán, a parlamenti választások alkalmából már nem, mint ahogy korábban, 2004. december 5-én, illetve azt megelőzően sem. De szerencse, hogy azért van egy mag. Még él Magyarországon két és fél millió felnőtt, akik tudnak nemzetként viselkedni és gondolkodni. „Ha csak egy igaz marad, nem pusztítom el.” Van tehát két és fél millió, de talán még több is, mert akik rájönnek, hogy félrevezették őket, igazakká válnak. Talán most, 2006 őszén sokan rájöttek, hogy félrevezették őket. Az '56-

ra való megemlékezést használjuk fel arra is, hogy a félvezetetteket megerősítsük. Segítsük őket kijózanodni, jó, helyes útra találni, mert csak így lehet változtatni.

Engem megdöbbenett, amikor magas rangú politikusok, államférfiak arra hívatkoztak, hogy változtatni csak a törvényekhez, az alkotmányhoz ragaszkodva lehet. A történelmünkéből tudjuk, voltak olyan helyzetek, amikor félre kellett tenni az alkotmányt, a törvényt és újat kellett alkotni. Változtatni csak akkor lehet, ha megfogalmazzuk a változtatás játékszabályait. Hogy lehet a törvényekhez ragaszkodva változtatni akkor, amikor a hatalmon lévő törvénytelenül van hatalmon.

1956-ban egy törvénytelen hatalommal szemben lázadt fel Magyarország. A törvénytelen hatalmat nem a törvény eszközeivel távolította el, hanem a nép erejével, ami nincs belefogalmazva az alkotmányba. A nép ereje a népben van, és az a mi iratlan alkotmányunk! A nemzetünk az iratlan alkotmányunk!

Lehetséges-e '56 elnyomóinak örökösait alkotmányos úton leváltani? Igen, egyetlen mód van, választások útján, mert nem mondanak le, önként nem távoznak el. De van még egy mód: ha rájön az Alkotmánybíróság, hogy törvénytelenül vannak hatalmon. Ehhez nem kell túlságosan mély jogászai műveltség. De ha mindez nem történik meg, hogy lehet tőlük megszabadulni?

1956 ötvenedik évfordulóját ünnepeljük, és erre nem jövünk rá? Itt a példa.

1956 a nemzetet szétszakítva érte, de ez nem azt jelentette, hogy az események nem érintették az egész nemzetet. Érintették az elszakított, és az emigrációban élő részét is, noha az eseményekben nem tudtak részt venni. Talán a leginkább Erdélyben és Romániában érezte hatását. Felvidéken kevésbé, mert az ott élő magyarság még csak akkor kezdett eszmélni a tragikus helyzetből, ami a második világháború után érte. Voltak példák ott is. Egyik a komáromi magyar gimnázium volt, amikor rá akarták kényszeríteni az érettségiző osztály diákjait, hogy egy ifjúsági gyűlés keretében ítéljék el az eseményeket és aláírásukkal igazolják ezt a véleményüket. A 18 éves diákok ezt visszautasították. A büntetésük az lett, hogy egytől egyig elvitték őket katonának az iskolapadból.

Érdemes azt is tudatosítanunk, hogyan próbálták hatástalanítani '56 vonzó erejét a Magyarországgal szomszédos országokban. A vörös fonal a magyarellenesség volt. Azt hintették el a szomszédos nemzetek körében, hogy az események Magyarországon azért ellenforradalmiak, mert fellázadt a megbukott magyar úri osztály, és vissza akarják foglalni azokat a területeket, amelyeket Trianonban elcsatoltak Magyarországtól, illetve '47-ben a nemzetközi jog erejével ismét a szomszédos országoknak visszaadtak. Erre érzékenyen reagáltak a szomszéd népek, ezért nem lehetett szélesebb körű hatása a forradalomnak. Ennek ellenére volt, különösen értelmiségi körökben.

Érdekes, hogy '56-ot kizárólag a szovjet hadsereg fojtotta vérbe, pedig mind Románia, mind Csehszlovákia felajánlkozott, hogy katonai segítséget nyújt a Szovjetunióknak a forradalom leveréséhez. Az oroszok ezt nem merték elfogadni, mert nem értett ezzel egyet sem Jugoszlávia, sem az akkor konszolidálódó Lengyelország. Ezért inkább visszautasította és egymaga követte el. Ilyen szempontból a 12 évvel későbbi csehszlovákiai események már más fényben tűnnek fel, pedig az is hasonló indíttatású

kísérlet volt, a kommunizmus – akkor úgy mondták – megreformálására, de inkább megszüntetésére. Akkor senki nem merte kimondani, hogy meg kell szüntetni. Igaz, hogy október 23-án sem mondta ki senki, de egyre inkább rendszerváltoztató forradalomba csaptak át az események, és rövid időn belül teljes egészében megdőlt volna a kommunizmus Magyarországon, ha nem fojtják vérbe.

Most, ötven évvel később sok mindent látunk másképp, mint akkor, de egyre kevésbé láthatjuk az eseményeket az átélő szemével. Ahogy időben távolodunk, számunkra ez már történelem. Egy dolgot viszont ne felejtsünk el. Amíg vannak sorainkban még olyanok, akik részt vettek a sortűzben, az ítéletek meghozásában, azok kérésében, az akasztásokban, akik őrei voltak az elítélteknek, a vérbefojtásban kiérdemesültek és leszármazottaik, akik a saját gazdasági, politikai hatalmukat védik, addig '56 nem történelem, hanem élő valóság. Ha élő valóság, akkor élő példa is, és üzenetét a tetteinkben kell megfogadni.

Ne felejtsük el az '56-osok egyik jelszavát. Őrizzük meg, nemcsak a szívünkbe zárva, hanem vonzó jelszóként is: Aki magyar, velünk tart!

*(Elhangzott a II. Miskolci Nemzeti Estélyen,
a Fráter György Katolikus Gimnáziumban, 2005. október 21-én)*

Ma újra szükség van a bátor demokratákra

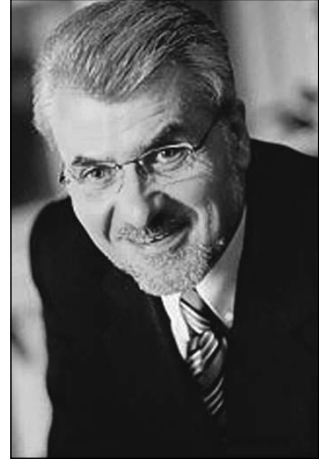
Kedves honfitársaim, ünneplő magyarok!

Az ötven évvel ezelőtti dicsőséges eseményekre emlékezünk. Ha végigtekintünk történelmünkön, 1956 forradalma és szabadságharca úgy emelkedik ki a magyarság történetéből, ahogy csak néhány hasonló esemény tud kiemelkedni. Történészek elemzik, miért van ez így. Az a pár nap, amíg a magyar nemzet olyan csodálatos egységbe forrva, egy emberként felkelt egy világbirodalom, és annak helyi kiszolgálói, helytartói ellen. Tudjuk, és legyünk büszkék rá, hogy ők voltak kisebbségben. Mégis olyan szörnyű diktatúra alatt tudták tartani a nemzetet, melynek tetteit a világon már akkor is ismerték, melyet Európa kultúrnemzetei között tartották számon, Európa szabadságszerető nemzetei között.

Ma is úgy tartják számon, és ebben 1956-nak óriási szerepe van. Azokban az időkben én 4 éves kisgyermek voltam, mégis visszaemlékszem néhány dologra. Arra, ahogy az emberek összefogtak, egymás felé fordultak.

Egyik ilyen eseménye volt a forradalomnak az, amit ez a tábla jelez, hiszen akkor, diákok, tanárok összefogva, egyaránt újat akartak. Ma is vannak közöttünk felfogásbeli különbségek, hogy csak egy rendszert akartak megreformálni, megjobbítani, vagy, ahogy én is gondolom, egy rendszert akartak teljesen mássá tenni, egy demokratikus, szuverén Magyarországot akartak. A szabadságért, a nemzeti függetlenségért, az emberi méltóságért küzdöttek. Nem egy rendszert akartak egy picit megváltoztatni, hanem vissza akarták állítani az ország szabadságát, függetlenségét, szemben egy világhatalom tankjaival. Ez megjelent a harcokban, és azokban a máig ható dolgokban – hiszen itt vagyunk és koszorút helyezünk el ezen az emléktáblán –, melyekben az emberek azt akarták, hogy változtassuk meg mindazt, ami körülvesz minket. Változtassuk meg a hazugságot, azt, ahogy valakik nevet adnak annak az intézménynek, amelyben mi dolgozunk, tanulunk.

Én nem szívesen foglalnék állást abban, hogy az azóta eltelt időben egy iskola, amelynek akár diákja is lehettem volna, annak most itt élő diákjai, oktatói hogyan érzik, hogy az általuk megszerzett országos hírnév mennyire kapcsolódik ehhez a névhez. Már csak azért sem, mert nem ez a vita lényege, hanem az, visszaadjuk-e az embereknek az igazság nyílt kimondásába vetett hitüket. Szomorú aktualitás – ma is szükség van az igazság nyílt, burkolatlan kimondására. Ehhez hozzátartozik az, hogy

Pálinkás József

akkor a diákok és tanárok úgy gondolták, hogy része annak a hazugságnak, amelyben élnek, hogy ennek az iskolának olyan nevet adtak, amelyet nem ők szerettek volna.

Az, hogy ma vannak olyanok, akik ragaszkodnak ahhoz a névhez, ami az ő bizonyítványukban benne van, olyan tanárok, akik ragaszkodnak ahhoz a névhez, amelyhez, úgy érzik, munkájuk kapcsolódik – mégsem itt van az igazi konfliktus. Az igazi ellentmondás abban van, ha nem merjük kimondani az igazságot, ha továbbra is hazugságokhoz ragaszkodunk.

1956-ban az akkori iskola diákjai úgy gondolták, hogy számukra fontos, hogy a névválasztással is kifejezzék, mást akarnak. 1956-ban feltehetően ebben az iskolában is, mint oly sokáig és nagyon gyakran ma is, magyar iskolákban nem az igazságot tanítják. Elmaszatoznak kérdéseket, és ha önök most visszagondolnak 1956-ra, akkor az új névvel az ellen is tiltakoztak, amit az iskolában akkor a magyar történelemről hallottak arról, hogy mi történik Magyarországon. Amit hallottak mindarról, amit 1949 után Magyarországon műveltek. Része volt az igazság akarásának, hogy új nevet adjanak ennek az iskolának. Része volt, hogy 1990 után azok a diákok és tanárok, akik életének ez egy fontos eseménye volt, nagyon sokat kockáztattak ezzel. Az ő igazságukkal is szembe kell néznünk, azt is tisztelnünk kell, és én remélem, hogy megtaláljuk az igazmondásnak azt a módját, ami után úgy érezhetik 1956 diákjai, tanárai, hogy igazuk volt, amikor új nevet akartak adni az iskolának, és ezzel meg akarták változtatni a hazugságot. Azoknak a honfitársainknak, akik még mindig úgy gondolják, hogy ez a név kifejezte az igazsághoz, a magyarsághoz, a nemzeti szuverenitáshoz való ragaszkodásukat, nem teljes az igazságuk. Azt gondolom, valahányszor itt összegyűlünk, s megpróbálunk szembenézni mindazzal, amit 1956 jelent, végigfutnak bennünk mindazok a képek, amelyek élnek bennünk a forradalomról, és az 1956 utáni hazugságokról. Talán minden ilyen alkalommal egy lépéssel közelebb jutunk az igazsághoz.

1956 után újra a hazugság, az elnyomás következett, olyan időket éltünk, amikor mást kellett mondani otthon és mást az iskolában. Önök jól emlékezhetnek arra, hogy 1989-ig ellenforradalmat kellett tanítani a magyar iskolákban a tanároknak. Ezzel a hazugsággal kellett szembenézni 33 éven keresztül, azzal a mindennapi tompa, lelket lenyomó hazugsággal, amelyben nem volt katarzis, mert úgy érezhette egy tanár, egy diák, ha kimondja az igazságot, az életét kockáztatja. Úgy gondolhatta, hogy az igazságnak ezt a kis részletét most inkább nem mondja ki.

Sokan járultak hozzá ahhoz, hogy ma kimondhatjuk ezt az igazságot. Sokan vannak azonban, akik ezt ma sem akarják kimondani, és meglepően sokan, akik ezt szeretnék elhallgatni, sőt, velünk elhallgattatni. Azt mondják, hogy a demokrata nem fél. Igen, és nekünk sem szabad félnünk kimondani az igazságot, akkor sem, ha ma is vannak, akik szeretnék a hazugságot legalább meg nem törtéنتté tenni. Szeretnének ebből a helyzetből úgy kijönni, mintha mindnyájan részesei lennénk ennek a hazugságnak. Nem voltunk részesei! Voltak olyan helyzetek, amikor arra kényszerítettek bennünket, hogy ne mondhassuk el 1956 igazságát. Ez az idő hál' Istennek elmúlt. De az még hátra van, hogy ezt mindannyiunk lelkében átalakítsuk a magyar történelem egyik legdicsőségesebb néhány napjának megünneplésévé.

Nehéz úgy ünnepelni, hogy emlékszünk mindarra, ami a forradalom és szabadságharc leverése után történt. Nehéz úgy egy dicsőséges forradalomról emlékezni, ha tudjuk, hogy közel 500 embert kivégeztek, tízezrek haltak meg, százezrek menekültek el ebből az országból. Mégis, itt állunk, koszorút fogunk elhelyezni ezen az emléktáblán, jelezve azt, hogy győztünk!

Győzött az igazság. Kitartóak voltunk, mint oly sok évszázadon át. Megértük 1989/90-ben azt az időt, amikor kimondhattuk az igazságot. Bátran kell kimondanunk most is, mert még nincs vége, barátaim! Mindaddig nincs, amíg a hazugság bármilyen formában jelen van, amíg jelen van az az akarat, hogy a magyar történelemnek ezt, és más eseményeit így vagy úgy átértelmezzék. Amíg jelen van az az akarat, ami igyekszik megakadályozni azt, hogy méltó módon ünnepeljük 1956 dicsőséges napjait, az az akarat, amely szeretné az országra néhány ember akaratát rákényszeríteni. Ne hagyjuk. Demokraták vagyunk, minden egyes alkalommal világosan mondjuk ki, amit gondolunk valamiről. Ne rettenjünk meg az igazságtól akkor sem, ha ezt egy másik ember szemébe kell mondanunk. Akkor sem, ha valaki a szemünkbe nézve vitázik velünk. Ez volt az első lépés, hogy már lehet vitázni. Nagyon sok lépés van még hátra.

Ma Magyarországon újra szükség van a bátor demokratákra, akik ki merik mondani az igazságot, szembe mernek szállni azzal a hazugsággal, amely megpróbálja ezt az országot visszakényszeríteni valamiféle engedelmességbe. Nem kívánunk másoknak engedelmeskedni! Mi saját magyar törvényeinknek, az általunk tisztességes körülmények között megválasztott vezetőinknek kívánunk engedelmeskedni. Semmilyen külső erőnek, és nem hátrálunk meg a ránk kényszerített erőkkel szemben, amelyek arra indítanak minket, hogy bármikor is megtagadjuk magyar igazságunk bármely részletét. Ehhez az igazsághoz hozzátartozik ez a tábla, hozzátartoznak 1956-nak azok az eseményei, amelyben diákok és tanárok csodálatos összefogással egyet akartak.

1956-ról azt mondják, az ifjúság forradalma volt. Valóban, az ifjúság a legmozgékonyabb, a leginkább hajlamos arra, hogy előttük az élet, változtassanak rajta. Mi, idősebbek már talán azt mondjuk, hogy előbb gondoljuk meg. Ennek a sajátos összhangjából alakul ki egy ország, egy nép viselkedése. Hogy mit tesz kritikus pillanatokban. 1956-ban a fiatalok jövőbenézése és az idősebbek tapasztalata egyaránt azt mondta, hogy elég volt az elnyomásból, a hazugságból. Ennek a csodálatos néhány napnak az eseményei közé tartozik az is, hogy iskolájuknak új nevet adtak. Helyezzék el kérem, koszorújukat ezen az emléktáblán, amely igazságot szolgáltat azoknak, akik 1956-ban úgy gondolták, hogy része az akkori forradalomnak, hogy új nevet adhatnak, és része mai szabadságunknak is, hogy idejövünk, erre emlékezünk, és elhelyezzük az emlékezés koszorúit.

Legyen ez példa ezen iskola diákjainak és tanárainak arra, hogy az igazságot kendőzetlenül ki kell mondani, a gyerekeink számára érthetően. Legyen példa arra is, hogy valahogy meg kell egyeznünk, mert csak akkor jutunk valamire, ha meg tudunk egyezni azzal a szűk kisebbséggel, amely a magyar történelem során oly sokszor, éppen azért, hogy viszályt szított magyar és magyar között, megakadályozta azt, hogy

nagy tetteket hajtsunk végre. Tudom, kissé fennköltnek hangzik, ha azt mondom, ma is nagy tettek állnak előttünk. Rengeteg feladatunk van. Sok a tennivalónk még az iskolával is. Ha ma körülnézünk, azt látjuk-e, hogy gyermekeink értékrendben, viselkedésben azt követik, amit mi szeretnénk? Sok tekintetben nem. Nagy szükség van arra, hogy Magyarországon az iskolák tanárai egyetértésre jussanak abban, milyen világot, milyen értékeket szeretnénk gyermekeinknek továbbadni. Ha ezt nem tesszük meg, akkor egy zűrzavaros, talán nem a jövőt szem előtt tartó képet vetítünk eléjük. Gondoljunk mindig diákjaink jövőjére, és úgy legyünk hűek tanári eskünkhöz, hogy minden reggel azt tudjuk mondani, az igazságot, a legjobb tudásunkat adjuk ezért az orszáért. Mindannyiunkért, a másik emberért. Ha nem tudunk a másik ember felé fordulni azzal a szeretettel, amelyre emberségünk, keresztény hitünk tanít, nagyon sokáig a fel-feltörő ellentétek, a gonoszság ragad meg a szívünkben, még akkor is, ha törekszünk a jóra, ha erkölcsi tanításból, neveletésünkől ott van a jóra való törekvés.

Az ünnepek arra valók, hogy fölemelkedjünk, felemeljük a lelkünket. 1956 ünnepe az én számomra azt jelenti, hogy emeljük fel a lelkünket, nézzünk vidámsággal a jövőbe. Ehhez hozzátartozik az is, hogy meg tudjunk bocsátani azoknak az embertársainknak, akik bocsánatot kérnek. Úgy tudjunk egymás felé fordulni, amivel építeni tudunk lélekben és fizikai értelemben is.

Ötven év kevés ahhoz, hogy a lelkünkben minden elrendeződjön. De talán éppen a kerek évforduló jó arra is, elgondolkodjunk és haladjunk a nemzeti egyetértés felé, hogy ez a nemzet ne legyen soha többé becsapható. Ehhez mindnyájunk munkájára szükség van. Csak akkor hisz bennünk a felnövekvő nemzedék, ha őszintén, az igazságot keresve állunk eléjük és az igazságra oktatjuk őket. Ha hűek vagyunk azokhoz az eszményekhez, amelyek 1956-ban olyan gyémántragyogású tisztasággal jelentek meg. Amikor az emberek szebb, jobb, igazabb életet akartak maguknak és gyerekeiknek.

Köszönöm, hogy meghívtak Miskolcra, és önökkel ünnepelhetek október 22-én. Jól tudjuk, a diákok mozgalma 22-én kezdődött el Budapesten és Miskolcon is. Ez, a fiatal szívekben meglévő forradalom adjon erőt mindannyiunknak ahhoz, hogy az előttünk álló sok munkát elvégezhessük, és jövőre kicsit többel és jobbal ünnepelhesük meg az 51. évfordulót, biztosak lehessük abban, száz év múlva is megünnepelhetjük ezeket a csodálatos napokat.

(Elhangzott 2006. október 22-én, a Földes Ferenc Gimnázium falán elhelyezett Széchenyi-emléktábla megkoszorúzása alkalmából)

P. NEMESSZEGHY ERVIN SJ
1956 a hit jegyében

Köszönöm a meghívást, örülök, hogy látom a rég ismert arcokat. Én csak három évig voltam itt, Miskolcon, és ahogy mondani szoktam, a szívem csücskét itt hagytam. De hát sokfelé jártam, s már alig maradt a szívemből valami...

Azt hiszem, ezt az időt szánjuk arra, hogy elmélkedjünk, imádkozzunk, most, hogy a magyar forradalomnak a fél évszázados fordulója következik. Én őszintén mondom, Isten nagy kegyelmének tartom, hogy tanúja lehettem Budapesten, mégpedig a VIII. kerületben a forradalomnak. Pedig úgy volt, hogy már nem láthatom.

Jezsuitának jelentkeztem 1948 nyarán, az érettségi után kezdtem el azon gondolkodni, hogy jezsuita leszek, előbb nem, mert orvos akartam lenni. Az érettségi után nem tudtam, hogy orvos, vagy jezsuita legyek. Pécsen jelentkeztem az orvosira, elvégeztem az első

évet, minden vizsgát letettem, de akkor már tudtam, hogy nem folytatom, mert jelentkeztem és felvettek jezsuitának. Akkor a noviciátus Budapesten volt, Manrézának hívták. Sokan nem tudják, hogy ez egy kis spanyol városnak a neve, Barcelonától körülbelül száz kilométerre van, északnyugatra. Szent Ignác a megtérése után ott megállt, és egy évig imádkozott, vezekelt egy barlangban. Túlhajtotta magát a vezeklésben, de nagy látomásai is voltak. Van egy kis folyó, talán a Rábához lehetne hasonlítani, Gardonernek hívják. Ott volt a legnagyobb látomása. Ahogy nézte a hömpölygő vízárdatot, elragadtatásba esett. Nem volt víziója, ő úgy mondta, valamilyen belső harmóniát látott, mintha három orgonasíp szólalt volna meg és a Szentháromság megnyilatkozott neki. Azt mondta, az összes többi látomása együttvéve nem volt annyira mély, mint ez az egy.

De nem erről akarok beszélni, hanem arról, hogy a lelkigyakorlatos házakat, a lelki elmélyedés helyeit sokfelé Manrézának hívják. Nekünk Budapesten, a Zugligetben volt a Manrézánk, amit nem kaptuk vissza, hiába igényeltük. Most Dobogókőn van ez a lelkigyakorlatos házunk. Én még a Zugligetbe kerültem noviciusnak, de akkor már nagyon fekete felhők tornyosultak az egyház egén. 1948-ban államosították az összes egyházi iskolát, kivéve azt a nyolcat, amit meghagytak. Abban az évben tartóztatták le Mindszenty bíborost is, és rettenetesen megkínózták. Aki még nem olvasta az emlékiratait, ajánlom, olvassa el. Bármennyire megalázták, ő

P. Nemesszeghy Ervin SJ

mindenkinek megbocsátott, és ahogy írja, nincs gyűlölet benne azokkal szemben, akik megkínózták.

Nem tudtam befejezni a noviciátust, mert nálunk két évig tart. Augusztusban léptem be, májusban jött a rendelkezés, hogy ki kell vonulnunk a Manrézából, mert az ávónak lesz valamilyen vakációs épülete. Azt mondták, hogy egy nap alatt ki kell üríteni. Ebben ők segítenek, katonai teherautók álltak be az udvarra az egyik reggel, 8–10 pótkocsis autó. Azt mondták, amit akarunk, el lehet vinni, de ahová elszállítottuk, nemsokára onnan is kiűztek bennünket.

A novíciusmesterünk nagyon buzgó ember volt, Péter Thurzónak hívták – a régebbi, P. Kovács már börtönben volt –, azt mondta, nem adhatjuk át senkinek piszkosan a Manrézát, pár nappal korábban elrendelte a nagytakarítást, és mi reggeltől estig keféltük a padlót, mostuk az ablakokat. Mondanom sem kell, hogy nem mindenkinek tetszett az ellenségszeretetnek ez a formája.

A szerzetesek elhurcolása 1950. június 10-én volt. Mi már Szegeden voltunk, de onnan is el kellett jönnünk, azzal, hogy már nem élhetünk tovább szerzetesi életet a szerzetesházakban. Titokban persze azok maradtunk, és próbáltuk élni a megszokott életünket. Volt egy alkalom, hogy világi szemináriumba kerüljünk, '50 őszén, és mivel 40–50-en lehettünk fiatalok, az előljárók nem akartak egy helyre küldeni bennünket, így három részre szakadt a jezsuita fiatalok közössége. Egy része Budapestre, a Központi Szemináriumba került, a másik része Egerbe, a harmadik pedig Szegedre. Én is ez utóbbi helyre, és nagyon jól éreztük magunkat. Az ottani kiszeminaristák közül ketten püspökök is lettek, Katona István és Gyulay Endre, aki szorgalmas kispap volt. Amikor a két év letelt, onnan is kidobtak bennünket azért, mert titokban továbbra is jezsuiták maradtunk. Biztosan voltak beépített kispapok, akik pontosan megfigyelték, kik tartanak össze. Volt egy világi kispap közöttünk, Tamás László, aki nagyon szegény családból származott, ezért a szülei nem tudtak neki pótlást küldeni. A koszt ugyanis elég gyenge volt, de nekünk, jezsuitáknak küldött valaki a rend részéről. Meghívtuk Lacit is, hogy jöjjön velünk uzsonnázni. Ezért ez a megfigyelő azt hihette, hogy ő is jezsuita, ezért őt is kidobták, hiába mondtuk, hogy nem az. Később kikerült Torontóba, ott elvégezte a szemináriumot és most is pap. A 25 éves papi jubileumán ott voltam. Felkértek, mondjak egy rövid beszédet, és elmondtam ezt a történetet. Egy püspök erre azt mondta, hogy akkor mi a kommunistáknak és a jezsuitáknak köszönhetjük, hogy Tamás Laci itt működik, mint pap... Így van, mondtam, a Gondviselés különös módon dolgozik. Azt hiszem, XXIII. János pápa mondta, hogy ha a jó Isten becsuk egy ajtót, kinyit egy ablakot.

Miért gondolom azt, hogy hálával tartozom, amiért Budapesten lehettem 1956-ban? Mert egy lelki élmény volt ott lenni. Már '49-ben a novíciusmesterem azt mondta, hogy a római előljárók úgy gondolják, rosszabb lesz a helyzet. Ha valaki a jezsuita képzést meg akarja kapni, annak ki kell szökni. Próbáltunk is, én 1949. augusztus 15-én, de nem sikerült. Két másik fiatalet lefoglaltak, de én vissza tudtam jönni a határszélről, ők viszont börtönbe kerültek. A jezsuita fiatalok nagy része azonban kijutott.

Egy hajszálon múltott, hogy nem kerültem külföldre, de akkor elszalasztottam volna ezt a nagy élményt, az '56-ot.

Amikor kidobtak bennünket a szemináriumból, az előjárók biztattak minket, hogy próbáljunk főiskolára, vagy egyetemre kerülni, mert behívnak katonának, legtöbbször munkaszolgálatra. Ez így is történt, de néhányunknak sikerült egyetemre kerülni. Én azt gondoltam, hogy folytatom az orvost, de kiderült, hogy szó sem lehetett arról. Nem voltam jó káder, hiszen édesapám katonaiskolában tanított, mint matematika-tanár, alezredesi rangban. Valaki azt ajánlotta nekem, nem orvosra kell menni, hiszen ott túljelentkezés van, és nem Pécsre, mert ott mindenki ismer. Olyan szakra, amiből hiány van. A legmesszebb Debrecen volt Pécsről, oda jelentkeztem, a legnagyobb hiány matematikából és fizikából volt, azt választottam. Felvettek és nagyon szép időt töltöttem ott is, bár az előjárók aggódtak, hogy el fogok kallódni a kálvinista Rómában. De aztán sikerült átkerülnöm az ELTE-re, és 1956-ban befejeztem az egyetemet, október közepén fogom megkapni az aranydiplomámat.

Jól, jelesre sikerült államvizsgáznom, mégsem engedték, hogy Budapesten maradhaszak. Vidékre kerültem volna, de az előjáróim nem engedtek, inkább hagyjam a tanárkodást, de maradjak Pesten. Szerencsére mégis kaptam ott állást, egy általános iskolában, szeptemberben kezdtük a tanítást, és októberben kitért a forradalom. Akkor éppen influenzám volt, 40 foknál is magasabb lázzal, mégis, még most is hallom a puskaropogást, a különféle fegyverek kattogását, és tudtam, hogy itt történelmi esemény kezdődött.

A VIII. kerületben laktam albérletben, a Bíró Lajos utcában, a Tisztviselőtelepen, a Nagyvárad tér és az Orczy tér között. Odaragadtunk a rádióhoz, figyeltük az eseményeket, és nem lehet leírni a szabadságnak ezt a nagy élményét. A felemelő lélektani hatást mindnyájan éreztük. A lelkesedést, amikor a lehetetlen megtörtént. Egy rabságban élő nemzetet megcsapta a szabadság első, sodró erejű szele és tanúi lehettünk annak a hősiességnek, melyet a szabadságharcosok mutattak, sokszor életükkel fizetve nagylelkűségükért. Szinte érthetetlen volt, hogy egy állig felfegyverzett rendőrállamban, melyet nagy számú szovjet csapatok tartottak megszállva, ilyen forradalom megtörténhetett. Sőt, először úgy nézett ki, hogy el is éri végső célját.

A falvakból teherautókkal élelmiszert szállítottak, amit az utcán ingyen osztogattak. A kórházak orvosai és ápolói éjt nappallá téve ápolták a sebesülteket, akármelyik oldalon is harcoltak. A betört kirakatok ellenére nem fosztották ki az üzleteket. A körúton én is láttam ilyen betört kirakatokat, ahol órák, ékszerek voltak, és nem nyúlt hozzá senki. Egy másik helyen, ahol üres volt a kirakat, nagy betűkkel kiírták: nincs kifosztva! Az áru a házmesternél!

Ez csodálatos dolog, az ország egy emberként mutatta meg, hogy meg akar szabadulni bilincseitől, magához vonzva sokszor azokat is, akik eddig a rabságot szolgálták. Azt tudjuk, hogy Maléter, aki később tábornok lett és kivégezték, és mások, kommunisták voltak, sőt, úgy mondták, hogy az akkor itt szolgáló szovjet csapatok is adtak néha fegyvert, és néhányan még harcoltak is a szabadságharc mellett.

A forradalom kirobbanása után pár nappal tankok és páncélautók dübörögtek el utcánkon, a házunk előtt. Kibújtam az ágyból, óvatosan az ablakhoz mentem és ki-

néztem az első emeletről. Éppen akkor haladt el házunk előtt egy páncélaútó, amely felülről nyitott volt. Körülbelül 10–12 fekvő, puskáikat lövésre tartó szovjet katonát pillantottam meg rajta. Az egyik fölnézett és észre is vett. Azonnal visszahúzódtam, de talán így is rám lőtt volna, ha a jármű közben el nem halad előttünk. Esténként pedig szabadságharcosok mentek el a járdán, a házak tövében, a géppisztolyaikat a vállukon vitték. Néha félhangosan egy-egy vezényszó is hallatszott. Legtöbbször fiatalok voltak, talán egyetemisták, vagy munkások. Hamis az állítás, hogy nyugatról próbálták felszítani a harcot, ez teljesen spontán forradalom volt. Nem lehetett meghatódottság nélkül nézni azokat a tizenéveseket, akik életüket kockáztatták hazánk szabadságáért.

Később írtak is egy verset ezekről a fiatalokról, Te pesti srác címmel. Azt nem tudjuk, ki írta, a verset úgy másolták, és egymásnak adták az emberek.

Te napköziben nevelkedett, apró kamasz.
Kinek élete mindössze vagy tizenöt sivár tavasz,
Te, kibe már az ábécével tömték az ideológiát,
A szovjet tankok vad tűzében zengted a szabadság dalát.

Tankok acélzáporában nem remegett gyenge kezed,
Bátran markoltad a géppisztolyt, és szórtad rájuk a tüzet.
Kicsiny szíved tán összerezett, de lábad bátran szaladt,
Kezedből nyugodt, biztos ívben repült a benzines palack.

Te pesti srác! Te hősök hőse!
Ontottad drága véredet,
S a kivívott szent szabadságban
Mégkaptad érte béredet.

De kicsi bajtárs, esküszünk,
Hogy megvédjük ezt a drága bért,
Mert nem lehet, hogy kicsiny szíved
Hiába ontott annyi vért.

Te pesti srác! Te napköziben nevelkedett apró kamasz!
Te, kinek élete mindössze vagy tizenöt sivár tavasz.
Téged, ki ezt a drága életet hazádért adtad oda,
Amíg magyar él itt e földön, nem felejthet el soha.

Mondom, nem tudjuk, ki ennek a versnek a szerzője, de valóban megható volt ezeknek a fiataloknak az áldozatkészsége.

Az előjáróink nem engedték meg, hogy a jezsuita fiatalok fegyvert fogjanak, ez érthető is, hiszen a puská gyorsan elsül, de azt megengedték, hogy kórházakba menjünk, segítsünk, vért adjunk, felvonuljunk, azaz bármilyen más módon próbáljuk a harcot

segíteni. Ezt azért is hangsúlyozom, mert többen mondták, hogy látták a jezsuitákat fegyverrel harcolni. Ez nem lehetett igaz.

Nem sokkal a forradalom kitörése után, de már akkor történt, amikor a lázam hőemelkedésre csökkent. Tudtam, hogy nem messze, a Nagyvárad téren van a Szent István-kórház, és ott volt novíciustársam, Miklósházy Attila, akinek a nevét itt mindenki ismeri, hiszen miskolci. Ebben a kórházban dolgozott akkor, mint műtős. Elhatároztam, hogy felkeresem őt, hogy a véradást a segítségével gyorsan elintézhessem. Ahogy a kórházhoz közeledtem, egy elhagyott, kiégett autót láttam, de más katonai járműveket is, látszott a harcok nyoma: betört ablakok, leomlott falak, villanydrótok mindenütt. Az utcákon felszedték a macskakövet és azokból csináltak torlaszokat, hogy megakadályozzák a szovjet tankok és teherautók közlekedését. Középen kivágott nemzetiszín zászlók díszítették az ablakokat.

Már csak száz méterre lehettem a kórháztól, amikor egy szovjet tank jött az utca közepén, a tengelye körül többször megfordult és ágyúcsövét a házak emeletei felé irányította, ahonnan ezeket a tankokat lőtték. Nagyon megijedtem, sőt azt is mondhatom, hogy halálfélelem vett erőt rajtam. Ugyanakkor szégyenkeztem, hogy más fiatal szabadságharcos milyen hősiesen adja az életét, én pedig egy kórházi véradástól is meghátrálok.

Már hideg volt, kabátban voltam és kivettem a kezemet a zsebemből, hogy mindenki lássa, nincs fegyverem. Nem túlságosan sietve, de azért igyekezve mentem ezen a veszélyes zónán, át a másik oldalra a kórház bejáratához. Egy-két perc alatt át is értem és hálát adtam a jó Istennek, hogy nem lőttek rám, hiszen nagyon könnyen lepuffanthattak volna.

Megkerestem Attilát, aki kedvesen fogadott. Amikor megtudta, hogy most gyógyultam fel egy erős influenzából, kijelentette, nem adhatok vért. Menjek csak haza, és próbáljak teljesen felépülni. Miklósházy Attila később jezsuita pap lett, és kineveztek püspöknek a külföldön élő magyarokhoz, az utódállamokon kívül szinte az egész világ az ő területe volt. Kanadában élt, de volt Ausztráliában, Dél-Amerikában is, mert a magyarok mindenhova elkerültek. Most ment nyugdíjba, 75 éves korában, de én remélem, jön még majd Magyarországra.

Később távolabbra is merészkedtem a lakásomtól, különösen a Nagykörút és az Üllői út kereszteződése mutatta a heves harcok nyomait. Ennek közelében többször láttam kiégett szovjet tankokat, mellettük halott, feketére égett katonákat. Őszintén sajnáltam őket, hiszen bizonyára nekik is voltak szeretteik, családjuk, akik már hiába várták őket haza. Imádkoztam értük és a forradalom minden áldozatáért.

A Kálvin téren egy hatalmas ládában pénzt gyűjtöttek az elhunyt szabadságharcosok hozzátartozóinak. Az arra járó emberek bőkezűen dobták be adományaikat, amelyek között sok százforintos volt, ami akkor elég nagy pénz volt. Csodálkozásomra a ládát senki sem őrizte. Amíg a szabadságharc győzni látszott, az emberek erkölcsi nívója hihetetlenül magas volt. Az emberek összetartottak, egymást segítették, és önfeláldozóan ápolták a sebesülteket, a haldoklókat.

Amikor Mindszenty bíborost kiszabadították, a várba, a püspöki palotába ment. Látni kívánta azokat a dokumentumokat, amelyeket az Állami Egházügyi Hivatal ör-

zött a római katolikus klérusról. Akkor felkérték őt, hogy egy kiáltványt tegyen közzé, és emlékszem arra, amikor hallottam a rádióban. Így kezdődött: Csodálatos, méltó hősiesség szabadítja meg most a hazát! A világtörténelemben páratlan ez a szabadságharc, minden dicsőséget megérdemelnek fiataljaink. Hála és imádság az áldozatokért.

Egy hosszabb kiáltvány következett, amit egyesek kritizáltak, de a többség azt mondta, hogy sírva hallgatták sokan, még a politikusok közül is. Maga Mindszenty mondta el később, hogy még az akkori államelnök Tildy Zoltán is könnyezett, amikor hallotta ezt a kiáltványt. Azt hiszem, valóban felemelő volt ez a nyilatkozat, éppen ezért, amikor felhívott az egyik fiatal jezsuita, Boór János és megkérdezte, hajlandó vagyok-e segíteni abban, hogy Mindszenty kívánsága teljesüljön, és áttanulmányozhassa azokat az aktákat a katolikus papokról, amelyeket az ÁEH őriz, én természetesen igent mondtam.

Abban az időben egy pasaréti villában volt az ÁEH központja. Egy nyitott teherautón mentünk fel, emlékezetem szerint körülbelül tízen. Csodálkozva láttam, hogy a teherautón lévők között nemcsak Boór János volt, hanem egy másik jezsuita fiatal, Marosfalvi László is (most Torontóban plébános). A többiek szabadságharcos egyetemisták lehettek, fegyverrel, csak mi, jezsuiták nem, előjáróink utasítása szerint.

Minden be volt zárva a villában, de kerítették valakit, aki kinyitotta a zárat. Bementünk és meg voltunk lepve, hogy milyen luxussal volt berendezve. A pincében voltak az iratszekrények, azok is zárva, de sikerült kinyitni azokat is. Én magam nem láttam, de mondták, hogy annyira meg volt szervezve ez a hálózat, hogy minden katolikus papról mindent tudtak, még a jezsuita novíciusokról is voltak feljegyzéseik. Ilyesmik is, hogy szereti a szép ruhákat, vagy más, emberi gyengeségek. Persze a módszer nem új, a nációk is ezt tették, gyűjtötték mindenkiről a jó és a rossz tulajdonságokat, hogy azzal zsarolhassák őket.

Később érkeztek a hivatalhoz mások, forradalmárok, katonákkal is, ők átvették tőlünk ezt a feladatot, sok iratot elvittek, úgyhogy tudomásom szerint teljesült Mindszentynek ez a kívánsága. Megtudhatta, kik azok a papok, egyházi személyek, akik be voltak építve az ávába. Ennek volt a következménye, hogy három ismert papot rögtön fel is függesztett.

Amikor 1956 novemberének első napjaiban új szovjet csapatok érkeztek Magyarországra, a szabadságharcosok nem sokáig tudtak ellenállni a túlerőnek, a forradalom leverése csak idő kérdése lehetett. Sokan a menekülést választották. Megbízható becslések szerint körülbelül kétszázezer magyar hagyta el a hazáját. Előjáróink biztattak, mi is távozzunk külföldre, hogy a szerzetesi képzést megkaphassuk. Ez több, mint félszáz jezsuita fiatalnak sikerült is, végeredményben a szabadságharcosok hősiességének köszönhetően.

Gondoljunk arra, hogy amikor visszatértem 1990-ben, és előjáró lettem, én magam 25 magyar jezsuitát hívtam vissza külföldről, Dél-Amerikából, Kanadából, Európa különböző országaiból. Azt lehet mondani, hogy ezek a jezsuiták valamilyen formában a szabadságharcosoknak köszönhetik a képzésüket. Én is húsz évig éltem Angliában, 12 évig Kanadában és 1990-ben jöttem csak vissza.

Azért is hálát adok a jó Istennek, hogy mindig volt alkalmam magyarokkal foglalkozni. Angliában öt városban jártam úgynevezett miseközpontokba misét mondani, Kanadában és más államokban is. Tulajdonképpen számunkra és a többi kétszáz ezer magyar számára sikeres volt ez az áldozat, de közben itt, Magyarországon megkezdődött a szégyenletes megtorlás.

Felmerül a kérdés, érdemes volt-e... Azt hiszem, érdemes volt. Ha a hit fényénél nézzük a dolgokat, akkor természetesen. A mi keresztény hitünk azt mondja, hogy mindenki, aki az igazságért, a szabadságért, a felebarátjáért áldozza életét, titokzatos módon Krisztusról tesz tanúságot, az ő áldozatában részesül, amely gyümölcsöt hoz. Olyan, mint a búzamag, amelyik elhal, hogy sok termést hozzon. Ez a mi keresztény hitünknek az alapétele. Mi, keresztények, nemcsak magunkért élünk, nemcsak a saját lelkünk üdvösségéért munkálkodunk. Az a privilégiumunk, hogy az Isten megadta, Krisztushoz csatoljuk az örömeinket, de a fájdalmainkat, nehézségeinket, betegségeinket is.

Milyen rettenetes dolog, ha valaki elveszti a látását. Ez nagy kereszt. Ismerek valakit Torontóban, aki így járt. Nem tud közlekedni. Nem kell ahhoz hősiesség, hogy valaki az életét adja másokért, nagyon sokféleképp lehet áldozatokat hozni. S ha mi ezt hoztasszük, egyesítjük Jézus áldozatával a szentmisében, ez gyümölcsöződik a megváltás művében. Azt szoktam mondani, hogy a keresztények feladata nemcsak az, hogy az üdvüket munkálják, hanem áldozataik és örömeik bekapcsolásával Jézus életébe másokért, így adja kegyelmét, főleg azoknak, akik talán nem is ismerik Jézus Krisztust. Érdekes módon először szerepel egy hivatalos dokumentumban, hogy a pogányok is elnyerhetik az üdvösséget – nem tudjuk pontosan hogy –, Krisztusnak a kegyelméből.

Tehát mi nemcsak magunkért, hanem másokért is élünk. Ez vonatkozik minden áldozatra. Salkaházi Sárára éppúgy, mint a szabadságharcosok áldozatára 1956-ban. Ő tudatosan készült erre az áldozatra, majdnem fél évvel korábban, mint ahogy megtörtént, elöljáróinak beleegyezésével a kápolnájukban felajánlotta magát embertársaiért. Azért is közel érzem magam az ő áldozatához, mert amikor történt, én Budapesten voltam, még mint fiatal fiú, 1944. december 27-én, és ha arra járok, imádságosan megyek el a Duna-parton, a Fővámház tér mellett, ahol őt és a többieket is levették és a Dunába lötték. Ahogy a tanúk mondják, nem ijedt meg, hanem letérdelt és nagy keresztet vetve fogadta a halálos lövést. Mindez azt mutatja, nem lehet, hogy ez a sok vér hiába vesszen, ezt nem akarhatja a jó Isten. Ő meg tudja a hiábavalónak látszó szenvedést is termékenyíteni.

Azért akarok imádkozni, hogy ezt mindjobban megértsük, és így próbáljuk az életünket élni, nemcsak önmagunkért, hanem embertársainkért és hazánkért is, különösen a mostani nehéz politikai körülmények között.

(A Szent Anna Kolping-házban október 9-én elhangzott előadás szerkesztett változata)

DIENES DÉNES

Az egyházkerület megszűntetése és helyreállítása

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

A Tiszáninneni Református Egyházkerületnek megadatott az a kiváltság, hogy megszűntették. Kiváltság, mert szenvedhetett az igazságért, és megadatott az a kiváltság is, hogy helyreállították. Kiváltság, mert Isten adott még neki időt.

Az egyházkerület egén az általánosnál is, ami a kort jellemezte, jobban kezdtek gyülekezni a viharfelhők

Dienes Dénes

1948 tavaszán, amikor márciusban egy állami küldöttség kereste fel a Sárospataki Református Kollégiumot. Kovács Máté államtitkár, Aczél György, a későbbi meghatározó főideológusa a rendszernek, Jánosi Ferenc volt református lelkész, akkor miniszterhelyettes képviselték az államot.

Ez nem valamiféle baráti látogatás volt, mert a kollégiummal szembeni, áttételesen az egyházkerülettel szembeni vádjait és ellenérzésüket fogalmazták meg. Többek között kifogásolták, hogy a református kollégiumban, itt, Patakon, korszerűtlen a történelem- és társadalomszemlélet. A szabadságharcokról emlékeznek meg és nem a munkásmozgalomról. A Szovjetunióról idegenkedéssel, kényszeredetten, hivatalos formában nyilatkoznak. Lelkesednek a népi írókért, főleg Veres Péterért, akinek a kivárást, a passzivitást hirdető írásait méltatják. Ellenben nem hajlandók elismerni a szocialista írók, főként a szovjet irodalom értékeit.

Eleven a nacionalizmus gondolata. Humán jellegű, idealista, korszerűtlen, vallásos nézeteket vallanak. Az angol nyelvet örömmel, az orosz azonban kényszeredetten, hivatalos utasításra tanulják, és így tovább.

Az 1948-as márciusi látogatásnak ezt a fenyegető jellegét egy időre elfeledte talán az egyházkerület, mert még ebben az évben, ősszel, a református egyház megállapodást kötött az állammal és ez a megállapodás az akkori történelmi viszonyok és keretek között tisztességes volt. Akkor természetesen az egyházi vezetők részben belekényszerültek ennek a megállapodásnak az aláírásába, Révész Imre írta alá, az a püspök, aki

később le is mondott. Ezt a megállapodást az állam később felrúgta és szinte egyetlen pontját sem tartotta be.

1948-ban kezdtek tehát a Tiszáninneni Egyházkerület egén sűrűsödni a viharfelhők, és bár az egyezmény mintha oszlatta volna ezeket a felhőket, nagyon hamar felgyorsult az a folyamat, amely előbb a pataki kollégium felszámolásához, majd a kerület megszüntetéséhez vezetett. Miközben a református egyház megkötötte az állammal ezt az egyezményt, a szocialista állam számára megbízható egyházi vezetőket bekértek az egyházügyi hivatalba, ahol közölték velük, hogy a református egyház milyen feladatok előtt áll.

A következő pontokban fogalmazták ezt meg. Meg kell szüntetni a diakonisszaegyesületeket; össze kell vonni a gyülekezeteket, mert túl sok a lelkipásztor; túl sok az intézménye a református egyháznak, ezért az iskolák egy részét fel kell ajánlani az államnak (itt már csak a megmaradt öt középiskoláról volt szó, és az egy tanítóképzőről); fel kell ajánlani a szocialista gazdálkodás részére az egyházi földeket, és szerepel ez a feladat is: túl sok az egyházkerület, ezeket is össze kell vonni. Tehát a nagyközönség számára, a kirakatba az egyezmény került, de ezzel párhuzamosan ott volt egy háttérintézkedés is, amely a református egyház leépítését célozta.

A Tiszáninneni Református Egyházkerület megszüntetése részét képezte ennek az úgynevezett egyházzsugorítási programnak, amelyet a kommunista államhatalom kívánságára sajnós, a vele kollaboráló, együttműködő református egyházi vezetők dolgoztak ki és hajtottak végre. Ugyanakkor létjogosultsága van annak a felvetésnek is, hogy a Sárospataki Teológiai Akadémia megszüntetése során tanúsított egyházkerületi magatartás büntetéseként alkalmazták a kerület megszüntetését, hiszen bármennyire is benne volt ebben a bizonyos állami utasításban, a dunántúli egyházkerülettel kapcsolatban nem érvényesítették a kerületek összevonásának a terhet.

Itt még meg kell jegyezni valamit, ha megpróbálunk tisztán látni ebben a korban. Mégpedig azt, hogy a források egyre inkább azt tárják eléink, hogy a Tiszáninnen vezetését nem avatta be az államhatalommal együttműködő református egyház – mondjuk így – csúcsvezetése azokba az ügyekbe, amelyeket az állammal közvetlenül egyeztetett. Lényegében azt a látszatot keltette ezzel, hogy a kerületek összevonása, illetve a teológiai akadémiák, lelkészképző intézmények összevonása tulajdonképpen szabad kérdés, az egyház belügyéhez tartozik, és ebben maga a református egyház fog viszonylagos szabadságban dönteni. Ez azért volt nagyon álságos magatartás, mert ezzel félrevezették a kerület vezetését. Ezért a tiszáninneni kerületi közgyűlés 1951. október 15-én kinyilvánította, hogy ragaszkodik a Sárospataki Teológiai Akadémiához, annak ellenére, hogy a konventnek, az egyház vezető szervének ellentétes a határozata.

Az is szomorú és fájdalmas, hogy miközben nem avatták be a valóságba a kerület vezetését, evangéliumi szöveggel írták körül az akadémia megszüntetésének az indoklását: megimádkoztuk, megtusakodtuk Isten előtt, és Isten szent lelke vezetett bennünket erre a döntésre. Természetesen vannak racionális érvek is, a közös ügy: még jobban fogjunk össze a lelkészképzés igazi ügyéért, a képzés reformját valósítjuk meg ezzel a döntéssel. Így tehát egészen érthető, hogy a tiszáninneniek is bibliai alapon állva

érveltek ezzel az álságos érveléssel szemben, és a közgyűlésen indokolták is a ragaszkodásukat a teológiai akadémiához.

A december 4-én tartott közgyűlés azonban már kénytelen volt tudomásul venni a zsinat ellentétes döntését. Enyedi Andor püspök jelentéséből kitűnik, hogy ez a tudomásulvétel nem a megalkuvás jegyében történt. Enyedi szövege nagyon keserű, és tulajdonképpen október 15. és december 4-e között döbbsen rá ő maga és a Tiszáninnen vezetése is, hogy milyen színjáték folyt a színpalak mögött.

Így írt Enyedi Andor püspök: „Egyházkerületünk életének bizonyára régóta és még nagyon sokáig legfájdalmasabb eseménye a Sárospataki Teológiai Akadémiánk megszűnése. Október 15-én tartott rendkívüli közgyűlésünk e tárgyban hozott és a zsinat tagjaival közölt határozata egyházi felsőbbségünknel rossz benyomást keltett. Teológus ifjaink azzal akarták az ügyet a maguk kedve szerint előrevinni, hogy intézetüket elhagyva, hazajöttek. Amilyen megértéssel vagyunk szívük vágya és fájdalomra iránt, olyan erélyesen intettük őket a tanulmányi rend, valamint illetékes előljáróik iránti engedelmességre. Mi a lelkészképzés kérdésében elmondtuk a magunk érveit, elsírtuk a magunk könnyeit. Most már nincs részünkről sem egyéb hátra, mint tudomásul venni a zsinat törvényerejű döntését, és a megmaradó két teológiai akadémia jó és eredményes működését minden erőnkkel szolgálni.”

A szövegben az utalás a diákok magatartására, az úgynevezett sárospataki exodusra történt, vagyis az október 15-i határozat nyomán a pataki diákok egészen hitvalló magatartást követve hazatértek, kifejezve ragaszkodásukat a sárospataki anyaiskolához, amiből órájuk nézve is komoly következmények lettek, és a kerület megszüntetéséhez is, részben, ez a renitens magatartás hozzájárult.

Ugyanez a közgyűlés, a december 4-ei, amelynek szomorú határozatáról Enyedi püspök hangot adott, tudomásul vette a teológia felszámolását, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy ragaszkodik a református kollégium már csonkult, de mégiscsak élő maradvékához, a református gimnáziumhoz. Ekkor már sokkal tisztábban látva, a kerület vezetése nem véletlenül fogalmazta meg, hogy ragaszkodik a gimnáziumhoz, mert akkor már sejtették, hogy az iskolák úgynevezett felajánlása során sor kerül a gimnázium államosítására is. Miután az országos vezetést kellemetlenül érintette a Tiszáninnenek a gimnáziumhoz való nyílt ragaszkodása, felvetődött a püspöknek, Enyedi Andornak a leváltása. Ezért megpróbálták keresni egy olyan személyt, aki feltétlenül alkalmas mindannak a programnak a végrehajtására, amit az állam várt el az egyházzsugorítás kérdésében. A figyelem középpontjába Koncz Sándor, volt sárospataki teológiai tanár került, valószínűleg azért, mert az édesapja vasmunkás volt a diósgyőri gyárban és '19-ben harcolt is. Ezért megkeresték őt és feltárták előtte, hogy alkalmasnak tartják, főként munkás származása miatt erre a tisztségre. Szükség volt arra, hogy alkalmasságát ő maga is igazolja. Ezért egy cikksorozatot kértek tőle, amelynek tárgya lett volna „A sárospataki lokálpatriotizmus, ami helytelen sovinizmus, és rokonságot mutat a titoizmussal”. Koncz Sándor azonban visszautasította ezt a méltatlan feladatot, így ez a kísérlet megbukott. Később ezt úgy értékelték, hogy a Tiszáninnenek nem volt püspöknek alkalmas személy, ezért kellett megszüntetni a kerületet.

Megnyugtatónak érezhette a református egyház vezetése, ami egyben figyelmeztetés gyanánt is szolgálhatott, a kerület önállóságának megszüntetését. Az általános népszerűségnek örvendő Enyedi Andor püspököt lemondásra kényszerítették, ahogy a vezetés megfogalmazta, a nyugodt átmenet biztosítása érdekében, még az egyébként saját felszámolását kimondó közgyűlés előtt. 1952. október 3-án az egyházkerület rendkívüli közgyűlése határozatban kérte a zsinatot, hogy intézkedjék a tiszáninneri egyházmegyéknél a Dunamelléki, illetve a Tiszántúli Egyházkerületekhez való csatlósáról.

A látszat kedvéért maga az egyházkerület kérte a felszámolását, nem idézem hosszasan ezt a jegyzőkönyvet, mert főgondnok úr utalt arra az álságos magatartásra, hazug és gonosz összefüggésekben bibliai alapokra hivatkozó kifejezésekre és kijelentésekre, amelyek körülírják ezt a tevékenységet. Ez az egyházi szakzsargonnal nyakonöntött szöveg világosan mutatja, hogy a döntést nem a Tiszáninnen református közvéleménye hozta, hanem egy szűk csoport Budapesten, állandóan egyeztetve az államhatalommal. Még hadd mondjak valamit abban a vonatkozásban, hogy ha nem vizsgáljuk, csak az egyházi dokumentumokat, akkor biblikus hang, evangéliumi hangvétele csendül ki belőle, de ha ismerjük a kort, a háttérben folyó álságos cselekedeteket és összefüggéseket, akkor derül ki, hogy pusztán csak kirakatnak szánták ezt a szöveget, melyet a már többször emlegetett Koncz Sándor egyházi tolvajnyelvnek nevezett, mert csak a beavatottak értik. Amikor azt írják, hogy „megimádkoztuk” és a Szentlélek azt mondta, hogy így cselekedjünk, akkor csak arról van szó, hogy mit akart Rákosi Mátyás.

Tiszáninnen széles református közvéleménye nem is tudott a kerület megszüntetésének szándékáról. A presbitériumokat nem kérdezték meg, azokat előzőleg nem is értesítették. Az országos konvent diktatórikus vezetésének ez tökéletesen megfelelt, amúgy sem bízott semmit a véletlenre. Még egy ellentmondó tiszáninneri határozatot már nem lehetett megkockáztatni. A közgyűlésen Kiss Roland és Péter János társaságában Bereczki Albert is jelen volt, mint a konvent elnöke, tehát az első számú református egyházi vezető. Kiss Roland a világi vezető, a főgondnok, Péter János pedig a Tiszántúli, új nevén a Tiszavidéki Egyházkerület püspöke, amely már Tiszáninnen is magában foglalta.

Ezen a közgyűlésen részt vettek tehát mindhárman. Bereczki Albert szólalt fel, az efezusi levél 4. fejezetének 3. versére utalva kifejtette, hogy „egyházunk a koncentráció helyes útját találta meg. Uralkodjék tehát a bennünk lévő engedetlenség felett, jó és rossz érzések felett, Istennek a békessége”. Nagyon fontos kifejezés hangzott el, az engedetlenség. Később, amikor majd a zsinati határozat is megszületik, az engedelmesség–engedetlenség összefüggésében indokolják a kerület megszüntetését, és Bereczki meg is fenyegeti a zsinat közvéleményét, tagságát, hogy amennyiben nem jár az engedelmesség útján, maga előtt láthatja a példát.

A teljes szervilizmus jegyében működő, mert már megbízható elemekkel újjáalakult közgyűlés ellentmondás nélkül elfogadta az egyházkerületi tanács június 27-i határozatát a sárospataki kollégium felajánlásáról az államnak. Valamilyen különös oknál fogva azonban az államnak nem volt szüksége még akkor a főiskolához, később

a gimnáziumhoz tartozó könyvtárra, az úgynevezett Tudományos Gyűjteményekre, és abból önálló intézményt szerveztek 1952-ben.

A megroppantott gerincű tiszáninneniek látszat-demokratikus döntése után a színjáték tovább folytatódott. Előbb a zsinat 1952. évi ülészakán foglalkoztak az üggyel. Az indoklás itt is a már megszokott volt, egyházunk egységének megőrzése és ápolása, lelki és anyagi erőinek gazdaságos összpontosítása céljából kell megszüntetni a Tiszáninnen önállóságát. A zsinaton Bereczki Albert nagy beszédet mondott, amely azért figyelemre méltó, mert nyíltan megfenyegette azokat, ahogy említettem, akik nem azonosultak a legfőbb vezetés irányelveivel. Így beszélt Bereczki a zsinaton: „Amikor zsinatunk 1948-ban egyezményt kötött az új magyar állam kormányával, hitbéli döntést hozott, és egyházunk engedelmes útját szabta meg. Ennek az útnak keresésében voltak zavarok és bizonytalanságok (ez volt például Tiszáninnenek ragaszkodása Patakhoz) az úton való járásban is mutatkoztak, és fájdalom, még mindig mutatkoznak engedetlenségek. Egyházunk órállói tudatában voltak annak a veszélyes kísértésnek, melyeket némelyek bizonytalansága, bizalmatlansága, vagy éppen tudatos engedetlensége egyházunk döntésével szemben jelent. Ezért adtuk ki 1950 decemberében azt a testvéri üzenetet, amelyben eligazítást adtunk. Aki nem értette meg a szót 1950-ben, még mindig megértheti 1952-ben. Különösen fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a Magyar Református Egyház, és benne a gyülekezetek egységét Isten ajándékul és feladatul adta nekünk. Ennek az egységnek következménye, hogy lelki és szellemi erőinket bölcsen koncentráljuk. Bizonyára ez a zsinati ülészak is ezt fogja tovább szolgálni törvényeivel és határozataival.”

Ezután már nemigen mertek az atyák nemmel szavazni, hiszen Istenre hivatkozva kellett koncentrálni az erőket, azaz megszüntetni Tiszáninrent.

Nem részletezem tovább, hogy az állam hogy vette tudomásul, amire tulajdonképpen ő adott utasítást, hanem rátérek arra, hogyan érték meg '56 közeledtével a tiszáninneniek a visszaállításnak a szükségességét és felismerését annak, hogy a kerületnek van önálló küldetése.

A mélyen igazságtalan döntést a tiszáninenni lelkipásztorok és presbitériumok jelentős többsége lelke mélyén nem fogadta el. Amint a politikai légkör enyhült, azonnal el is kezdődött a kényszerhatározat felülvizsgálatának a munkálása. A szándék nyilvános fórumot kapott 1956 tavaszán, az egyházmegyei lelkészértekezleteken, lelkészi kiskörökben. A tiszáninenni kezdeményezés szálait Koncz Sándor igyekezett összefogni, akit büntetésből az Abaúj megyei Alsóvadásra helyeztek lelkipásztornak. Tevékenységének azzal kívánt súlyt adni, hogy prominens állami vezetőket is megkeresett a kerület ügyében. Miután azok álszent módon egyházi belügynek nyilvánították a kérdést, Koncz Sándor tárgyalást folytatott Péter János tiszavidéki püspökkel. Koncz ugyanis, miként az üggyel foglalkozó lelkipásztorok, alkotmányosan gondolkodott, nem tartotta megkerülhetőnek az egyházi vezetést, ugyanakkor változást remélt az egyházkormányzók politikai magatartásában is, annak ellenére, hogy azok erősen kompromittálódtak és hitelüket elvesztették az egyházi közvélemény előtt.

Péter János püspök az Út című református lap 41. számában cikket írt az egyház időszerű kérdéseiről, amelyben felvetette az újramezések lehetőségét, de a kérdések gyakorlati útra terelését lényegében elodázva. Az abaúji, borsodi és zempléni egyházmegyék elnökségének tanácsa 1956. október 5-i nyilatkozatában Tiszáninnen ügyében elegendőnek tartotta: „ha a presbitériumok figyelemmel kísérik az egyházi sajtó közleményeit, közöttük Péter János püspök úrnak említett írását”.

Ezt az óvatoskodó, lényegében a kérdés megoldását pusztán konventi vezetéstől váró magatartást a tiszáninenni lelkipásztorok nem tartották elegendőnek. Ezért a presbitériumok október folyamán sorra csatlakoztak a miskolci lelkipásztorok által 1956. szeptember 24-én kiadott memorandumhoz. Az emlékirat az általános egyházi kérdések mellett állást foglalt a kerület ügyében is. Kéri az állam és az egyház között kötött egyezmény szellemében a Tiszáninenni Egyházkerület visszaállítását. Látásunk szerint az egyesítést nem követték a hozzá fűzött reménységek, és elsorvadni látszottak a Tiszáninenni Egyházkerület életét jellemző azon sajátosságok, amelyek egységesen munkáltak és erősítették a Magyarországi Református Egyház egységét – fogalmaztak a miskolci lelkipásztorok.

Koncz Sándor is közzétett egy több kérdéskört tárgyaló nyilatkozatot az egyházban szükséges átrendeződésről, külön foglalkozott az egyház általános kérdéseivel, főleg a misszió szabadságának helyreállításával, részletesen foglalkozott a kollégium visszaállításával és a Tiszáninenni Egyházkerület helyreállításával.

Ugyanakkor – sajnos nem tudtam kideríteni, hogy kik fogalmazták – egy, a források között névtelenül megjelenő irat is kézen-közön járt a tiszáninenni gyülekezetekben, melyet, ahogy magukat neveztek, az evangéliumi ébredés szolgálatában álló lelkipásztorok fogalmaztak, és szintén nagyon hangsúlyos benne az egyházkerület visszaállítása, mint ami reprezentálja, vagy reprezentálná a református egyház tevékenységét, szabadságát.

Az ismert forradalmi események felgyorsították a kerület ügyének alakulását. A tiszáninenni gyülekezetek presbitériumai sorra csatlakoztak a református megújulási mozgalomhoz, és a kerületi kérdés megoldását is annak szellemében, a megújulás és megtisztulás igényével óhajtották munkálni. Így kapott jelentős hangsúlyt a visszaállítás során az általános tisztújítás. A forradalom eltiprása után 1956. december 21-én mondta ki a zsinati tanács Tiszáninnen visszaállítását. „Indítja erre az, hogy Magyarországi Református Egyházunk Megváltónk missziói parancsát jobban teljesítheti a Tiszáninenni Egyházkerület életre hívásával.”

A leveleket azok fogalmazták és értesítették a tiszáninenni gyülekezeteket erről a döntésről, akik annak idején főideológusai voltak tiszáninenni részről a kerület megszüntetésének. Egyetlen szóval sem utalnak arra, hogy a megszüntetés lényegében törvénytelen volt, hazug szövegekkel alátámasztva. Természetesen nagyon hálásak voltak Isten iránt az új lehetőségért, és igen remélték, hogy Tiszáninnen megtalálja célját és hivatását az egyetemes Magyar Református Egyház életében.

A rendkívüli egyházkerületi közgyűlést 1957. január 15-ére tűzték ki, amely a püspöki és főgondnoki tiszten rendelte volna el a szavazást, a zsinati tanács határozatát követve. Ez a szándék a lelkipásztorok többségének elképzelésébe ütközött, mert ők általá-

nos tisztújítást óhajtottak. Itt most nem kívánom részletesen ismertetni azt a bonyolult folyamatot, amely ezt a bizonyos tisztújítást elődázta 1957 őszéig. Ennek ugyanis az állt a középpontjában, hogy az újra erőre kapó és párhuzamosan a forradalom megtorlását már gőzerővel végző kommunista állam ismét mélyen beavatkozott a református egyház életébe, és egészen világosan kifejtették, hogy a tiszáninneniek által óhajtott általános tisztújítás „teljesen rossz, mert a haladó erők ellen irányul az egyházban”.

Az állam tehát egyáltalán nem adta fel korábbi politikáját, ahelyett, hogy belső szabadságot adott volna az egyháznak, továbbra is ahhoz ragaszkodott, hogy az egyházi hivatal, az állam előzetes beleegyezése alapján csak azokat lehet megválasztani a kerületi tisztségekre, akikhez előzőleg hozzájárulnak.

Tisztességére és becsületére váljék az atyáknak, hogy több mint féléves küzdelmet folytattak, hogy mégis megpróbálják az evangéliumi szabadság jegyében helyreállítani a kerületet. Nem volt teljes egység Tiszáninnen népében, két úton haladt az elképzelés, amely ugyan ragaszkodott az általános tisztújításhoz, de nem egyezett meg a püspök személyében. A két út közül az egyik a korábbi püspök, a méltatlanul és igazságtalanul félreállított Enyedi Andor reaktiválása, visszahívása volt. A lelkipásztoroknak valamivel kevesebb, mint a fele, de nagyon komoly csoportja támogatta ezt az elképzelést. Inkább a fiatalabb nemzedék jelöltje volt a már többször emlegetett Koncz Sándor alsóvadászi lelkipásztor, volt teológiai tanár. Az állam ügyesen kihasználta ezt a megosztottságot, és egy ideig azokat támogatta, akik Enyedi Andor visszahívása mellett foglaltak állást, de egyértelmű volt, hogy hallani sem akarnak az ő visszahívásáról, akinek egyébként Vácon jelöltek ki kényszertartózkodási helyet, tehát nem jöhetett vissza tárgyalni sem, csak levelezéssel tartotta a kapcsolatot.

Végül egyértelművé tették 1957 nyarán, hogy sem Enyedi Andor, sem Koncz Sándor megválasztásához nem járulnak hozzá, és azt is egyértelművé tették, hogy a Sárospataki Református Kollégiumnak a visszaadásáról sem lehet szó. Tiszáninnen annyit mégis ki tudott harcolni, hogy egy közmegebecsülésnek örvendő lelkipásztort, Darányi Lajost választották meg püspöknek, az állam hozzájárult az ő jelöléséhez és megválasztásához. Ugyanakkor szomorúan el kell mondanom, hogy az új főgondnok kifejezetten az állam beépített embere volt, úgy hívták, hogy Dienes István. Szabadon megjegyezmem, hogy nem volt rokonom.

Megemlítem még, hogy Koncz Sándor egy egészen világos programot is benyújtott az egyházkerület visszaállításának a küzdelme során. Ebből hadd idézzek egy nagyon fontos szakaszt.

„Nem az a tételünk, hogy az egyházban is a szocializmust építjük, hanem az, hogy a szocializmusban is az egyházat építjük. Amikor az egyháznak megvan ez a szabadsága a valóságban önmaga építésére, s ezzel együtt a környezet javára való szolgálatra, ugyanakkor az egyház tilalomfát állít fel a marxista ideológia felé, melynek a saját területén nem tehet tartalmi engedményt.” Ugyanezekben a napokban, amikor Koncz Sándor közzétette ezt a nyilatkozatát, egy kínai püspök vezetésével egyházi küldöttség járt Magyarországon. Eljött Tiszáninnenre is, ahol úgynevezett békegyűlésen találkozott a lelkipásztorok közösségével. Ting püspök vezette a küldöttséget. Tőle is hadd

idéztek, hogy lássuk azt a különbséget, ami a valóságos helyzet és aközött volt, amit Koncz Sándor, mint elérendő célt tűzött ki. Ting püspök így tanította a tiszáninneri lelkipásztorokat.

„Az imperializmusra tekintve látjuk, mily rút dolog a kapitalizmus célja: önmagát tegye gazdaggá mások veszedelme árán. Fő a profit, az értékpapír, ami a háborús veszélytől függ. Az amerikaiak nem akarják a háborút, mert félnek. De békét sem akarnak, mert kevesebb lenne a pénzük. Nekik feszültség kell. Rádióállomásaik zavaró munkát végeznek. Csak egy idióta mondhatja, hogy ehhez – tudniillik az amerikai magatartáshoz – semmi köze nem volt a múlt év októberi eseményeknek – utalt ezzel a forradalomra. – Nos, itt van a mi szocialista rendszerünk. A szocializmus szervezett szeretet. Erkölcsi, morális értékét mutatja, hogy a háború a legutolsó dolog, amit igényelne egy szocialista rendszer” – mondta ezt akkor, amikor tankok taposták el a magyar forradalmat. Szocialista tankok.

Ezek után, írja a jegyzőkönyv-vezető, kedves, kínai udvariassággal egy nehéz kérdést vetett fel Ting püspök így szólva: „Nem kívánom, hogy egyetértsetek velem, de gondolkozzatok el. Kell egy vezető hely a szocialista tábornak. Ennek vezetője csak a Szovjetunió lehet. Reménység tárgya lehet a Szovjetunió. Valaki azt mondta, hogy a szovjet csapatok megszállás alatt tartják Magyarországot. Dehogy. Barátsági szerződés alapján van. Az emberi életben a legszörnyűbb, amikor barátok értik félre egymást. A Róm 5,9 arra tanít, hogy mikor még ellenségek voltatok, Krisztus értetek meghalt. Valamiképpen érvényes ez a szovjet–magyar kapcsolatra is. Mikor félreértjük barátainkat, a barát áldozik értünk.” – Tehát a Szovjetunió áldozott Magyarorszáért. Végző következtetése pedig ez volt: „Nacionalizmusunkat rendeljük alá nemzetköziségünknek”.

Koncz Sándor szövege, amiből idéztem, akár az új életre kelő egyházkerület programja is lehetett volna. Ting püspök beszéde mutatja, hogy miért nem lehetett.

Végezetül hadd mutassam fel azt a dokumentumkötetet, amely az 1948 és 1957 között, Tiszáninnen megszüntetése és helyreállítása ügyében keletkezett dokumentumokat tartalmazza. Benne van az én előadásom is, hogy főleg akik nem éltek át azt a kort, el tudják helyezni a történelmi összefüggésekben ezeket a dokumentumokat. Az egyházkerület az ötvenéves évforduló alkalmából adta ki ezt a kötetet.

(Elhangzott a Sárospatakon 2006. november 4-én rendezett ünnepi közgyűlésen, illetve a miskolci Európa Rádióban)

Az 1956-os élmény belső, lelki tartást adott

BESZÉLGETÉS

TÖRÖK ISTVÁN NY. LELKÉSZ, VALLÁSTANÁRRAL

– *Bevezetőként jó lenne hallani arról az útról, amelyik 1956-ban a forradalom aktív résztvevőjévé tette, később a lelkipásztori hivatáshoz vezetete.*

– Azzal kezdem, hogy a születéssel meghoztam a háborút, 1939 nyarán születtem, és mint köztudott, ősszel kitört a második világháború. A gyermekkori élményeim közé tartozik a bombázás, a menekülés, az éhezés Budapesten az ostrom alatt, és meghatározó élményem volt a várost elfoglaló szovjet katonák magatartása, durvasága, randalírozása. Aztán más élményem, hogy olyan családból származom, hogy a rokonságomban több közép-felső tisztséget viselő hivatalnok volt a háborút megelőző rendszerben. Ezek közül többen börtönben kötöttek ki, kitelepítették őket, mindenüket elvették.

– A mi családunkat az őrizte meg, hogy édesapámnak volt annyi esze, hogy Budapestről Bajára költözött. Mérnök volt, már ez is mentesítette, mint műszaki értelmiségit. Így én Baján diákoskodtam. Nem volt egyértelmű, hogy az a rendszer, amelyik 1948-ban kialakult, rossz lett volna. Igaz, hogy a mi családunkat szinte minden tekintetben negatívan érintette, de jellemző volt a családra egyfajta tárgyilagosság, nyitott szemmel látták a szüleim, rokonaim a 45 előtti rendszerben a nincstelen, szegény rétegek helyzetét és emlékszem, a kommunizmust úgy fogták fel, mint büntetést a régi jó életért. Az úri emberek bűnhődnek azért, mert nem voltak elég felelősek a szegényekért.

– Ugyanakkor rettenetesen sértett és bántott minket a hazudozása annak a rendszernek. Ami aztán lassanként bemutatkozott, mert először kiosztották a földet a nincstelen parasztnak, aztán egy-két év után elvették tőlük. Nemcsak tőlük, hanem azoktól is, akik szorgalmas munkával nemzedékeken át összekuporgatták. Ha nem akarták adni, a beszolgáltatásokkal tönkretették őket, a parasztembernek néha még kenyere sem maradt, vagy egy tyúkot sem tudott levágni szabadon, sertést meg végképp nem, mert akkor elvitték a börtönbe.

– Iskolásként parasztyerekekkel is találkoztam, ismertem a sorsukat. Úgy tűnt, a munkásságnak jobb a helyzete. Kétségtelen, hogy a munkásyerekek ingyen tanulhattak. Nehéz volt lakáshoz jutni, de aki sorra került, ingyen kapott lakást is, hiszen saját háza nem lehetett. Igen ám, de a munkás is hamar megtanulta, hogy ez mekkora hazugság, a fizetéséből, ami nagyon kevés volt – az ellátás szűkös és hiányos, hiszen jóvátétel címén mindenfelé ment a búza, hús, vaj, tej –, nem tudott jól élni, de még ebből a kevésből is elvettek 10–20 százalékot békekölcsönre, amit dalolva, boldogan kellett jelezni, mert aki nem tette, megnézhetette magát.

– *Mennyire érezte ezt a társadalom? Ma is sokan látnak sok mindent, de van egy jelentős réteg, amelyik nem észleli ezeket a dolgokat. Mennyire volt így abban az időben?*

– Akkor is voltak, akik nem észlelték, elég sokáig tartott, amíg a társadalom döntő többsége felébredt a szocialista mámorból. Például a szűkebb családomból a testvéreimet is rabul ejtette a szocializmus eszméinek szépsége. Tulajdon bátyám, aki akkor már egyetemi adjunktus volt, azt mondta nekem, ha ő benne lenne a felvételi bizottságban, és én ott állnék kitűnő bizonyítvánnyal és egy proletárgyerek egy gyengébbel, ő azt venné fel, mert én a népi demokrácia ellensége vagyok. Különben ez a bátyám '56-ban aztán derekasan helytállt a forradalom oldalán.

– Ezt azért mondtam el, mert a rendszernek az előzőhöz képest voltak olyan pozitívumai, ami egyes rétegeket sokáig abban az álomban ringatott, hogy most még nehéz, de majd lesz jobb. Legkeserűbb a parasztság volt, az értelmiség szenvedte, hogy ott kellett tapsolni, ahol nem szeretett volna, és lassan a proletár, a munkás is felébredt, hogy ez nem az ő világa. Ez szépen, évek alatt érlelődött be.

– *Milyen élményeket szerzett az oktatásban gyermekként? Milyen pedagógusok vették körül, mennyire tudta az oktatási rendszer ezt a folyamatot „lekövetni”?*

– Különítsük el az oktatási rendszert a pedagógusoktól. Nagyon rendes tanítóim és tanárim voltak, akiknek szörnyűségeket kellett tanítaniuk. Édesanyám felvidéki, eperjesi származású, édesapám családja erdélyi. Én kisgyerekkoromban olyan házban nőttem fel, ahol a fejem fölött a Horthy-család képe függött, és boldogan énekeltük, amikor visszatért a Délvidék, hogy „visszatértél Délvidékünk, visszaadta Horthy nékünk”. Iskoláskoromban Kolozsvár Kolozsvár volt, Kassa meg Kassa, de ha ezt én így kiejtettem az iskolában, akkor a tanár köteles volt meginteni, hogy az Cluj és Kosice. Mást nem kell mondani.

– Azt kellett tanulnunk, hogy minden jelentős felfedezés orosz tudós nevéhez fűződik. A gőzgéptől kezdve a rádióig mindent oroszok fedeztek fel. Ha arról volt szó, hogy ki a világ legnagyobb nyelvésze, természetesen Sztálin volt az. Oktatásunkra is az volt a jellemző, amiről a kor jellegzetes mozgalmi indulója, a Köztársasági induló szólt: Elnyomás, szolgasors, ez volt a rend ezer évig.

– Az elnyomó úri osztályhoz tartozott Zrínyi Miklós és Batthyány Lajos is, holott az én neveltetésem alapján, amikor levettem egy könyvet a polcra, egész más Zrínyi, vagy Batthyány képe bontakozott ki.

– Egy protestáns, református-evangélikus-keresztyén családban éltünk, templomba jártunk és természetes volt a vallásoktatás. Amikor ezt kezdték kipasszírozni az iskolából és anyám elment, hogy beírasson, közölték vele, hogy akkor nem tanulhatok tovább és veszélyezteti az apám állását.

– Ennek a rendszernek jellemzője a nagybátyám története is, akit két bíróság felmentett, boldogan jött ki a fellebbviteli tárgyalásról, amikor egy ávos jobbról, egy balról közrefogta, ítélet nélkül elvitték és egy évig kínozták.

– *Fiatalként szembesült a féligazságokkal, a hazugságokkal, hogy ez a mámor nem is olyan mámoros. A családnak is kellett kezelnie ezt a kérdést. Mennyire tudta megoldani azt a feszültséget, hogy olyan rendszerbe csöppent bele, amit nem tud feldolgozni?*

– Ahogy mondtam, még a családba is „betette a lábát” ez a rendszer. Négyen voltunk testvérek, a legidősebb bátyám egyenesen kommunista elveket kezdett vallani, a második úgy megvolt, a nővérem mélyen vallásos volt, aztán elkerült egy kollégiumba Kiskunhalasra, és ott egy rendkívül erőteljes egyéniségű tanárnő úgy átmosta az agyát, hogy mint antiklerikális előharcos érkezett haza. Sajnos a családi találkozásaink ennek következtében órákig tartó elvi viták színterévé vált. Én maradtam konzervatív, hívő keresztyénként, anyám, apám oldalán.

– *A hittel hogy találkozott?*

– Én azok közé tartozom, akikre az Úristennek tetszett kicsi korában elég sok szenvedést rábocsátani, hogy ezért, vagy miért, de mindig nyitott voltam a Bibliára, Krisztus ügyére, Istenre. Ezért nagyon hálás vagyok a Mindenhatónak. Nálam ez egy töretlenné mondható folyamat, a kamaszkor töréseit nem számítva. Csodálkoztam is a testvéreimen, amikor úgymond, hitehagyottakká váltak.

– *Egy olyan időben, amikor nem igazán népszerű a vallásosság, miért megy egy fiatal lelkipásztori pályára?*

– Átéltém az ateizmus támadásait, és felfedeztem annak minden ellentmondását. Volt bennem egy olyan álmom, hogy én egy okos fiú vagyok, és én majd bebizonyítom, hogy az istentelenségnek nincs igaza, Istennek van igaza. Volt egy intellektuális igény is bennem, hogy ezt bebizonyítsam. Ez bennem maradt mostanáig. Az életemet ért élmények ezt mélyítették. Volt egy szakasza az életemnek, amikor úgy éreztem, hogy nem vagyok méltó, még középiskolás éveimben, aztán amikor az Úristen lezárta a másfelé vezető utakat, egyre világosabbá vált, hogy amit gyerekkorban megálmodtam, az az út, ami felé nekem igyekezniem kell.

– *A teológiai tanulmányok során mennyire szűrődött be a társadalomnak, a közéletnek ez az állapota?*

– Nagyon. Amikor 1959-ben, két évvel az érettségi után – közben villanyszerelő szakmát tanultam – teológiára kerültem, ilyen élményekkel találkoztam. Tudtam, hogy ’56-ért hányan szenvednek, hogy embereket végeztek ki, tehát számomra a rendszer teljesen elvetendő volt. A korabeli püspök a teológia évnvityóján ezt mondta: vegyék tudomásul, hogy a szocializmus kedves szó az Istennek. Ha ezt pár évvel korábban mondja, elgondolkodom rajta, de az a szocializmus, amiről akkor beszélt, az Istennek már nem lehetett kedves szó. Aztán röviddel utána jött a reformációi megemlékezés istentisztelete, ahol egy teológiai professzor azt prédikálta, hogy ez a rendszer, mármint a kommunizmus az, amiről az Ige azt mondja, hogy „Íme mindent újjá teszek, a régiek elmúltak, íme mindent újjá teszek”.

– Ki volt adva, hogy a teológián meg kell ünnepelni hazánk felszabadulásának ünnepét, és egy harmadik teológiai professzor prédikált úgy, hogy – tavasz táján, húsvét is közel volt – az Úrjézus érettünk áldozott vérét a szovjet katonák vérétől kémiaiilag is nehéz lehetett volna különválasztani. Ezek blaszfémiák, istenkáromlások voltak számomra, és ez vezetett el oda, hogy kiálltam és azt mondtam, ezt már nem! Kitűnő tanuló létemre kiraktak harmadik év után a teológiáról, mondván, hogy megrontom az állam és az egyház közötti idillikus, jó viszonyt.

– *Mások is így gondolkodtak?*

– Majdnem mindenki. Engem nem minden ok nélkül tettek ki a teológiáról. Volt alkalom, amikor egy barátunk szólalt fel és az illetékes professzor üvöltözni kezdett velem, hogy ez ellenforradalom. Akkor jelentkeztem és mondtam, nemcsak ő gondolkodik így, hanem még nagyon sokan. Kik azok? Akkor felállt az egész teológiai akadémia, kettő kivételével.

– *Godolom, mindig voltak, akik meghúzódtak...*

– Ők nem meghúzódtak, kollaboránsok voltak. Hogy én kikerültem a teológiáról, többek között közülük az egyiknek köszönhettem.

– *Kanyarodjunk vissza az '56-os eseményekhez. Hol találta ez Pista bácsit?*

– Negyedikes gimnazista voltam és a templomban talált. Nem október 23., mert az a rádióval érkezett, de a bajai '56 kezdetekor anyámmal a reformációi bűnbánati hét keretében éppen templomban voltunk, amikor nagy zúgás hallatszott a közeli térről. Az istentisztelet után mi is rohantunk oda. Nagy csillaghullás, a zászlókból kivágták a címert, Kossuth Lajos azt üzenté..., vonulás a városháza körül, katonai fedezet mellett. Így ért az első tüntetéses élmény október 25-én. Az iskolaigazgató ott toporgott, hogy a diákok menjenek haza.

– *Milyen indulatok járták át ezt a tömeget?*

– Személyekkel szemben nem volt agresszív. Nyomat sem lehetett találni, hogy bűnbakokat keressünk, és azokon bosszuljunk meg valamit. Egy hatalmas fellélegzés és öröm volt, hogy végre ki merjük mondani azt, amit gondolunk, és nem kell hazudozni, ütemesen tapsolni, tehát ez egy lelki felszabadulás-élmény volt. A következő napon aztán meglehetősen az élére kerültem a dolgoknak.

– Ez úgy történt, hogy másnap délelőtt, mint a méhkas zsongott az iskola. Behoztak egy lapot nekünk, talán egy ügyvéd, a 16 ponttal, hogy a diákok beszélgessék át, és ha csatlakozni akarunk, délben lesz tüntetés a városháza előtt. Nekem eszembe jutott, hogy a könyvtárban van egy Sztálin-szobor és ezt megmondtam a diáktársaimnak. A szobrot kiköveteltük és a diákok lelkesen kirontottak, hogy méltó helyre, a kanálisba elsüllyeszszék. Én úgy éreztem, ott kell maradnom, mert majd nekem kell kivezetnem az ifjúságot a térre. Úgy gondoltam, nem szent idő a déli 12, 10 óra van, miért ne vonuljunk ki most. Így mintegy háromszázan kivonultunk a térre, ahol felolvastam a pontokat, amit a diákság nagy lelkesedéssel elfogadott. Itt lépett be az Úristen különös kegyelme, mert egy újságíró interjút akart velem készíteni, és az első kérdése az volt, hogy ki vagyok.

– Valami ifjú forradalmi romantikával azt válaszoltam, hogy ez teljesen érdektelen, hiszen nem én akarom, amit felolvastam, hanem mindnyájan akarjuk. A megyei lapban így is jelent meg, név nélkül. Ha névvel jött volna, valószínűleg másként alakult volna az életem.

– *Mi volt ennek a következménye?*

– Később kivonult az egész város, általános iskolásoktól az aggastyánokig, elhangzott a jelszó, menjünk ki a határőr-laktanyához és szólítsuk fel őket, hogy csatlakozzanak hozzánk. Ki is mentünk. Ez ugyanakkor volt, amikor Mosonmagyaróváron, szintén a határőr-laktanyánál halomra lőttek embereket. A készültség itt is a laktanyaudvaron

volt, és a hangosbemondóban felszólítottak mindenkit, hogy a tömeg oszoljon – ez azt mutatja, hogy a parancsnok nem volt gazember, mint Mosonmagyaróváron –, mert ha nem, lövetni fognak. Az általános iskolásokat elvitték a tanító nénik, mi ottmaradtunk és kiabáltuk, hogy gyertek velünk katonák, ki az oroszokkal, segítséget Pestnek, ezek voltak a jelszavak. Amikor a tíz perc eltelt, elhangzott a vezényszó, a katonák csattogtatták a fegyvereiket, mi meg kiabáltuk, hogy meg akartok bennünket löni? Ebben a pillanatban érkezett egy üres busz, nekihajtott a laktanya kapujának, az bedőlt, mi pedig berohantunk és elvegyültünk a katonák között. Megöleltük őket, hogy testvérek vagyunk, s a parancsnok végül belátta, hozzá kell járulnia ahhoz, hogy a katonák is csatlakozzanak a forradalomhoz.

– Ezután egy kétnapos köztes helyzet következett. Mi elvégeztük a dolgunkat, és vasárnap, 28-án arra ébredtünk, hogy a város utcáinak ávos tisztek álltak fegyveresen és nagyon idegesen és az embereket arra igyekeztek rávenni, hogy ne maradjanak az utcán. Mi mentünk a templomba és istentisztelet közben lövéseket hallottunk a fő tér felől. Amikor kijöttünk, a barátaimmal mentünk arrafelé, ránk ordítottak, hogy takarodjatok, ide nem lehet jönni. Kiderült, hogy összegyűlt ott egy tiltakozó tömeg és egy fej felett eleresztett sorozat visszapattanó lövedékei többeket megsebesítettek, egy 19 éves fiú meg is halt.

– Az erre következő hétfőn ismét méhkas volt a gimnáziumban, egy lelkes tanárunk indítványára küldöttséget akartak küldeni a parancsnokhoz, hogy mi békésen, fegyvertelenül tüntetni kívánunk a moszkovita restauráció ellen. Elmentünk egy társammal a parancsnokságra, ahol közölték, nem esedékes ez a dolog, mert az ávosok elmentek a városból. Ez már a rendes katonaság, Pestről is vonulnak ki az oroszok. A kormány konszolidált, és itt is meg kell alakítani a város új, forradalmi vezetőségét. Menjünk el az üzemekbe, iskolákba, mindenfelé, hogy küldöttek jöjjenek és alakuljon meg a forradalmi nemzeti bizottság.

– Így is történt, mindenki hozzászólt, én is felszólaltam, hogy nem kívánám felelősségre vonni a kiskatonát, aki lőtt, de aki a tűzparancsot kiadta, azt független bíróság elé kell állítani.

– Mivel felnőtteknek való témák mentek, nálunk meg nagyon jó bableves volt ebédre, hazamentem. Jött közben egy gimnazista barátom, hogy menjek azonnal a tanácsházára, mert bevásárolták a 25 tagú nemzeti bizottságba. Így lettem 17 éves fejjel Baja város „tanácsnoka”.

– *Volt-e valami félelem, szorongás, vagy a körülmények „vitték magukkal” Pista bácsit?*

– Félelemre nem emlékszem, ott a laktanyánál sem, nem tudtuk elképzelni, hogy baj legyen. Mindenki annyira jóindulatú volt, senki nem akart bántani senkit. Abban voltunk, hogy egyértelműen igazunk van, és ezt be kell mindenkinek látnia. A kiállított örökkel szemben sem volt semmiféle ellenséges indulat bennünk. Persze segített minket az, hogy a laktanya felső ablakaiban ültek katonák, és dobálták közénk az ötágúcsillagos sapkarózsákat.

– Ez nem volt a félelem helyzete. Azt már nem mondom, hogy nem volt bennem szorongás akkor sem, amikor hétfőn elindultunk a katonai parancsnokságra, de a

becsület azt diktálta, hogy oda kell menni. Ebben a szakaszban tehát nem emlékszem félelemre, tekintettel arra is, hogy mi még nem tudtuk, hogy 25-én milyen vérengzés volt a Parlament előtt és Mosonmagyaróváron, vagy Miskolcon. Azt mondtuk, hogy ezt akarjuk és ez olyan természetes, mint a lélegzervétel.

– *Mennyire voltak ezek az események központilag szervezettek?*

– Azt lehet mondani, hogy nem volt. Már a forradalom előtt léteztek olyan reformkörök, mint a Petőfi-kör, ahonnan indultak ki impulzusok, amit egyetemisták vittek-hoztak, információt adtak arról, mi van, mit kellene tenni. Nem lehetett felfedezni a központi irányítást, még úgy sem, hogy mindenütt az országban megalakultak ezek a nemzeti bizottságok. Ez feltehetően azért történt, mert voltak olyan idősebb emberek, akik részesei voltak a háború után néhány évig az úgynevezett koalíciós időszaknak, mondjuk mint kisgazdapártiak, és ők emlékeztek az átmeneti közigazgatásnak ilyen formáira. Akit mi a nemzeti bizottság elnökének megválasztottunk Baján, az egy galambszelídségű, galambosz gyermekorvos volt, akiről tudták, hogy korábban a kisgazdapártban működött, nemzeti értékeket szem előtt tartó politikusként.

– Úgy kellett őt kitalálni az erkélyre, hogy beszéljen, mert a tömeg nem tudta, hogy alakult itt egy forradalmi nemzeti bizottság, és azon a bizonyos hétfői napon az elégedetlenek már a városháza előtt voltak. Mondtuk neki, nyugtassa meg az embereket, hogy már a nemzeti bizottság intézi a dolgokat, elmentek az ávosok, ellenünk nem érdemes tüntetni. De az öregnek annyira nem volt szónoki gyakorlata, hogy úgy kellett kilökdösní az erkélyre, nem mert gyáva volt, hanem gátlós.

– Még egyszer mondom, nem volt központi szervezés. Ha valamit előre megszerveznek, az összeesküvés, ez nem volt az. Az események menetében a dolog természetéből adódóan a politikával foglalatostkodók, vagy akiknek ehhez talentumuk volt, előbukkantak, de a forradalom nem volt előzetesen megszervezve. Mi legalábbis nem éreztünk ilyet.

– *Az országos dolgokról tehát csak a rádióból értesültek. Mennyire voltak ezek friss tudósítások?*

– Amikor a Kossuth rádió október 23-án jelezte, hogy ellenforradalmi huligánok összeverődtek, behallatszottak az adásba a lövések. A legfőbb hírforrás azonban a Szabad Európa és az Amerika hangja volt. Azok mindenről tudtak, és ha éppen nem „csináltak” a forradalmat, akkor ültünk a rádió mellett és hallgattuk a híreket. Egy idő után már érdemes volt a Kossuth rádiót is hallgatni, mert akkor már onnan is az igazság hangjai szóltak.

– *Megalakult tehát a nemzeti bizottság, mi történt azután?*

– Itt kell néhány érdekes mozzanatot elmesélni. Az egyik az volt, hogy egy alkalommal bejött egy néhány ügyvédből álló csapat, hogy nincs bizalmuk a forradalmi nemzeti bizottság iránt, mert tudják, hogy ebben a sztálinista kommunista párt tagjai is jelen vannak. Ebből annyi volt igaz, hogy a bajai posztógyárból delegáltak egy munkást, aki ezek szerint párttag volt. Én a nagy igazságérzetemmel rögtön felpattantam, hogy tévedésben vannak, mert mi nem azért vagyunk itt, hogy eldöntsük, ki lehet itt, hanem hogy azokkal, akiket a közgyűlés megválasztott, intézzük a város ügyeit. Ha

tehát ezt a barátunkat most elküldik, mert ő párttag volt, akkor én leszek a második, aki elmegyek, mert ugyanott vagyunk, ahol korábban. Az ügyvédek el is mentek, de az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy ez a munkás sem jött már másnap közénk.

– Jellegzetes helyzet volt az is, amikor bejött egy lelkes fiatal, és egy sunyi, középkorú ember. A fiatal mondta, nem tudja mi fog vele történni, de azt tartja becsületesnek, hogy ő, aki párttag volt, most, amikor a párt ilyen nehéz helyzetben van, nem hagyja el. Azért jöttek, hogy bejelentsék, szervezni akarják a kommunista pártot.

– A galambösz elnök úr csodálkozva ránézett, és azt mondta, nem érti, miért vannak ennyire felindulva. Mi itt a város törvényes vezetői vagyunk, akik elismerik a törvényes magyar kormányt, amelynek az elnöke Nagy Imre, aki tudvalevőleg kommunista pártvezető. Semmi akadály, hogy szervezzék a pártot, két dolgot vegyenek tudomásul. Nem a legszebb épületet fogják megkapni, és megkívánjuk, hogy ne fejtsenek ki aknamunkát a forradalmi nemzeti bizottság munkájával szemben.

– Ahogy ezt elmondta, szünetet rendelt el, mentünk ki és ez a fiatalember azt mondta, nem gondolta, hogy mi ilyen rendesek vagyunk, neki egészen mást mondtak. Azért érdekes ez a történet, mert két hét múlva, tehát november 4-e után összehalálkoztam az utcán ezzel a fiatalemberrel, és megkérdeztem némi iróniával, no, Kardoskám, szervezed a pártot? Erre nagyot káromkodott és közölte, hogy november 4-e után bement a pártba és odavágta a tagkönyvét.

– A tulajdon édes bátyám is november 4-e után adta vissza a tagkönyvét, mikor már a lakásukba is belőtt a testvéri szovjet tank. Attól kezdve kemény ellenzékiként élte az életét.

– November 4-én berontottam a tanácsházára, mikor megtudtam, hogy a szovjet tankok Budapestet támadják. Ott voltak a laktanyák parancsnokai, az elnök és mások. Arról folyt a vita, lehet-e, kell-e a várost védeni a szovjetek ellen. A parancsnokok egyértelműen amellet foglaltak állást, hogy lehetetlen, porrá lövik a várost. Miközben ez zajlott, bejött egy néhány katonából álló küldöttség, az egyik azt mondta, hogy a testvére Budapesten harcol, ő követeli, hogy a parancsnokok szervezzék meg a város védelmét.

– Én mondtam nekik, hogy a parancsnokok most közölték, hogy erre nem hajlandók, legfeljebb ha ők maguk megszervezik. Rámnézett, azt mondta, te is velük tartasz, és leköpte a cipőmet. A tanácsháza előtt gimnazisták ácsorogtak, hogy mi újság, mi lesz. Míg beszélgettünk, megállt egy katonai teherautó, kiszólt a sofőr, hogy srácok, kell-e fegyver. Hogyne kellene, felugrottunk a platóra, kimentünk a páncélos laktanyába. Mire kiértünk, a parancsnok is ott volt, megismert engem és kérdezte, a nemzeti bizottságtól jön? Mondom, igen. Itt nagy lázadás van, mondta, a katonák követelik, hogy szereljük le őket, adjuk ki a katonakönyvüket, hogy az oroszok ne találják itt őket, ne legyenek hadifoglyok. Most mit csináljon, kérdezte a parancsnok egy 17 éves diáktól.

– Egy kultúrterembe mentünk be, ott voltak a katonák, én felmentem a pódiumra és tartottam egy beszédet, ami nem a leszerelést támogatta, azt mondtam, senkit nem lehet rákényszeríteni, hogy fegyverrel harcoljon, aki akarja, tartsa meg a fegyvert és szerveződjék, aki nem akar, menjen haza. Nagy taps volt, az is tapsolt, aki harcolni akart és az is, aki haza akart menni. Felpattant valaki a színpadra, egy csók jobbról,

egy balról – az a kiskatona volt, aki leköpte a cipőmet. Mi aztán vittünk el fegyvereket, de az már egy szomorkásabb történet, úgyhogy itt be is fejezem.

– *Visszagondolva a történetekre, mi az, ami leginkább pozitív emlék, és mi, amire nem szívesen emlékszik vissza.*

– Szeretném inkább a pozitívát idézni, nem mintha negatív események nem történtek volna. Ez ott is megesett, szerencse, hogy nem tartott sokáig. De jó volt, hogy nem hazudozunk tovább, hogy merünk azok lenni, akik vagyunk, magyarok, keresztények. Arra sem emlékszem, hogy a gyűlölködés lett volna jellemző. Az első nap arról tárgyalt a nemzeti bizottság, hogy kell a város biztonságát megőrizni. Azt mondtuk, a katonaság nem erre való, a rendőrök nem túl megbízhatók, eldöntöttük a nemzetőrség felállítását, de az volt a kiindulópont, hogy nem szabad fegyvert olyanok kezébe adni, akikről feltételezhető, hogy bosszúállásra használnák. Megkínzott politikai foglyokat például ne vegyünk bele.

– Az igazán lényeges az volt, hogy ki mi maradt, meddig, és mit őrzött meg ezekből a dolgokból. Én nagyon mélyen őriztem az eszméit, úgyhogy amikor érettségi után az iparitanuló-iskolába kerültem, ott is hivatásomnak tekintettem, hogy azokkal a srácokkal, akikkel már összebarátkoztam, október 23-án kimentünk a hegyekbe ünnepelni. Ugyanígy külön mentünk ünnepelni március 15-én, tehát volt egy belső, lelki tartása az embernek, aminek a forrása az 1956-os élmény volt.

– *Mint élő '56-os, mit üzen a mai fiataloknak, hiszen az elbeszélése alapján éppen a fiatalok vettek részt a korabeli eseményekben?*

– Az alapgondolatot, hogy jobb nem hazudni, mint hazudni. Lelki élmény az, hogy én az igazságot hiszem, ki is mondom, azt képviselem és amellet ki is tartok. Ez egy jó érzés. Én most 68. életévemben vagyok, és azt mondom, ha valami végigvonul az életemen, amire azt mondhatom, hogy ez jó mulatság, férfimunka volt, akkor az ez. Persze aztán az ember belekerült egy darálóba, egy társadalomba, ahol nem lehetett folyton ellenállni, de énbőlöm nem tudtak soha egyetlen mondatot sem kiszorítani, amit ne vállalhatnék ma is.

– A fiataloknak meg azt mondom, hogy ma is megvan a feladatuk: hazudozás ma is van, az igazságért ma is meg kell találni az utat-módot, hogy mit kell tenni, mit kell vállalni, miben kell kitartani. Persze 2006 nem 1956. Más, mikor egy kemény diktatúra repedezik szét és az ellen kel fel egy nép, és más, amikor millió megtévesztő gondolat mosta át az emberek agyát, de senki életét nem veszélyezteti, ha nem ugat együtt az ebekkel. Az érdekek, a butaság mentén kétségbeesetten sok ember áll ebben az országban. Csak egy példát mondok: amikor a magyar testvéreket testvérként kellett volna elfogadni, vagy nem mentek el, vagy elmentek és ellene szavaztak. Az a kérdés most, hogy ezt a népet gatyába lehet-e rázni, mert ez a nép most nem az, amelyik az igazság mellett nagy tömegeiben kiáll. Nem beszélve arról, hogy választásos demokrácia van, ahol én kiállhatok az igazság mellett, de ha a többség a hazugságra szavaz, mit tehetek? Vegyek egy puskát, hogy szeresd az igazságot, különben lelőlek? Ez egy teljesen más helyzet.

(A miskolci Európa Rádióban elhangzott interjú szerkesztett változata)

MEZEI ISTVÁN

Néhány gondolat a szabadság fájának száradó ágai alatt

A megtisztelő felkérés után, a készülés során az volt a legfőbb gondom, arról töprengtem a legtöbbet, hogy szólhatok-e a szabadságról, szólhatok-e a szabadság és a közösség viszonyáról?

Életemnek majdnem 40 évét a szocialista demokráciában éltem le. (A szocialista demokrácia visszatért, azóta sem változott, csak minimális módosulás történt.) Minden tankönyv,

amiből tanultam, ateista volt és marxista. Más gondolkodási módot – hivatalosan – csak az ateizmus és a marxizmus kritikáján keresztül ismerhettem meg. A hírközlés eszközei – az újságok, a rádió, a megjelenő televízió – teljes mértékben a kommunista propaganda irányítása alatt álltak. (Ismét megjegyzem: ez azóta sem változott gyökeresen, csak minimális módosulás történt.)

Felnőttként, kenyérkeresőként éveken át magyar irodalmat és történelmet tanítottam egy miskolci gimnáziumban. Máig emlékszem egy diákom dolgozatára Antigonéről, aki azt fejtegette, hogy az a bizonyos kegyetlen eset ma már el sem képzelhető, hogy ti. valakit ne engedjenek eltemetni. Higgyék el, nekem is csak halvány sejtéseim voltak akkor a valóságos helyzetről. Ma is inkább csak az áldozatok nevét szoktuk felsorolni, a gyilkosok személyiségi jogait törvény védi.

Annai év után elővettem egy olyan kisregényt, amely érettségiző diákok kötelező olvasmánya volt. Lengyel József *Igéző* című írását. Szembesülni akartam most egy akkori kötelező olvasmánnyal, amit azóta én sem olvastam újra, csak ebből az alkalmából. Azért választottam ezt a szerzőt, mert tudott dolog, hogy 1919-es kommunistáról van szó, akit moszkvai emigrációja idején hurcoltak valamelyik gulágra. A fülszöveg kicsit másképpen fogalmaz: „nyolc évet töltött táborban” – írták. Igen, ezt tudjuk, azokban az években sok millió ember töltötte az idejét táborban.

A kisregény mint olvasmány ma is izgalmas, szépen megírt hazugság. A falu idilli. Az emberek dolgoznak, kivéve azokat a férfiakat, aki a fronton vannak (a regényben

Mezei István

táborról nincs szó). Az asszonyok vidáman kacagnak, kíváncsian méricskélnek az idegent és ringatják a derekukat. A tanácselnök megértő, igazságot szerető jó gazdája falujának. Csak Jevszej, az erdőkerülő gonosz, de őt a falubeliek is utálják. Ő a jelképes alakja a gonosznak. Az a mű üzenete, hogy az egyes emberi hibák, a rossz kezekbe kerülő politika az oka a kommunizmus, a szocializmus építése során fölmerült, esetleg itt-ott fölbukkanó hibáknak, mert amúgy az tökéletes társadalom, láthatja mindenki, aki a könyvet olvassa.

Ilyen olvasmányokon nőttünk föl. Azt nevelték belénk, hogy a szocializmus, a kommunizmus az emberiség humanista kultúrájának örököse, sőt továbbfejlesztője. A becsület, a tisztesség, az emberiség magasabb foka, mert a szegénynek adta a gazdától elvett javakat. „A magáét lopta, mindig csak a magáét lopta vissza” – üzeni a szerző és rajta keresztül a kommunista propaganda az ifúságnak, igazolva visszafelé is az államosítások hihetetlen, máig meg nem emésztett, megbocsáthatatlan bűnét. Református vidéken vagyunk, de katolikus alföldi tapasztalatból is tudom, hogy az a nép, aki akkor élt, nem lopott. Tiltották az emberi és isteni parancsok. Azokat pedig betartották. Még ma is előfordul, persze egyre ritkábban, hogy falun, építkezés alkalmával megjelenik egy ifjú szomszéd, mondván, jöttem segíteni tíz napot, mert a te apád is segített az én apámnak, amikor építkezett. Most ezzel a tíz nappal visszaadom azt a tartozást. Ez a becsület.

Ha ilyen olvasmányokon nőttünk föl, ha ilyen gondolatokkal mérgezték minket, akkor hogyan szólhatok a szabadságról? Újra kéne olvasnom mindent, amit akkor tanultam, hogy kigyomláljam magamból az akkor belémivódott hazugságokat. Akkor szabaddá válnék és nyugodtan beszélhetnék. Még az egyetemen sem volt tananyag József Attilának az a verse, amely a fasiszta kommunizmusról szólt. Illetve elolvastuk a lektorok szűrőjén átment elemző tanulmányt az esetről, és hallgattuk tovább az előadásokat a szocialista humanizmusról. Vajon sikerült-e már Csokonairól, Petőfiről, Mikszáthról, Móriczról lemosnunk a rájuk öntött vörös festéket? A legrosszabbul talán Ady Endre járt, aki feszt csak a tüzet csiholta a grófi szérűn. Csak a beavatottak tudták róla, hogy utolsó napjaiban a paplan szélét harapdálva suttogetta: „Erdély nekem fáj, nagyon fáj!” És még az ő nevét merik szájukra venni a nemzetársaikat 2004. december 5-én elárulók.

Csak egy rövid utalást hadd tegyek nemzedékem neves regényére, Jerzy Andrzejewski *Hamu és gyémánt* című alkotására. Mindannyian emlékszünk Andrzej Wajda filmjében a zseniális színész, Cybulski alakítására, ahogy meglőve a szemétdombra tántorog. Így jelenítette meg annak a partizánnak az életét, aki egy polgári társadalom építéséért harcolt előbb a németek, majd az oroszok és egyúttal a kommunisták ellen. Újra kéne azt a regényt írni, újra kéne azt a filmet forgatni! Végül is a kommunizmus került a történelem szemétdombjára, de csak történelmileg, mert konkrétan, eszmei-erkölcsi rombolásában és tagjaiban személyesen köztünk él, még mindig bennünk él.

Miközben nem mondták el, jómagam meg csak lassan jövök rá: a kommunistáknak, a szocialistáknak vannak olyan tulajdonságaik, amelyek máig megmaradtak, amely

tulajdonságokról sosem volt szabad beszélni. Most már látom, utólag, ahogy összeáll a kép, hogy egy kivételezett kaszthoz tartozik az, aki hozzájuk tartozik. Különleges anyagból vannak gyúrva, ahogy Sztálin elvtárs mondta. Még a lövés pillanatában is a rájuk lövető pártot éltették. A párt tévedhetetlen máig. Ha téved, akkor is tévedhetetlen, mert egyes tagjaiban lehet csak hiba, amit ki lehet javítani. Visszavonják az illető elvtársat a frontvonalból, esetleg puccsal leváltják, ha nem képviseli elég hatékonyan az uralkodó osztály érdekeit és így nem esik csorba a párton. Mint a gonosz Jevszej esetében. Nem bírta elviselni, hogy a kutyája nem őhöz hú, hanem egy szívbéli, jóérzésű gazdához húzódik. Akkor megölte a vemhes állatot, bőréből gallért készített. Ha a gonoszokat visszavonjuk az első sorból, akkor helyükre a tökéletesen humanista következő vonal áll, a szívbéli, jóérzésű következő személy, akin a vadászkutya is megérzi a jóságot, akinek a térdéhez érdemes odasimulni. Persze csak a regényben. A valóság másabb, ridegebb, könyörtelenebb. A második sorból, a harmadik és további sorokból is jönnek ugyan az elvtársak, mégsem lesznek jobbak. Mindig van bennük valami abból a különleges anyagból, mert csak annyit változtak az idők folyamán, hogy ne változzon semmi.

Ha most készítenék elemzést gimnazista diákjaimnak a szocialista demokrácia irodalmi művei alapján, akkor ezeket a morzsákat csipegetném össze. Jellemvonásaik irodalmi megjelenését *A hatalom akarása, a hatalom megszerzése, a hatalom mindenáron való megtartása* címen. Akkor még nem láttam a jeleket, mert hiszen – okoskodom így utólag – akkor még bent voltak a szovjet csapatok, ők voltak az abroncs, ami összetartotta, a hatalomban tartotta őket. A szovjet csapatok kivonultak, de az abroncs eltűnése után nem hullottak szét, nem estek darabjaikra. A hatalom imádata összetartja őket.

Egy törzsi jellegű együvértartozás jellemzi őket, amely szerint a csoporthoz tartozóknak szabad, sőt kötelességük a csoporthoz nem tartozóval bármit megtenni a hatalom megtartása érdekében, büntetlenül. Ne feledjék el azt a pillanatot, amikor Révész Máriusz képviselő megmutatta a sebesülése során róla készült véres felvételeket. Kinevették. Mert ő más, ő nem tartozik a kasztba. Vele ilyesmi megtörténhet, ő csak egy másodosztályú állampolgár, aki megérdemli sorsát.

Ha valaki nem tartozik a kasztba és veszélyezteteti hatalmukat, akkor kilövére ítéltetett. Arról bármit lehet büntetlenül állítani, azt be lehet sározni, rágalmakkal beleharapni. Sose felejtsek el Berkecz Mária esetét. Pusztán azért, mert a Millenáris Park igazgatója mert lenni – ő volt az „Álmok álmodói, világraszóló magyarok” című kiállítás megteremtője –, beperelték, éjszakánként telefonon zaklatták, családjának bántásával fenyegették. A nyomozás során zárolták bankszámláit, bevonták útlevét, az előzetes letartóztatás során egymás után többször meztelenre vetkőztették és testüregi nyomozásnak tették ki. Az, hogy állást nem kapott, és senki sem mert neki munkát adni, az természetes. Azt hiszem, sokan akkor fordultak szembe ezzel az uralkodó osztállyal, addig sokan azt hitték róluk, hogy demokraták. Jómagam ennek hatására kerestem társakat, hogy a magunk civil módján kifejezzük ellenszenvünket a demokrácia lábbal tiprása ellen. Azóta sem változtak. Elég, ha csak a K&H Bank

ügyét megemlítem, ahol a nyomozók, az ügyészek, az egész bünfelderítő apparátus csak a Gyuszi-taxis bűnösségét tudta megállapítani. A pártvezérkar kicsit izzadt, de megúszták, köszönik, ők mindannyian jól vannak, legfeljebb Kulcsár Attila elviszi helyettük a balhét.

Kilökök maguk közül azt is, aki más értékrendet képvisel, netán demokrata, azaz elfogadja egyenrangúnak a másik felet, a többieket. Ez volt a bűne Pozsgainak, Szűrösnek, ez a bűne Sipos Józsefnek, aki a társadalompolitikai tagozat tisztségviselője volt. Mivel beengedett egy zárt ülésre egy riportert, aki fölvette az önkormányzati miniszterasszony nevezetes beszédét a pénzek helyes, azaz a baloldalnak kedvező elosztásáról, magától lemondott a pártban viselt magas tisztségéről, de az etikai bizottság még a pártból is kizárta. Oda nem valók olyan figurák, akik nem tudják, hogy a belső beszélgetések mindig olyan tartalmúak, amit közember, állampolgár nem hallhat! Befelé – maguk között – őszintén beszélnek, viszont azt tudják, hogy az ő egymás közti őszinteségük nem állja meg a közerkölcs próbáját. Ezért részesítik előnyben a zárt üléseket, amit aztán kifelé „kommunikálnak”.

Belebonyolódtam nagy hirtelen a napi eseményekbe. Helytelen. Lehet, hogy ezek túlságosan befolyásolnak, elvakítanak, elveszik a tisztánlátásom? Az ítéletalkotás szabadsága helyett érzelmi-indulati síkon reagálok a hírekre, történésekre? Akkor viszont nem vagyok szabad, rabja vagyok érzelmeimnek, pedig hideg fejjel kéne elemezni. Vajon akkor más következtetésre jutnék?

A maroknyi magyarországi kommunista 1945 után a szovjet szuronyokra és a szovjet tanácsadókra támaszkodva fokozatosan kiiktatta a korábbi uralkodó osztályt nemcsak a hatalomból, de vagyonukból, az országból, sokszor az életükből is. Ez az ázsiai kíméletlenség a tatárok, a törökök idején dívott csak nálunk, de az európai történelmi folyamatok nem ilyenek voltak. A mi 1848/49-es forradalmunk idején is a korábbi uralkodó osztály a reformkorra visszanyúlóan kivette részét minden változásból, miközben új társadalmi osztályok is fölemelkedtek a nemzetbe. Kiiktatni egy uralkodó osztályt a gróftoktól a tiszviselőkön át az egyházi iskolák tanárain keresztül a gazdáig, a pékekig és a szociáldemokrata munkásokig, és a legkíméletlenebbül a helyébe emelni egy másikat, ilyen nem volt még az európai és a magyar történelemben. Ebből lett a kaszt, az új uralkodó osztály, aminek a tagjai ebben a kíméletlenségben fölnevelődvn, utódjaiban ugyanilyen módszerekkel iktat ki mindenkit a hatalomból és bármilyen kis vezető posztról, ha nem az ő táborába tartozik.

A hatalom megszerzésének és megtartásának módszere és ideológiája az osztályharc. Ez a tudományos megnevezése a gyűlöletnek. Valakit és valamit mindig támadni kellett, hogy a tűz el ne aludjék. Ha az osztályharc politikai, osztályellenes értelmétől most eltekintek, akkor amit leginkább támadtak, az a teljes életünket szabályozó erkölcsi rendszer volt. Az egyént el kellett vonni a családtól, a nemzettől, a vallás-erkölcstől, minden kötődésétől, hogy teljes személyiségével a párt ügyét szolgálja. Ezt mondták a nép ügyének is. Utolsó percig, a rendszer agóniájáig, új isteneket állítottak elénk a pártvezérek képében. Hinni az eszmében kellett, a világforradalomban, a dolgozó nép világméretű győzelmében. Az erkölcsi kérdéseket pedig aszerint ítélték meg,

hogy mi volt a párt érdeke. Az igazság és a hazugság, a becsület és az árulás megítélése a párt hatáskörébe került. Ezt nevezték szocialista erkölcsnek. A párt maga döntötte el, mi a bűn, mi az erény.

A Teremtés könyve óta tudjuk, abból baj származik, ha az ember maga akarja eldönteni, mi a jó és mi a rossz. A vallás erkölcs és az egyházak üldözésének ez a mélyebb értelme. Az egyházak és az általuk hirdetett vallás tükröt tartottak, az isteni parancsok tükrét, amibe belenézni nem mertek.

Eszembe jut egy film egyetlen részlete. Egyébként a filmnek még a címét, a történetét sem tudom. A falusi református pap feljött Budapestre a lányához, a nagy család többi tagjával együtt, hogy visszavigye a városból magukhoz. Az illető jelenetben a lelkész és a család több tagja is énekelni kezdenek, a kisebb gyerekek mint orgonasípok álltak mellette, a felesége talán belékarol. A jelenetet úgy állították be, hogy a mozi nézőterén mindenki dőljön a kacagástól. Kinevettük a kornyikáló református papot, a református éneket, a sok gyereket, a hozzá hajoló groteszk feleséget. És felszabadultan, megkönnyebbülten jöttünk ki a moziból, mert a nagylány a várost választotta, az üzemet, ahol dolgozhat és a presszót, ahol esténként táncolhat és dohányfüstöt eregetve kacarászhat a fiúkkal. A beállítás hősi pózt mutatott, mert győzött a haladás a reakció fölött.

Ez volt a módszer, ez volt a cél. Kinevetni a vallást, a sokgyerekes család eszméjét, a szülői felelősséget, a gyermek iránti aggodást, a közös éneklés főlemelő örömet. Elfogadtatni és népszerűsíteni a gyökértelenséget, a szórakozás kisstílusú időtöltését, követendő példának tekinteni a gyermektelenséget, ami csak gátja a személyiség kibontakozásának, ami csakis üzemben, gyárban, irodában valósulhatott meg, valamilyen tárgy létrehozásával, arrébb pakolásával, kávé főzésével, dohányzással, az otthontól távoli munkahelyen. A jól ismert kispolgári étellel és a hozzá köthető jóléttel. A terv hihetetlenül jól sikerült.

Egy 1981-ben végzett kutatás során azt tapasztalták a szociológusok, hogy az erkölcsi értékek mindig a legutolsó helyekre sorolódtak. A legfontosabb helyekre az anyagi jóléttel, a biztonsággal és a gyarapodással összefüggő értékek kerültek. A vizsgálatot nemrégén, néhány évvel ezelőtt megismételték, és az erkölcsi értékek besorolása még hátrébb került. Amikor Medgyessyről kiderült, hogy ügynök volt, semmit nem változott a népszerűsége a közvéleménykutatások szerint, mert az általa kiszórt pénzzel megvette a lakosság szavazatait. Gyurcsány népszerűsége sem az őszödi beszéd nyilvánosságra kerülése miatt csökkent, hanem a megszorító intézkedések híre, bevezetése miatt.

Ha mindezek mellé idézzük azokat a képsorokat, amelyek a rendőrök brutalitását mutatják nemzeti ünnepünk alkalmából, akkor valóban el kell gondolkodnunk szabadságról, közösségről, erkölcsről, országról. Vajon van-e még nemzet? Ha bűnözőket üldöznek és fegyvert használva sérülést okoznak, azonnal ügyészi vizsgálatot folytatnak, a jogvédő szervezetek szirénázva ordítanak minden pofon miatt. Ha békésen sétáló ünneplőket vernek meg, lönek meg, hogy vérzik a húsup, reped a csontjuk, akkor szakszerű eljárásról beszélnek. Még mindig ott tartunk, hogy a hatalom megtartása, valakinek a gyűlölete és valakinek a legyőzése mozgatja a gépezetet. Az idők változásának jele, hogy 1956-ban voltak katonák, rendőrök, akik nem voltak hajlan-

dók a fegyvertelen tömegre löni. Most nem volt átlépő, de még csak a bűnét megvalló rendőr sem. Vajon van-e még nemzet?

Még mindig a politikai érdekektől függ, vajon bűnné válik-e, vagy erénnyé a lopás, a csalás, a hazugság, az erőszak. Még mindig attól függ, hogy valaki bűnt követett-e el, hogy a posztkommunista uralkodó osztályhoz tartozik-e, vagy sem! Ha nem tartozik közéjük, akkor hét hektár szőlő vásárlása is bűn Sáradsadány határában. Ha az uralkodó osztályhoz tartozik, ha bármely cselekedet az ő érdeküket szolgálja, akkor védelemben részesül. Úgy tűnik, sosem derül ki, hogy pl. ki verette meg Szász Károlyt, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének elnökét.

Vajon szabad-e az a társadalom, az a közösség, amelynek tagjai között a kapcsolatot nem a tízparancsolat törvényei szabályozzák? Az Isten és ember előtti egyenlőség. Vajon szabad-e az a társadalom, amelynek tagjai nem folytathatnak nyílt vitát évtizedeken át elkövetett bűnökről, ha nem nevezhetik meg a bűnösöket, ha nem ítélik el a bűnösöket? Ha nem az áldozatok, hanem az ügynökök jogairól hoznak törvényt?

Vajon azok a vallásos emberek szabadok-e, akik nem vetik egybe hitük erkölcsi parancsait azoknak a tetteivel, akik kommunizmust, proletárhatalmat, szocializmust, egy igazságosabb társadalom eljövételét ígérték nekik is? Nem inkább rabjai egy lázalomnak? Nem csukták-e be a szemüket akkor, amikor szomszédjuk lovát, szekerét, földjét vitték? Úgy gondolták, hogy ez jogos, ez igazságos? János vitéz rágyújtotta a zsványokra házukat, a lopott kincsekkel együtt, mert vér tapadt hozzájuk. Nem nyúlt a máséhoz. Ma vállrándítással vesszük tudomásul, ha a volt KISZ-vezető házastárs beköltözik egy zsidó ember házába, amit előbb a nyilasok, majd – szorosán a nyomukban – a kommunisták vettek el. Belefeledni egy elűzött ember ágyába, aki ráadásul ma is él ugyanabban a városban, aztán parlamentarizmusról és demokráciáról szónokolni?

Szabadok vagyunk-e addig, míg ki nem mondjuk, bűn az, ha az ember maga akarja eldönteni, mi a jó és mi a rossz? Ha az ember a saját érdekei alapján változtatgatja az erkölcsi törvényeket, ha átírja a parancsokat, ha feltételeket szab és kivételeket állít, mikor kire milyen mértékben érvényesek a törvények?

Talán azzal segíthetnének legtöbbit a baloldali érzelmű vallásos emberek, ha sikerülne megértetniük a magát baloldalinak tartó párt tagjaival, hogy addig nem tudnak az országban teljes elfogadottságot elérni, amíg nem rakják ki soraikból azokat, akik a bukott pártállami rendszerben a politikai hatalom gyakorlói voltak. Ne lehessenek ők demokratikus hazánkban megválasztott képviselők! Láthatóan túl sok baj okozói ők. Vissza kéne őket vonni a hatalomból. Egészen egyszerű tények segítsék ezeket a vallásos embereket döntésük meghozatalában. Volt egy miniszterelnökünk, akitől megkérdezte az osztrák kancellár: mikor építhetnek osztrák vállalatok Magyarországon autópályát. A válasz a következő volt: abban a pillanatban, amikor a magyar vállalkozók autópályát építhetnek Ausztriában. Van most is egy miniszterelnökünk, aki meghívta angol kollégáját, segítse a választási kampányát. Ő el is jött, cserébe megkapta a repülőteret.

Talán nyugodtabban lehetne a szabadság kérdéséről értekezni, ha olyan ország lenne a mi országunk, mint a tőlünk nyugatra lévő demokráciák. Ott a gondolkodást

és a cselekvést a politikai szabadságjogok biztosítják, a hibákat, a bűnöket a közvélemény és a választások kiigazítják.

De vajon ők tényleg szabadok?

Szabadok lehetnek-e azok az emberek, akik olyan mértékben kötődnek a sikerhez, az anyagi javak szerzéséhez, hogy ez lett életük fő célja?

A materiális szemlélet elterjedése a természettudományos gondolkodás elterjedésének a következménye. Ez viszont az erkölcsi-lelki kérdések háttérbeszorításával járt. Korunkra lett általánossá a fogyasztói társadalom értékrendje, ami végtelenen központi elemmé tette a gazdasági kérdéseket. Mi is csak költségvetésről, díjakról és járulékokról vitázunk, holott tudván tudjuk, nemcsak kenyérral él az ember. A gazdasági kérdések középpontba állítása az egyén szempontjából az anyagi jólét testi vonatkozásait jelenti. A boldogság és a siker egyetlen forrásává az anyagi gyarapodás vált. Viszont a külső teljesítmények hajszolása a belső lelki élet elsorvadásával járt. A test, a test örömeinek túlbecsülése maga után vonta a lélek tagadását. A lélek a tudomány szempontjából ma már nem létezik, mert az csak agyi működés, vegyi anyagok hatása, azok létezésének hiánya. A lelki folyamatok az agy biokémiailag előállított termékei lettek. Így lett trendi életelv a „carpe diem”, az élet élvezése, minden pillanat megragadása, ha az élvezetet okoz. Ha egyszer élünk, nem érdemes önmérsékletet gyakorolni. Mindent addig élvezhetünk, amíg élünk, utána úgyis atomokká, molekulákká oszlunk. Nincs elszámolási kényszer, minden erkölcsi parancs, amely tiltja az élet élvezését, káros. Haszontalan minden, ami a lelkiismeretre hivatkozik.

A hedonisták elhagyták József Attila kétsoros verséből a tagadást, a tartást, az erkölcsöt parancsoló sort. Az eredeti vers így szól:

„Miért legyek tisztességes? Kiterítenek úgyis!

Miért ne legyek tisztességes? Kiterítenek úgyis!”

Ma már csak ez az egy, vállrándítással elintézhető sor érvényes:

„Miért legyek tisztességes? Kiterítenek úgyis!”

A lét értelmét veszítette, ezt pótolja az élet minél intenzívebb élvezete. Bármerre nézünk, ezeket a túlzásokat találjuk, a veszélyes sportok, az extrém sportok üzésében, a testépítők izomduzzasztó gyakorlataiban, a táncosok, énekesek, muzsikások mindhalálig tartó játékában, a diszkó-lázban, a kábítószeres robbanásszerű terjedésében, a munkamániában, a szexmániában, a devianciák tobzódásában, a száguldásban, az ötödik sebesség kapcsolásában, a hírnév, a láthatóság mindenekfölötti kívánásában, a tévében való megjelenés mindent taroló dicsőségében. Most itthon ezt egy divatszó fejezi ki a maga bornírt, mesterkélt voltában a legjobban, eljött a *pörgés* világa.

Jó szórakozást kívánt lélektelen szép mosollyal a mozi bejáratánál a jegyszedő, amikor a *Mansfeld* című filmet néztük. Persze a nézőtérén csak két család volt. De legalább ismertük egymást, ugyanazon az oldalon állunk. Csak mint ott is megállapítottuk, kevesen vagyunk, és nem vagyunk elég bátrak, hogy megvédjük értékeinket.

A sebesség, a gyorsuló idő, a pörgés a bizonytalanságot takarja. Az élet élvezésének ez a foka az erkölcsös magatartás elsorvasztásának módja. Elkopik a szülők iránti vonalom, a szülői tekintély, a család elveszti fontosságát. Már nem csak az élettársi kap-

csolatok száma növekszik a házasságokkal szemben, hanem megjelentek azok is, akik még ezt a laza (ez is trendi kifejezés) együttélési formát is elkerülik. Csak partnerük van, amúgy teljesen külön élnek, sterilizáltatják magukat, ahogy egy német dokumentumfilmben láttam, és csak akkor keresik egymást, ha kellemes együttlétre vágnak. Semmi felelősség, csak a pusztá élvezet.

Vajon ők szabadok? Vajon meddig lehet társadalmat építeni az erkölcsi értékek ilyen mértékű háttérbeszorításával? Vajon meddig lehet társadalmat építeni, ha az ember maga úgy döntött, hogy nincs bűn, és nincs erény?

Vajon ha a mi országunkban tapasztalható erkölcsi válság, amely társadalmi-politikai természetű külsőleg, de persze mély belső okokkal bír, *vajon* ha a mi országunkban tapasztalható erkölcsi válság találkozni fog ezzel a nyugaton pestisként elterjedt erkölcs-nélküliséggel, akkor mi fog bekövetkezni? Erősíteni fogják egymást? Összeolvadnak?

Hányan ülünk abban a kicsiny sajkában, amely ha lopva is, de viszi még a tíz parancsolat üzenetét? Az embert Istenhez, embertársához és a természethez kötő normák parancsát, amely parancsok megtartása nélkül megbomlik a társadalmi rend. Amelyek nélkül a szabadság elveszti értelmét.

A feladat nagy. A feladat nagyságához képest a sajkában, a templom hajójában kevesen vagyunk.

(A Sárospatakon 2006. november 4-én elhangzott előadás szerkesztett vátozata)

Görög katolikus emlékek 1956-ból

Dr. Kriskó György – a görög katolikus egyházmegye névtárában a következő adatokat találjuk neve mellett: született Nyírmadán 1930. 06. 13., nőtlen, papszentelése Budapesten 1953. 02. 01. Kisegítő lelkész Budapest-Kispesten 1953 – h. lelkész Pácinban 1953–1955 – segédlelkész Sárospatak-Végdárdón 1955–1956 – segédlelkész Kállósemjénben 1956–1957 – h. lelkész Csengerújfaluban 1958 – hitoktató Újfehértón 1958 – h. lelkész Kölcсэн 1958–1969 – parochus Nyírábrányban 1969–1984 – parochus Nyírderzsen 1984–2004 – nyugdíjas 2004-től.

Jelenleg Máriapócson lakik az idősek otthonában. Itt látogattam meg. Megmutatja az otthon újonnan épült szárnyait, egy ott lakó fafaragó munkáit, a szép kápolnát. Szobájában ülve beszélgetünk az '56-os eseményekről, valamint a rendőrségi felügyelet idejéről.

– Nagy meghurcolásokról nem kell beszámolnom, de néhány mozzanatot igyekszem feleleveníteni.

Idős, nyolcvanéves parochus mellett voltam segédlelkész Szabolcsban, Kállósemjénben. Október 23., keddi nap, az intenciós könyvemben található bejegyezve, hogy a reggeli szentmisén húszan voltak jelen, egy gyónó és nyolc áldozó volt. A rádió híradásait hallgattuk. A forradalom híre gyorsan eljutott mindenhova, az emberek megmozdultak. Kállósemjénben is megindultak az emberek, Koczka József volt a tanácselnök, az életét követelték. A családjából futott valaki hozzám, hogy gyorsan menjek. Fiatal papként, 26 évesen reverendát vettem és a lakásához mentem. Már nagy tömeg állt a kapu előtt. Eléjük álltam, s lényegében a következőt mondtam: – Emberek, nyugalom! A Jóisten helyre tesz majd mindent! Hallgattak rám, nem nyúltak a tanácselnökhöz. Kállósemjénben az emberek nagyon nagy paptisztelők voltak.

Külföldről, talán Svájcból külföldi ismeretségeim révén hatalmas segélyszállítmány érkezett az én nevemre, több vagonnal Kállósemjénre, azzal a megjegyzéssel, hogy az egészet a nép között kell szétosztanom. Rengeteg, óriási mennyiség volt gyerekholmiból, gyógyszer és ruhanemű. Riasztottam a környékbeli papokat, jöttek is Kállósemjénbe, segítségükkel sikerült a szétosztás. Tapasztaltam, milyen hálátlan munka az ilyen „közhasznú” feladat, mindig volt, aki szerint a másik jobbat, vagy kicsivel többet kapott.

– A prédikációkban igyekeztem politikamentesen beszélni. Családi körben mondtam, hogy felmegyek Pestre és egyedül is kiverem az oroszokat – a híveimet azonban nem akartam otthagyni.

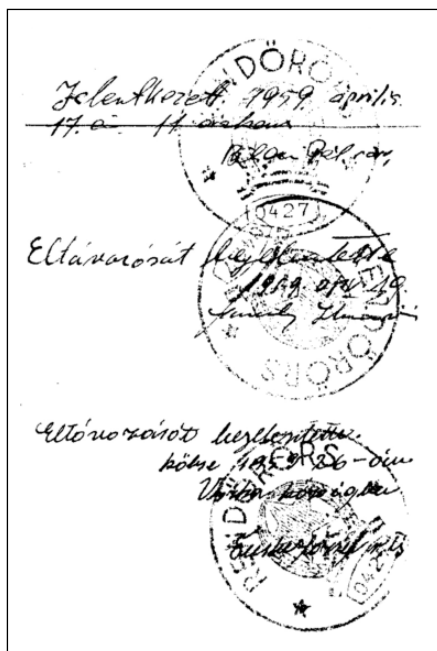
– Ugrok az időben: '58-ban már Csengerújfaluban voltam, a szomszédos faluba, Urába kerékpárral jártam át. Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe közeledett. Egy idős vak bácsit, aki gyertyát öntött és árusított – a nevére már nem emlékszem –, többen is felkaroltunk, rendeléssel segítettük. Pesti volt. Dupla adag gyertyát rendeltem tőle, hogy Csengerújfalu mellett Urába is jusson. Meg is érkezett. Akkor nem vettem észre, hogy mibe csomagolta: zúzdába szánt, átluggatott Mindszenty-plakátokba. A csomagolópapírt én elégettem. Egy bontatlan csomagot adtam az urai rózsafüzér-társulat vezetőjének, egy asszonynak, hogy ossza szét, adjon, akinek kell. Kiderült, hogy ennek az asszonynak a fia párttitkár volt. Meglátta a képeket, s rögtön feljelentett, hogy én Mindszenty bíboros iránt a nép körében szánalmat gerjesztek. Emiatt jött a rendőrségi felügyelet.

– Időközben cseréltem az újfehértói hitoktatóval. Rogoz György lett a parochus Csengerújfaluban, én pedig hitoktató Újfehértón. 520 gyereket oktattam. Épp a postára mentem, onnan kijövet megállt mellettem egy Volga, két civil ruhás ült benne. – Üljön be az autóba! – Miért? – Ne törődjön vele, üljön be! Nyíregyházára vittek, a rendőrségre. Bezártak egy kis sötét helyre, pincszerűség, vagy alagsor volt. Félelmetes volt, amikor úgy egy óra múlva szólítottak. Felmentem. Kezdték sorolni az addigi helyeimet: Budapesten a Szent István-bazilikában kezdtem, görög misézőhely volt akkor; utána kerültem Kispestre, majd Pácinba, Végardóra, Kállósemjénbe. Aztán jöttek a részletekkel. Például, hogy amikor Pácinban voltam, kikkel jártam össze, hogy Sátoraljaújhelyen barátkoztam Sebődi Miklóssal, aki akkor a kultúrház igazgatója volt, most bazilita szerzetes. Pontos dátumot mondtak, amikor állításuk szerint én 47 forintot fizettem egy cukrászdában egy asztaltársaságnak, akikkel együtt voltam. Ezekkel azt akarták bemutatni, hogy ők mindenről tudnak, ne tagadjak semmit. Habár papként a tojásbélyeg még a fenekemen volt, rögtön beugrott nekem, hogy vigyázat, ez átverés akar lenni.

– Hogy így volt, vagy sem, nem tagadom, de nem is emlékszem rá. Lehet, hogy ez mindennap megtörtént – feleltem ezekre. Aztán jött a következő kérdés: – Mi van Sándor bácsival? Nem tudtam, ki nekik az a Sándor bácsi. Kiderült, hogy az én édesapám, akiről állításuk szerint ugyancsak mindent tudnak. Ez még néhány alkalommal megismétlődött, vagy beidéztek, vagy értem jöttek Újfehértóra.

– Az egyik héten hétfőn váratlanul dispoziókat, áthelyezést kaptam Berzékre. Dudás püspök úr nem volt otthon, talán Svájcban volt, így Rojkovich István helynök úr volt az, aki küldte. Ez volt hétfőn, csütörtökön pedig egy másik dispozició érkezett, Kölcse. Nem engedtek ki ugyanis a megyéből. Így érkeztem meg Kölcse, közel a határhoz, mint rendőrségi felügyelet alatt álló személy.

– Vissza kell még kanyarodnom a kállósemjéni évekhez. Igen jóban voltam Megyeri Ferencsel, aki Nyíregyházán római katolikus káplán volt. Hasonló volt az érdeklődésünk, gondolkodásunk. Főnöke igencsak részt vett a békepapság munkájában. Több-

ször meghívtak egy-egy összejövetelre, névnapra, ahol politikai vezetők is voltak, többek között Benkei András, a későbbi belügyminiszter, akkor talán megyei párttitkár volt. Egyszer hajnalban úgy két óra körül kerestek Kállósemjénben, a párttitkár autója jött értem. Azért hívtak, mert a jó hangulatuk már megvolt, viszont nem volt, aki zongorázzon. Reggel hazavittek. Így fordultam meg a pártbizottság sóstói vendéglőjében is, ahol aztán nekik terülj asztalkám volt, ami csak szem-száj ingere.

– S újra Kölcse. Tircsi Pista fogadott be akkor a plébániára, Budapesten együtt tanultunk. Egy négyszer négyes földes szoba jutott nekem. A rendőrnymozók – az egyiket Gyurisnak hívták, a többit nem tudom, hogyan – kéthetente személyesen ellenőriztek. – Megéri ez maguknak, minden alkalommal ez a sok kiadás? – kérdeztem tőlük. – Mindenütt felszedünk egy

millimétert – volt a válasz. Azt is tudták például, hogy egy vendégségben mit ettem... Ezenkívül a rendőri felügyelet azt jelentette, hogy éjszakánként kétszer, háromszor is felkeltettek, ellenőriztek, hogy nincs-e nálam valaki. Este 9 óra után a lakásból nem tehettem ki a lábam, a községből egyáltalán nem mehettem el, csak engedéllyel. Nyilvános helyre nem mehettem. Persze, mindez papíron. Másnap ugyanis már Tiszacsécsére hívtak beteghez. Biciklire fel, nem mentem én engedélyért. A híveket el kellett látni. Vasárnaponként vártak a filiákban. Tíz helyen végeztem szentmisét. A rendőri felügyelet feloldásának pontos dátumát nem tudom, több mint egy évig tartott. Elmentem személyesen Benkeihez Nyíregyházára. Oroszlánbarlang volt az, nevem alapján azonban máris fogadott. – Mi újság van? – kérdezte. – Röviden elmondom, elintézni hatalmad ugyanis neked van. Én nem várom el tőletek, hogy ministránsok legyenek a párttagok, ti pedig ne várjátok el tőlem, hogy mindenben a rendőrség kiszolgálója legyek – válaszoltam. Egy óra múlva a rendőrségtől ott megállt egy kocsi, s aláírtattak velem egy papírt, hogy nekünk, vagyis a rendőrségnek és nekem semmi közünk nem volt egymáshoz.

– A rendőri felügyelet így megszűnt, a helybeli rendőrök azonban továbbra is igen komiszan bántak velem.

A nyíregyházi görög katolikus kispapok írásban lejegyezték életük fontos eseményeit a főduktori naplóban. Íme, hat nap a napló oldalairól:

„Október 24. szerda. Reggel tankok dübörgése, gépkocsik túlkölése ébresztett. Szegeden,

Budapesten és Debrecenben az egyetemi ifjúság tüntetett. Budapesten nagy forrongás tört ki. A kormány az orosz hadsereget hívta segítségül. Jönnek a hírek, hogy Debrecen és Miskolc felé állandóan vonulnak az orosz csapatok. Nyíregyházán folya a munka tovább, de az emberek nem tudnak dolgozni. A rádió bementa, hogy statáriumot hirdettek. Felhívta a rádiótulajdonosokat, hogy a rádiókat tegyék ki az ablakba, hogy mindenki hallgathassa a közleményeket. Kint forrong a világ, folyik a vér. Szabadságot követel a nép és mindenki nyugtalanul várja, mi lesz a vége. Idebenn megy minden a maga rendje-módja szerint. A tanárok rendszeren megtartották óráikat, pontosan kezdtük a stúdiókat. Imádságos lélekkel gondolunk a haldoklókra és az ártatlanul szenvedőkre.

Október 25. csütörtök. A városban és mindenhol nemzeti zászlókat lenget a szél. Vörös nincs egy sem. A piros-fehér-zöld zászlókon sem látni címet, egyiken sem. A zászlók kirakására a rádió adott utasítást, jeléül, hogy leverték a felkelőket.

Október 26. péntek. Az órákat rendszeren megtartották a tanárok. Persze a tankok dübörgése és a motorok zúgása megzavarja az órákat. Most 3 csoportban 69 orosz tankot számláltak meg. A megyeház előtt hatalmas tömeg gyűlt össze. Követelte, hogy a vörös csillagokat verjék le, az oroszok pedig menjenek haza. Létrát hoztak és leverték a vörös csillagot, kitűzték a nemzeti zászlót. A tömeg a szovjet emlékműhöz vonult, kötelet kötöttek a kozák szoborra és egy teherkocsival megbúzátták. A szobor fejrészét lefűrészelték és bevitték a múzeumba.

Október 28. vasárnap. Az éjjel ágyúdörgés, géppuskaropogás és puskalövések zavarták meg a csendet. Egy csoport a szeminárium kapuját is döngette és követelték, hogy a kispapok is menjenek tüntetni, majd elmentek.

Október 30. kedd. A stúdiókat csak nagy önmegtartózkodás árán folytathatjuk, mert az oroszok végelethetetlen sorokban jönnek. Előzőnk ezt a szegény kis országot. Mindenki elkéseredetten néz rájuk. Mi nem tehetünk mást, mint imádkozunk szegény hazánkért és sorsának jobbra fordulásáért. Ezért erőlködünk és tartjuk fegyelmetlenül a stúdiókat és felajánljuk a magyar nép szabadságáért. Dübörögnek a tankok, özönlenek az oroszok, de nem félünk. Kintről behallatszik a magyarok örömrivalgása. Az oroszok 12 órán belül kivonulnak az országból. 4 párt indul: kiscgazda, paraszt, szoc.-demokrata és kommunista. Szabad választás lesz. Ha ez igaz, győzött a magyar szabadság. Sok magyar vér elfolyt, de hisszük, nem hiába! E hír hallatára felborult a stúdió. Beszélgetünk és tervezünk. Minden kispap tudná, mi lenne a tennivaló!

November 22. csütörtök. A városban a munkások 2 napi sztrájkot hirdettek. Ezzel követelik, hogy az oroszok szüntessék meg a deportálást, és a kivitt magyar szabadságharcosokat hozzák vissza. Kint nagy a zűrzavar. Nehéz összeszedettnek lenni, még nehezebb tanulni! Harcolni nem mehetünk, megpróbálunk tanulni.”

Cikkek, előadások, tanulmányok

DR. VÁRHELYI KRISZTINA

Szolidaritás, vagy életesély-egyenlőtlenség?

Áttanulmányoztam a konvergencia-programot. A véleményem összességében lesújtó, mert a gazdaságot és társadalmat dinamizáló elemeket nélkülözi. Talán úgy lehetne összefoglalni az „alkotást”, hogy nemzetellenes, családellenes és emberellenes.

További tájékozódás érdekében a közelmúltban meghallgattam az államreform-bizottság munkájáról szóló, diavetítéssel egybekötött előadást és a tájékoztató alapján is hasonló következtetésre jutottam. De nem a program egészével, hanem az egészségügyet, pontosabban a társadalombiztosítási rendszert érintő részével szeretnék foglalkozni részletesebben.

Az előadás egészségüggyel kapcsolatos kérdései közül *A továbblépés irányai* címszó alatt megfogalmazott feladatokból egy pontot emelek ki: „*A 2006 decemberi biztosítási modellválasztást követő intézkedések*”.

E mondat alapján az várható, hogy december hónapban a biztosítási modell választásáról dönt a kormányzat.

Az egészségbiztosítási modellek általában az elérendő egészségpolitikai cél és az egészségügyi rendszer finanszírozhatósága alapján történelmi fejlődés eredményeképpen alakultak ki.

A magyar társadalombiztosítás, számos problémája mellett, nagyon sok értéket hordoz: esélyegyenlőség, szolidaritás, szinte mindenkire kiterjedő gondoskodási rendszer, egységes kockázatközösség, állami garanciák stb. Európában a társadalombiztosítási rendszerek kialakulása idején Magyarország a korszerű biztosítási rendszerével élenjáró volt. Feltehetően nem a meglévő rendszer tökéletesítéséről fognak dönteni az idézett mondat szerint, hanem valamiféle modellváltásról.

1. ISMERKEDJÜNK MEG A MODELLTÍPUSOKKAL

A Nemzeti Egészségügyi Szolgálat a populációs szintű egészségi állapot szempontjából nemzetközi tapasztalatok szerint igen hatékony és viszonylag a legolcsóbb modell. Ebben a modellben egyértelműen jól érvényesíthető az esélyegyenlőség, hiszen a modell lényege a teljes lakosságot megcélzó, az összes lényeges szolgáltatást nyújtó ellátórendszer működtetése.

Az egybiztosítós társadalombiztosítási modell *a populációs szintű egészségi állapot javulását megfelelően szolgálja. A rendszerben jól biztosítható a hozzáférési esélyegyenlőség, hiszen az egybiztosítós modell általában a teljes lakosságnak kíván megfelelő szintű és minőségű ellátást biztosítani. A társadalombiztosítás elkülönítetten kezeli az egészség feltéte-*

leinek a biztosítását és a megfelelő gyógyító szolgáltatások igénybevehetőségének rendszerét. Az egyintézményes társadalombiztosítás esetén az állami felelősség és irányítás közvetlenül jelentkezik, így megoldható a népegészségügyi szempontok és a biztosításpolitikai szempontok összehangolhatósága.

A több-biztosítós társadalombiztosítási modell alapvetően az ellátórendszerre és nem az egészség feltételeinek a biztosítására koncentrál. A több-biztosítós társadalombiztosítási modell még az esélyegyenlőség elvén áll, de a kockázatközösségeket megbontja. A kifizetések (szolgáltatások) oldalán már megjelennek a kockázati elkülönülések, a kockázati szelekció, ami az egyenlő hozzáférés ellen hat. A többintézményes rendszer megnöveli a működési költségeket. Az ellátói oldal versenyhelyezete következtében javítja az ellátás minőségét és hatékonyságát, de az osztott környezet többletköltségeket és adminisztrációs kötelezettségeket igényel.

A piaci modell a közfinanszírozás szerepének csökkentésére, a magánfinanszírozás szerepének növelésére épít. Ez a modell rosszul szolgálja a lakosság egésze egészségi állapotának javítását. Nagyban sérül az esélyegyenlőség, megszűnik, illetve nagymértékben csökken a társadalmi szolidaritás. A (fizetőképes) kereslet-vezérelt forrásallokáció nem csökkenti, hanem tovább növeli a területi és társadalmi egyenlőtlenségeket és a költségeket.

Szükséges hangsúlyozni a döntés horderejét, hiszen a jelenlegi társadalombiztosítási modell megváltoztatása a társadalom minden tagjára hatással van. A több-biztosítói modell működése esetén az állami felelősség nem hárítható át a biztosítókra. A biztosítási piac esetleges zavarai esetén a zavarok elhárításáról, annak pénzügyi következményeiről az államnak kell gondoskodni.

A több-biztosítói modell bevezetésére irányuló elemzések és tapasztalatok nem szolgálnak elegendő bizonyítékokkal a lakosságra, a szolgáltatókra, az államháztartásra gyakorolt pozitív hatását illetően.

Az egészségbiztosítási területen a piac szerepének erősítése komoly veszélyeket hordoz. A több-biztosítós modell bevezetésének feltételei nem adóttak. Az egészségügyi szolgáltatások tekintetében a rövidtávú cselekvés megfelelő iránya nem a társadalombiztosítás kétes kimenetelű átalakítása.

2. A TÖBB-BIZTOSÍTÓS RENDSZER ÖSSZEFÜGGÉSEI, LEHETSÉGES KEDVEZŐ ÉS KEDVEZŐTLEN HATÁSAI

Magyarországon az egészségügyi ellátórendszerben alkalmazott piaci eszközök bevezetését követően (teljesítményfinanszírozás, szolgáltatók versenye) a reformelképzelések közé került a biztosítási rendszer átalakítása, ami kiderült az államreform-bizottság munkájáról szóló beszámolóiból.

A reformelképzelések iránya lehet az Országos Egészségbiztosítási Pénztár monopóliumának megszüntetése. Feltételezve azt, hogy nem parciális érdekek állnak a több-biztosítói modell bevezetése mellett, hanem társadalmi érdekek, célszerű végiggondolni, milyen előnyöket várunk el a több-biztosítói modelltől:

- hatékonyságnövelést, a források elköltésének racionalizálását a biztosítók közötti versenyhelyzet megeremtésével,
- az Országos Egészségbiztosítási Pénztár monopóliumának megszüntetését,

- a szabad választás biztosításának lehetőségét, a fogyasztói elégedettség fokozását (a páciens kiszolgáltatottságának oldását),
- az igények differenciáltabb kielégítését,
- további finanszírozási források bevonását, magasabb színvonalú szolgáltatásokat.

Azt, hogy mennyiben reálisak ezek az elvárások, a több-biztosítós rendszer megnyílen képes realizálni a hozzáfűzött reményeket, meggyőző bizonyítékokkal kellene alátámasztani. Az alábbi kérdések felvetése arra mutat rá, hogy milyen kockázatai vannak egy ilyen irányú lépésnek, milyen veszélyekkel kell szembenézni:

- költségek,
- kockázati verseny,
- kapcsolat az ellátókkal, kliensekkel, árverseny,
- egyéb jelentős súlyú veszélyeztetettség.

Felvetődik az a kérdés, hogy kifejeszthetők és alkalmazhatók-e olyan piaci ösztönzők, amelyek fokozzák az egészségügyi rendszer hatékonyabb működését, anélkül, hogy a piaci működés negatív hatásai az egészségügyi javakhoz való hozzáférést és a méltányos közteherviselést gyengítenék.

2.1. Kockázati szelekció

A biztosítók közötti verseny egyik sarkalatos pontja, mondhatni legjelentősebb tényezője lehet a kockázati szelekció problémája, amely az egészségi kockázatok természetéből és az egészségügyre fordított kiadások sajátos megoszlásából következik. Lényege, hogy az egészségi kockázatok koncentráltan oszlanak el. Azt jelenti, hogy a csekély számú, különösen költséges kezelésre szoruló, valamint az idős betegek használják fel a biztosítási alap forrásainak jelentős részét (pl. a biztosítottak mintegy 10 százaléka az összes kiadás mintegy 70 százalékát fogyasztja el)¹. Ha a biztosítónak sikerül az ilyen klient kiszűrnie és elutasítania, akkor a kockázatfedezeti (más néven kár-) költségek jelentős mértékben csökkenthetők és a biztosítás profitábilissá válik. A magánbiztosításban e jelenség² ellen úgy védekeznek, hogy elutasítják az ilyen extrakockázatot, azaz súlyos beteggel nem köt biztosítást a biztosító. Amikor a biztosítási piacok tökéletlenségéről vagy elégtelenségéről beszélnek az egészségi kockázatok kezelésének tekintetében, ez a biztosítói magatartás áll a háttérben.

Tévedés lenne azt hinni azonban, hogy ez csak a magánbiztosításra jellemző és ez a jelenség kiküszöbölhető egy államilag vagy nonprofit elven szervezett több-biztosítós rendszerben. Ez esetben a biztosítók nem róhatnának ki kockázatarányos díjat és kötelezően

¹ Health Reform Options for Hungary by Melitta Jakab, Armin Fidler, 7. pg. (Word Bank)

² Tartozunk az igazságnak – mielőtt még az a vád érné a biztosítókat, hogy nem vállalják a kockázatokat – a következő kiegészítéssel: a biztosítás szakirodalomban és gyakorlatban ismert jelenség az *önkiválasztás, ellenkiválasztás (adverse selection, antiszelekció)* ténye, ami különösen a betegségbiztosítások jellegzetes kísérőjelensége. Azok, akik tudják, hogy nagy valószínűséggel igénybe fogják venni a biztosítást, az átlagost meghaladó mértékben kötnek biztosítást. A biztosító árkalkulációja viszont az átlagos statisztikai valószínűségeken alapszik, és veszteséget könyvelve el, ha nem kockázatarányos díjat szedne be a biztosítottaktól. Nagy jelentősége a kockázatok felmérésének a kockázatarányos díj kialakításában van, ellenkező esetben a veszélyközösség tönkremegy, megszűnne a biztosítás. *A biztosító csak a kivételes, szélsőséges kockázatokat utasítja el a kockázati közösség érdekeinek védelme érdekében* (azért, hogy a kockázatközösség tagjainak megfelelő áron nyújthasson biztosítást).

fogadniuk kellene a hozzájuk bejelentkező ügyfeleket, kockázataikra tekintet nélkül. A kockázati szelekció problémája ez utóbbi esetben is fennáll, legfeljebb annak burkolt változatai a jellemzőek.

A kockázati szelekció *nem probléma mindaddig, amíg országos szintű veszélyközösségekben szerveződik az ellátás, és a finanszírozó, a keresleti oldal egyszereplős.* Az országos kockázatközösség felbomlását követően azonban erőteljes kockázati versenyre lehet számítani a biztosítási alapok, a finanszírozók részéről. Az egészségi állapotot, a kockázati tényezőket az egyén szintjén az életkor, a nem, a már meglévő betegségei határozzák meg, másrészt tágabb értelemben a társadalmi-gazdasági viszonyok (ezen belül a foglalkoztatási, jövedelmi, szociális, lakásviszonyok), az *egyes térségek eltérő gazdasági fejlettsége, a hátrányos helyzetű csoportok területi koncentrációja befolyásolják.* Nem szükséges különösebb biztosítási előtanulmány annak felismeréséhez, hogy *jelentős pozicionális haszon rejlik a jobb kockázatú csoportok lefőlözésében.*

A kockázati versenyből származó redisztribúciós hatások egyszerű számításokkal bebizonyíthatók, de nemzetközi tapasztalatok alapján is találunk példát:

- Itt említhetők a *cseh, szlovák társadalombiztosítási reformok, amelyeknek bevezetését nagy instabilitás, kiszámíthatatlan, előre nem látható változások kísérték.* A negatív kockázati szelekció hatását nem sikerült megoldani. A cseheknel 27 biztosító indult, néhány évvel a reform után mindössze 5–7 maradt talpon. Ennek ellenére a lakosság 75 százalékát a korábbi társadalombiztosítás tömöríti, ahol a krónikus betegek és idősek döntő hányada koncentrációban. Hasonló a helyzet *Chilében, ahol a magánalapok a lakosság 28–30 százalékát biztosítják. Ügyfelek között jelentősen alulreprezentáltak a magasabb kockázatú idősek, illetve jóval magasabb a 40 évnél fiatalabbak és a magasabb jövedelműek aránya* (itt a 60 éven felüliek aránya 3,2 százalék, szemben a 9,5 százalékos országos átlaggal, a magánalapok a 40 évnél fiatalabbak 41 százalékát biztosítják, az országos átlag itt 34 százalék).
- Más a helyzet *Hollandiában, ahol időt szánnak arra, hogy a reformlépések kifejthessék hatásukat. A rendszer fontos alapelve az egyensúly, az egyes szereplők közötti folyamatok harmonizálása.* Az emberi jogokat mélységesen tiszteletben tartó és az esélyegyenlőség elvét fontos prioritásként kezelő hollandok mind a mai napig *nem vezették be a fejkvóta szerinti finanszírozást, attól tartva, hogy a kor és nem szerint differenciál, de a tényleges kockázatok felmerüléséhez képest durva fejkvóta szerinti forráselosztás a biztosítási alapokat arra bátorítja, hogy szelektáljanak biztosítottjaik között aszerint, hogy kinek a kezelési költsége alakul várhatóan az érte kapott fejkvóta felett.* Ezért aztán igen kiterjedt utólagos kockázatkiegyenlítésre kerül sor az egyes alapok között (a ténylegesen felmerülő és a kapacitáció alapján juttatott források közötti eltérés jelentős részét visszatérítik).³

A holland „irányított verseny” koncepció gyakorlatba való átültetésével kapcsolatban az elemzők kiemelik, hogy *alábecsülték a kockázati szelekciót kiküszöbölő forrásallokációs rendszer kialakításának technikai nehézségeit,* és gyakorlatilag nem sikerült olyan módszert kialakítani, amely megnyugtatóan rendezné a kérdést. Arról, hogy

³ Leida M. Lamers, University of Rotterdam, (SOTE EMK Visegrádi Konferencia anyaga)

nem triviális problémáról lehet szó, az idézett tanulmány egy másik szakasza tudósít:⁴ „A kötelező elfogadás (a biztosító nem utasíthat el egyetlen jelentkezőt sem) nem képes teljesen kiküszöbölni a negatív kockázati szelekciót”.

2.2 Költségek

Az egészségügyi rendszerek működtetésével kapcsolatos költségek országról országra változnak. Általában elmondható, hogy az *állami* rendszerek fenntartási-működtetési költsége a *legalacsonyabb* (2–3 százalék). Ennél *magasabbak*, mintegy 4–7 százalék körül alakulnak a *társadalombiztosítási típusú rendszerek* költségei (Ausztria 4 százaléka, Németország 6–7 százaléka)⁵. A dominánsan piaci típusú egészségügyet fenntartó USA-ban a működtetési költségek átlagosan az összes forrás 10 százaléka körül alakulnak. Ezen belül az állami programok működtetése jóval olcsóbb, míg a nonprofit elven működő biztosítások költsége 10 százalék, a magánbiztosítás esetében 15–20 százalék.

Egy több-biztosítós rendszer bevezetése az alábbi tételek finanszírozását feltételezi:

- egyszeri investíciós vagy bérleti költségek (épület, informatika a biztosítónál és a szolgáltatóknál, gépkocsik, ingóságok stb.),
- szerzési költségek (ügyletek toborzása),
- marketing-, PR-költségek,
- adminisztrációs és üzemviteli költségek (ez utóbbiak jelentősebbek, mert meg kell oldani a biztosítottak azonosítását mind a biztosítónál, mind pedig az ellátónál, továbbá kockázatok kezelésére érzékeny rendszer esetén a kliens egészségi állapotáról, a kapott kezelésekről is célszerű adatokat rögzíteni a költségek tervezhetősége miatt),
- rövidtávú, legalább 1 havi kockázatfedezeti tartalék,
- kockázatkiegyenlítési tartalékalap képzése,
- az átlépés tranzakciós költségei.

Nem járunk messze az igazságtól, ha a több-biztosítós rendszer költségszintjének becslésénél 10–20 százalék körüli költséghányadot veszünk alapul. (Például szolgálhat a magán-nyugdíjpénztár költségszintje, valamint ezt növeli, hogy az egészségbiztosítás területe jóval bonyolultabb és adminisztrációigényesebb, továbbá, hogy több a járulékos költség is).

A *működési költségek* a több-biztosítós rendszerben *lényegesen magasabbak*. Ez egyrészt az *igazgatási költségek* megdöbbenő növekedéséből, másrészt a lényegesen bonyolultabb elszámolási technikákból is fakad. Egybiztosítós modellben nincs szükség a biztosítottak biztosító szerinti megkülönböztetésére, a szolgáltatóknak nem kell a szolgáltatásaik elszámolását biztosítók szerint megkülönböztetni. Több-biztosítós modellben ez lényegesen *bonyolultabb elszámolási-technikát igényel*, ami csak a jelenleginél fejlettebb informatikai infrastruktúra esetén valósítható meg mind a biztosítónál, mind a szolgáltatónál.

⁴ Health Reform Options for Hungary by Melitta Jakob, Armin Fidler, 9. pg. (Word Bank), (SOTE EMK Visegrádi Konferencia anyaga)

⁵ H. Salmutter: Erős társadalombiztosítással az új évezredbe, Sociale Zicherheit, 1997.

2.3. Kapcsolat az ellátókkal, kliensekkel

Abból indulunk ki, hogy a több-biztosítós modell miképpen képes szolgálni az egészségügyi rendszerrel kapcsolatos makroszintű célokat, elvárásokat:

- populációs szintű egészségnyereség növelése,
- szakmai értelemben vett hatásosság és hatékonyság (ráfordításegységre jutó maximális haszon) biztosítása,
- költségkézbentartás,
- méltányosan egyenlő hozzáférés fenntartása,
- járulékelkerülés mérséklése.

A rendszer bevezetésének hatékonyságát azzal lehetne mérni, hogy jó hatásokkal járul hozzá a fenti célok megvalósulásához, ám az egészségfejlesztés, prevenció „hosszú távon megtérülő beruházás”, ezért nem éri meg investálni, inkább a kuratív szolgáltatásokra koncentrálni.

A jobb minőségű szolgáltatások (szakmai standardok, minőségbiztosítás) növeléséhez fűződik biztosítói érdek, ám az egyes biztosítók eszközei (külsődleges kontroll lehetősége) bizonyos értelemben korlátozottak.

A megfelelő összetételű szolgáltatás biztosítása, a hatékonyság növelése a céljuk az egyes biztosítóknak. A szolgáltatókkal a legtöbb konfliktus ezen a területen várható, de a biztosítottak elégedetlenségével is számolni kell a még bonyolultabb és körülményesebb ellátás, ügyintézés, adminisztráció miatt.

2.4. Egyéb jelentős súlyú veszélyeztetettségek

A több-biztosítós rendszer rontja az egészségügyi javakhoz való méltányosan egyenlő hozzáférést, különösen a hátrányos helyzetű csoportokkal bánik mostohán.

Bonyolultabbá és áttételesebbé válik a közteherviselés kérdése a biztosítási alapoknak nyújtott transzferek révén.

A több-biztosítós modell hatékonyságának korlátai magából a konstrukcióból is fakadnak. Társadalombiztosítás esetében *alapvető szempont a stabilitás, a működés biztonsága*. A több-biztosítós modell a működés biztonságát veszélyezteti.

Összefoglalva: a döntés a társadalmi szolidaritás és az esélyegyenlőség mértékéről szól. Ha a kormányzat felvállalja, hogy a lakosság gazdagabb kisebbsége számára jobb, igényeinek megfelelőbb ellátást nyújt annak árán, hogy a halmozottan hátrányos helyzetűek ezután az egészségügyi ellátás tekintetében is diszpreferáltak lesznek, akkor a több-biztosítós modell és a magánfinanszírozás szerepének növelése mellett dönt. Ha a kormány elsősorban a rossz népegészségügyi mutatókon kíván javítani, és csökkenteni kívánja a megnövekedett különbségeket a társadalmi csoportok életesélyegyenlősége között, akkor rendszerelméleti szempontból az egybiztosítós társadalombiztosítás modelljének tökéletesítésével, annak fenntartása mellett dönt.

Árpád-házi Szent Erzsébet jubileumi éve

November 18-án, szombaton dr. Seregély István egri érsek megnyitotta a Szent Erzsébet jubileumi évet a sárospataki plébániatemplomban.

A szentmise előtt Kecskés Attila plébános és Hörcsik Richárd polgármester köszöntötték a főpásztort és kérték, nyissa meg a plébánia és Szent Erzsébet szülővárosa számára a jubileumi évet. A megnyitó szentmisén a plébániatemplom zsúfolásig megtelt. Érkeztek zarándokok Miskolcra, Ózdról, Putnokról, Abaújszántóról, Nyírcsaholyról, Kassáról, Abaúj, Zemplén és a Felvidék számos településéről. A szentmisén mintegy hatvan pap és az Egri Hittudományi Főiskola növendékei is jelen voltak.

Az Árpád-házi Szent Erzsébet születésének 800. évfordulójára meghirdetett Szent Erzsébet jubileumi év országos nyitó szentmiséjére november 19-én került sor a budapesti Szent István-bazilikában. A szentmisét Erdő Péter bíboros, az MKPK elnöke a püspöki konferencia tagjaival és a határon túlról érkezett magyar főpásztorokkal együtt mutatta be.

A Miskolci Keresztény Szemle jövő évi számaiban többször is foglalkozik majd Szent Erzsébet alakjával, a jubileumi év régióinkbeli eseményeivel.

Petry Béla: Árpád-házi Szent Erzsébet

Új egyházkép, az önkéntesség közösségei

Mindannyian megszoktuk, hogy a Háló keretében minden összejöveten az egyházat építjük, és mi, saját magunk is egyházzá szeretnénk válni. Amikor az önkéntességről beszélünk, témánk az egyház keretén belül értendő. Hitünket, Isten és egymás iránti elköteleződésünket akarjuk megújítani, megtisztítani minden találkozásunkon. Az ideai találkozó abból a tapasztalatból fakad, ami a mottó is: „boldog ember, aki megtalálja életében Isten és az ember szolgálatát”. Boldogságunk, életünk értelme, emberi beteljesedésünk múlik ezen. Nagy tehát a tét.

Mi az Isten- és az emberszolgálatot is csak az egyház keretén belül tudjuk elképzelni. Az egyház hagyományától megszentelve, szentségeinek erejében, annak kíséretében, a Szentlélek ösztönzésére és irányításával teszünk mindent, ha az jó, hiteles. Ez azért biztató, mert az egyház hagyományai és lehetőségei sokkal gazdagabbak, mint gondoljuk, mint amit eddig tapasztaltunk és gyakoroltunk. Sokkal tágabb a pálya.

A történelem nagy megújulási időszakában az egyház többet tudott felmutatni, mint az akkor élők erejéből kitellett. Krízishelyzetekben a Szentlélek az egyház élére állt, és nagy megújulást hozott. Ezért is örülök, hogy ilyen ősi helyen vagyunk, Szent László sírjának közelében, ahol a Szentlélek már sok embert ösztönzött tettekre, megújulásra a történelem során.

Négy pontban szeretnék az önkéntesség témájáról beszélni, bevezetőben felidézni egyházképünket, ha már az egyház keretében gondolkodunk, majd egy kis elvi meg-alapozás, gyakorlati megközelítés következik, végül az egyház jövőképéről szólok.

Idézzük fel tehát egyházképünket, annál is inkább, mert tudjuk, hogy a történelem során változott, fejlődött, teljesebbé lett. Mindig a társadalom állapota, a kihívások alapján próbálta megfogalmazni evangéliumi küldetését. Az eszközök változnak, mert változik a világ is körülöttünk. A lényeg nem változik, csak a forma.

Ha ábrázolnunk kellene az egyházat, egy nagy körnek, vagy gömbnek képzeljük el, aminek a középpontjában ott van Krisztus, és mi, mindannyian, akiket megkereszteltek, ezen a gömbön belül vagyunk. A középponttól, Krisztustól mért közelségünk vagy távolságunk nem az életállapotunktól függ. A második vatikáni zsinat tanítása szerint attól, hogy milyen mély a hitünk, mennyire tevékeny a szeretetünk és mennyire erős a reményünk. Ezt tanítja a zsinat, melyet a Szentlélek vezetett.

Korábban inkább hierarchikusabban gondoltak az egyházra. Jól ismerjük ezt: felül a pápa, alatta a bíborosok, majd a püspökök és papok és legalul mi magunk. Lehet olyan helyzet, amikor ez is hatékony, de az embert néha megkísértette a gondolat, hogy a kegyelem áradásának rendjét, a megigazulás útját is így képzelje el. Ez az, amit a zsinat úgy tanít: csak attól függ, hogy mennyire igazulunk meg, mennyire vagyunk közel Krisztushoz, hogy milyen erős a hitünk, tevékeny a szeretetünk és erős a reményünk.

Ebben az egyházképben az egyház mintája és példaképe a boldogságos Szűz Mária. Ő Istennel, a Szentlélekkel eltelt ember, aki az életét rábízta, aki egészen közeli, bensőséges kapcsolatban van Jézussal. Küldetése az, hogy a hitből éljen, a szívébe vésse az angyal szavait. Mária Isten nagy önkéntese, az Úr szolgálóleánya, aki mindent valóra vált. Régebbi korokban talán Péter apostolt tekintették az egyház példaképének, a karizmatikus „hivatali” vezetőt. Ma inkább Máriát tekintjük példaképnek, aki nem tölt be tisztséget az egyházban, vagy ha mégis, akkor arra a fontos jézusi mondatra gondoljunk, amit a kereszttövében álló Szent Jánosnak mondott: íme, a te anyád, illetve Máriának: íme, a te fiad! Az anyai szeretet tisztsége Máriáé az egyházban.

Ezen nagyon sok múlik, a növekedést, a felnövést teszi lehetővé ez az anyai szeretet, a személyiség egészséges alakulását lehetővé tevő szeretet. Az egyéniség szabadságban történő kibontakozását lehetővé tevő szeretet tisztsége az anyáé. Ez Mária tisztsége, és úgy gondolom, ez a jövő az egyházban.

A bevezető után az első gondolat az önkéntesség elvi megalapozása. Ma az egyháztól való gondolkodásunk egyik nagy csapdája az, hogy a saját tagságukat sokan úgy tekintik, mint ami nem alapvetően önkéntes. Egyszerűen csak beleszülettek. Pedig Isten mindannyiunkat a hitre, az evangélium szerinti életre hív, és mi erre örömmel, szeretetből, önkéntesen válaszolunk. Csapda, ha megmaradok annál a tudatnál, hogy beleszülettem, megvan, az enyém, már kész. Ezen tovább kell lépni. Igen, beleszülettem, de önként vállalom és dolgozom rajta. A hit szerinti élet önként és meggyőződéssből vállalt élet.

Bizonyára többen tudják, hogy ma a világban, a társadalomban mennyire központi kérdés ez az önkéntesség. Magyarországon 2005-ben törvényt alkottak róla, a 2005. évi LXXXVIII-as törvény szól a közérdekű önkéntes tevékenységről. A latin voluntarius szóból eredeztetik, az angol megfelelője (voluntary) is ebből ered az önkéntesség fogalmának: azt mondják, szabad akaratból, tudatosan, mások javára végzett tevékenység, anyagi ellenszolgáltatás és fizetség nélkül. Vannak emberek, akik a köz javát így szolgálják.

Június 20-ától konferenciát tartottak Szentendrén, Az önkéntesség újjászületése címen. Itt a nonprofit hazai szektor és külföldi képviselői jelentek meg és arról hallgattak meg előadásokat, hogy az önkéntes munka újjászületése Közép-Kelet-Európában, a volt szocialista országoknak a területén hogy alakul, és ennek milyen társadalmi szerepe van. Volt egy amerikai előadó, aki arról beszélt, hogy itt tapasztaljuk, milyen nehéz az út a diktatúrából a demokráciába, a tervgazdaságból egy piacgazdaságba való átmenet, és ennek milyen buktatói vannak. Azt mondta, hogy a megoldás, a tisztulás csak akkor várható, ha az önkéntesség nemzeti tényezővé válik.

Egy magyar előadó azt hangsúlyozta, hogy elsősorban lelki szükségletet elégít ki a civil társadalomban az önkéntesség, spiritualitást visz a társadalom különböző sejtjeibe ez a mozgalom. Egy katalán előadó odáig ment, azt mondta, hogy a nyugat, a jóléti társadalmak válságát látjuk. Egy alapvetően liberális berendezkedésű társadalomban a különbözőségek nagyon felerősödtek, és ezzel az önzéssel szemben egyfajta egyensúly szerepét csak az önkéntesség tudja felmutatni. Nyugaton a társadalmi

köztudatban az önkéntes, mint jó állampolgár jelenik meg, akit a társadalomnak támogatni kell. Szinte mindegy, hogy milyen területen vesz részt: természetvédelem, hagyományörzés, vagy árva cicák mentése, de csinálja, és akkor a társadalomnak ő lesz a lelke. Az intézmények a bürokratizmus miatt ellelketlenedtek és hideggé váltak a társadalmak.

Mi nem praktikus okok miatt tesszük ezt az egyházban. Nem azért, mert úgy látjuk, hogy ez már máshol bevált, hanem elvi okok miatt is. Így épül az egyház, ez az egyházképünk egyik lényegi része.

Tavalyelőtt Németországban hallgattam egy előadást a nyugalmazott hildesheimi püspöktől, Joseph Homeiertől, aki arról beszélt, hogyan lehet megállítani az elvilágiasodás folyamatában az egyház elsorvadását. Azt tapasztalják, hogy egyre kisebb társadalmi szerepe van az egyháznak. Kevesebben járnak templomba, az emberek közbömbösek és nem érdekli őket az egyház. Hogyan lehetne ezt megállítani? A püspök a nyugati társadalmakban az egyház szociológiai helyzetét elemezte, mely szerint a legnagyobb baj az, hogy sokan úgy tekintenek rá, mint egy vallási szolgáltató társaságra, pedig az önkéntesek missziós közösségévé kell válnia. Ez a lényege. Ide is elér a nyugati társadalmak stílusa, az egyházra itt is úgy fognak tekinteni, mint ami beteljesíti a hagyományosan vallásos feladatokat, pedagógiai, szociális funkciókat elégít ki, és úgy tekintenek rá, mintha a társadalom tercier ágazatához tartozna. Vannak vallási igények az emberben, és erre az egyház specializálódik. Az a feladata, hogy minél színesebb kínálatot tudjon mutatni, hogy az emberek saját érdekük, a családjuk helyzetének, érdeklődésének megfelelő módon válogassanak belőle. Mintha erre rá is állna a társadalom: ma Magyarországon több mint száz egyház van hivatalosan bejelentve az illetékes megyei bíróságokon. Ki-ki választhat, amit szeretne.

Egy német jezsuita szociológus kutatásai alapján azt írta le, hogy Németországban a keresztényeknek a 70–80 százaléka gondolkodik úgy az egyházról, hogy a társadalom tercier ágazatában arra specializálódtak, hogy az emberek vallási igényeit kielégítse. Végül is mi a problémánk ezzel, miért tekintjük ezt rossznak? Akik földrajzot tanultak, tudják, hogy a fejlettebb társadalmakat épp az a két mutató különbözteti meg a fejletlentől, hogy a GDP hány százalékát állítja elő a tercier ágazat, hogy ebben hányan dolgoznak. Ha a szolgáltatás erős egy régióban, akkor az egy fejlett társadalom. Afrikában ennek az ellenkezőjét tapasztaljuk.

Úgy gondolom, hogy duplán is veszélyezteti az egyház egzisztenciáját, ha így tekintünk rá. Először azért, mert így az egyház pasztorális és igehirdetési szolgálata nem lesz más, mint az igények kielégítése. Arra szűkül, elveszíti a keresztény profilját. Pedig az egyháznak mindig a Szentlélek indítását kell követnie. A Szentléleknek mondánivalója van, és inkább igényt akar támasztani az emberekben, nem pedig a bennük meglévő ilyen-olyan igényeket kielégíteni. Másrészt azért is, mert ez a megközelítés csökkenti azoknak a keresztényeknek a szerepét, akik hitüket az egyházban teljességben, teljes életükben akarják megélni, küldetésüknek akarják tekinteni.

Ha az egyház a tercierben lévő profi szervezet, akkor ebben helye csak a profiknak van. A régi szemléletet erősíti, amelyben vannak a profik, a papok, és van a passzív,

szolgáltatást igénylő tömeg, a hívek sokasága. Bizony néha minket is megkísért az a gondolat, hogy az egyház jövője a profik profizmusán múlik. Amikor egy egyházköz-ségben arról gondolkodunk, hogy küldjön már ide a püspök egy tisztességes papot, hogy történjen valami. Tudom, hogy ez szervezeti kérdés is, de higgyünk benne, hogy ez meg fog változni.

Van egy idős, nyugdíjas főapátunk, aki még a második világháború előtt katonalel-kész volt. Ő használta azt a furcsa szófordulatot, ami jól tükrözi az egyházban a kora-beli szemléletet. Az istentisztelet akkor a katonáknak kötelező volt vasárnaponként. Szombaton azt mondta neki a főnöke, hogy én vasárnap reggel egybeparancsolom az állományt, te pedig páterkám beadod a szentségeket. Ha úgy gondolkodunk, hogy ez olyasmi, amit valaki ad nekem, én pedig benyelem, hogyan mélyíthetnénk a hitet az egyházban? Az egyház uralkodó, szolgáltató társaság formájával szemben egyre inkább úgy kell gondolkodnunk róla, mint egy hálózatról, amelyiknek spirituális és diakóniai küldetése van, ilyen profillal rendelkezik és önkéntesekből áll.

Mindezt persze a Szentlélek irányításával. Ezen belül megvan a szolgálatok helye és különbözősége, mint ahogy a Hálóban is tapasztaljuk. Ezért van gazdasági tagozat, pedagógiai, médiai, ifjúsági munkacsoport, és sok más, ami ott van a fejünkben, de még nem találtuk ki, nem valósítottuk meg. Egyre inkább látszik, hogy az egyháznak ezt a két értelmezési formáját, hogy szolgáltató társaságnak tekintem, ahol nekem más dolgom nincs, csak nyeljem, amit adnak, és aztán zúgolódjak, hogy nem jót kapok, illetve, hogy az önkéntesekből áll, mint missziós közösség, nem lehet egyenrangú perspektívaként tekinteni. Azért, mert a Szentírásból azt olvassuk, és az egyháznak is ez a hagyománya, hogy a hivatásomat küldetésnek kell tekinteni, és önként kell vállalni.

Tömören fogalmazza meg az egyház lényegét a zsinat: az egység, a remény és az üdvösség helye. Minden szó hangsúlyos és egyformán időszerű, mert úgy érzem, hogy a 21. században épp ezen a téren leghatékonyabb a gonosz kísértése. Gondoljuk meg, hogy van-e a világban egyetlenegy pont, ahol az egység uralkodik? Mindenhol a megosztottság sebzi az emberi közösségeket. A kereszténységen belül ismerjük a fe-lekezeti, a nemzetiségi megosztottságot, minden környező országban. Gazdasági téren is van megosztottság, nem tudjuk, hogy valójában gazdasági érdekszférájává válunk a nagyhatalmaknak, sőt még egy kicsi településen is ez van, az egész közösség néhány jó módúnak lesz a kiszolgálója.

Nagyon sokan elveszítették a reményüket. Ma mindenki panaszkodik és rezignált. Nagyon sok ember földi kategóriák között gondolkodik, elvesztette a hitét. Itt a földön él, és tovább nem nagyon lát. Pontosan fogalmazza meg a zsinat, hogy három szempontot kell erősíteni az egyházban, mert itt erős a kísértés és a gonosz műve a társadalomban. Minderről, hogy egység, remény, üdvösség, azt mondja az egyház, hogy benne van az életerős magja, azaz lehetősége. Kibontakozásra vár, hiszen az egy-házban magként minden megvan, de még csak úgy. Minden nemzedéknek újra ki kell bontani a saját maga számára. Nem sült gesztenyét kapunk, amit nekünk csak le kell nyelni, hanem előbb fel kell nevelni a gesztenyét a magunk számára.

Az egyház csak úgy lehet az egység, a remény, az üdvösség életerős magja, ha én, te, mi mindannyian, ahová állított bennünket az Isten, teszünk is valamit. Ültetünk, és mint ahogy a szíklevel a csíra számára a tápanyagot rendelkezésre bocsátja – ez a nagyszerű a mag szimbólumában –, akkor lesz belőle valami, ha öntözzük, azaz tevékeny tagjai vagyunk az egyháznak, a hétköznapiakban is megéljük az evangéliumot, így adunk lehetőséget az egyházban a remény, az egység, az üdvösség csírájának.

Talán ma ez a legfontosabb, amikor országainkban mindenhol olyan tömegekkel találkozunk, akiknek már nincs vallási gyökerük, nem úgy nőttek fel, hogy a nagymama kézenfogta, és elvitte őket a templomba. Én már régen voltam egyetemista, '88-ban diplomáztam, de volt két csoporttársam a 11 közül, akik nem voltak megkezesztelve. Budapesten, 1988-ban, egyetemista fiatalok, akiknek már a nagymamájuknak sem volt vallási gyökere. Egy ilyen társadalmi helyzetben a hitet laikusként kell továbbadni. Idézőjelbe téve a laikus szót, mert nem azt jelenti, hogy tudás nélküli emberekként, hanem hívő világi emberekként tevékenykednek, mert valami módon másként tudnak közvetíteni azok, akikre nem úgy néznek az emberek, hogy ezt ezért fizetik. Nekik van meg az a lehetőségünk, hogy egy testvéries egyház, egy közösség élményében részesítsék a nemhívőket, ha épp az egységnek, a reménynek, az üdvösségnek élményét adják át, hogy valami módon meginduljon a hit.

Sokan, akik nem az egyház tradíciójának gyökeréből forrásoznak, úgy érzik, hogy a hitnek az intézmény keretei között az lesz a sorsa, mint a mezők liliomainak a növénygyűjtők préselőlapján, hogy csak a színét és illatát veszíti el, minden más egyéb megvan, meg lehet róla határozni, hogy micsoda. Ez alapvetően téves, mert az intézmény nem arra való, hogy az illatát és a színét, a savát-borsát vegye el a hitnek, de néha akadályt jelent azoknak, akik nem ebből a gyökérből nőttek fel. Mi, papok, nem tudjuk ezt olyan hatékonyan közvetíteni, mint ti.

Az egyház jövőképe tehát az, hogy önkéntesekből álló missziós közösséggé váljon. Azért, mert ilyenné akarja formálni a Szentlélek. A fővárosi közgyűlés kisebbségi, emberjogi és vallásügyi bizottsága május elején tartott egy konferenciát, ahová az egyes felekezetek képviselőit elhívták, és az egyházak karitatív, a társadalomban betöltött szerepéről hallgattak meg előadásokat. Gábor György vallásfilozófus mondta ott a vallásról, hogy a legközösségibb magánügye az embernek. Valaki szellemesen kiegészítette és azt mondta, igen, de a legszemélyesebb közügye is. Nem a fogalmakról akarunk vitatkozni és lovagolni a szavakon, de az tény, hogy az egyház lényegéhez tartozik, hogy közösség. Nem akármilyen, hanem önkéntesek közössége.

Az első Péter-levélben olvassuk, hogy eleven kövek módjára lelki templommá épültek. A lelki templom azt jelenti, hogy spiritualitás, lelkiség van a közösségben, a szolgálat szelleme, az azonos gondolkodás lelkülete van benne, az eleven kövek pedig azt, hogy valóságos, tényleges együttműködés van, nemcsak beállítottság, készség, hanem mindez meg is valósul. Ez célja és programja mindannyiunk közösségeinek. Sokféle közösségből jöttünk, a hitünket mindannyian úgy éljük meg, hogy valamilyen egyházi közösséghez tartozunk, amelynek célja és programja az, hogy eleven kövek módjára lelki templommá épüljünk.

Miért is annyira fontos nekünk a közösség? Mert Jézus Krisztus akaratából, csak Krisztus által találhatunk egymásra, és egymásban találhatunk órá. A közösség mindenekelőtt Istennek a műve. A keresztény testvériség nem eszménykép, amit meg kell valósítani, hanem isteni valóság. Nem pszichikus, hanem pneumatikus valóság, írja Bonhöfer. A közösségben a Szentlélek titokzatos jelenlétére és irgalmára találunk. Miért fontos még számunkra a közösség? Egy katolikus egzegéta Milyenek akarta Jézus a közösséget? címmel írt egy könyvet. Ebben arról ír, hogy a hegyi beszédben Jézus a tanítványok közösségét egy kontraszt társadalomnak szánta. Jeremiás próféta igéjére utal, amikor a babiloni száműzötteknek ír, nekik prófétál, akik azon szomorkodnak, hogy ide, ilyen körülmények közé vezetett bennünket az Úristen. Élünk tisztességesen, szabadon odahaza, most pedig fogságban vagyunk. Ma is van olyan helyzet, amikor úgy érzi a hívő ember, hogy más környezetben is élhetne. Azt írja Jeremiás: fáradozzatok annak a városnak a békességén, ahová fogságba vittelek benneteket és imádkozzatok érte az Úrhoz. Ez a feladat. Ellentársadalomnak, kontraszt társadalomnak lenni olyan életközösségeket jelent, ahol a hegyi beszéd elvei irányítják az életünket és a létünkkel mutatjuk fel a világnak az evangélium értékrendjét.

Nem arról van szó, hogy a vallás, a hit az életünk nagy egészéből egy cikk, a többi meg másról szól, hogy aki vallásos, annak egy vastagabb cikk az életében a vallás, a többi meg vékonyabb. Az egyháznak kontraszt társadalomnak kell lennie az élet minden sejtjén, az evangélium értékrendjét alkalmazva. Nem baj, ha csak egy csepp a tengerben, de ez a csepp lesz a kovász, a kicsi fény, ami világosságot ad.

Erdélyben az utcagyerekekkel foglalkozó Csaba testvér példáját mindenki érti. Mindenhol vannak ilyen emberek. Teréz anya szolgálata, Néri Szent Fülöpé, ha visszafelé tekintünk a múltba. De az oktatásügy, a katolikus iskolák ügye, a kultúra, sőt még a gazdálkodás területén is van ilyen. Kitől mástól várhatnánk az etikus gazdálkodásról gondolatokat, mint ettől a kontraszt társadalomtól? Szabad kihagyni valamit az életünkéből, amit ne a hitünk, ne az evangélium irányítana? Skizofrénia lenne, ha azt mondanám, hogy itt igen, de ott nem. Én szerzetes vagyok, és amikor Szent Benedek megálmolta a mi közösségeinket, ő is úgy gondolta, hogy egy kolostornak kontraszt társadalomnak kell lennie, ahol az élet minden sejtjét – hiszen a monostoron belül mindent megszervezett – az evangélium értékrendjén kell irányítania.

Nekünk együtt kell kitalálni, hogy azon a helyen, ahol élünk, ahol önkéntesként vagyunk az egyház építőivé, mi a feladatunk. Én nem tudom megmondani, hogy nektek, közösségként mi a feladatotok, hol tudjátok az egyház kontraszt társadalom-szerepét erősíteni. Ez nem is az én feladatom, és ha azt hiszitek, hogy a papoké, akkor nem hisztek a Szentlélekben. Akkor még mindig nem értitek azt az egyházképet, amiről beszéltem. Persze tudom, ahhoz, hogy ez jól működjön, az egyház szervezetében is kell változásoknak beállnia, de ennek majd eljön az ideje. Imádkozzunk érte, reménykedjünk benne.

Azzal kezdtük, hogy az önkéntesség társadalmi jelenség, hogy ezt mi az egyházban nem azért tesszük, mert a társadalomban ez hatékony, és csináljuk mi is, hanem

az egyház lényege így szerveződött. Mindemellett a mi életünk – bármennyire is fontos, hogy önkéntesen tevékenykedjünk – nem merülhet ki aktivizmusban. Az egyház imádkozó közösség és ebben lesz más, mint egy profán szervezet, bármilyen hasznos tevékenységet végez is. Elsősorban imádkozó közösség akarunk lenni, a hit, az imádság adja a fedezetét a tetteinknek. Tedd, ami tőled telik, és kérjed azt, amire gyöngye vagy – mondja Szent Ágoston. Ez a lelkület irányítson bennünket, ezt kell megvalósítanunk. Az imádságban Istennel beszélgetünk. Nemcsak mi szólítjuk, Ő is szól. Az imádságban kezd bennünk működni a lélek, és indít arra, amit tennünk kell. Ott ismerjük fel, hogyan válik önkéntesként a mi közösségünk a kontraszt társadalom szolgájává.

(A Háló – Katolikus Közösségek Hálózata találkozásánál, illetve a Szent István Rádióban 2006. október 9-én elhangzott előadás szerkesztett változata)

CSIHA KÁLMÁN

Test és lélek

Az ember, furcsa hasonlattal, olyan, mint egy repülőgép, amelyiknek két szárnya van. Az emberi életnek is két „szárnya” van. Az egyik a test, a másik a lélek. Ha az egyik szárny megsérül, megbillen a levegőben. Ha az egyik szárny tönkremegy, lezuhan a repülő. Ilyen az emberi élet is.

Talán mindnyájan keresztülmentek egy csodálatos tapasztalaton – az orvosok a foglalkozásuktól függően is –, hogy sokszor nemcsak az orvosság használ, hanem egy simogató szó, a remény, a hit, és már nagyon régen felfedezték, hogy az embernek lelke is van. Persze ez a lélek láthatatlan, s ezért manapság, ebben a fehér ateizmusban sokan azt mondják, nincs az embernek lelke.

De hát honnan is tudhatjuk, hogy van az embernek lelke? Egyszer egy iskolába bement egy hitetlen tanfelügyelő, aki nem hitte, hogy van lelke is az embernek és vitakozott erről a tanító nénivel. Ő egy hívő lelkű asszony volt. Amikor bementek az osztályba, kihívott egy gyermeket, és mert nem tudta a leckét, adott neki egy tenyereszt (régii történet, akkor még lehetett tenyereszt adni). A gyermek sírni kezdett, mire a tanítónő megkérdezte a tanfelügyelőt, mije fáj ennek a gyermeknek?

A teste, hiszen kapott egy tenyereszt – mondta, és igaza volt.

Felszólított egy másik gyermeket is a tanítónő, akinek nemrég halt meg az édesanyja. Elkezdett vele róla beszélgetni, mire ez a gyermek is sírni kezdett. Megkérdezte a tanfelügyelőt: ezt a gyermeket nem ütötte meg, vajon miért sír, mije fáj?

Be kellett ismernie, hogy a lelke fáj. Azt mi is tudjuk, hogy ami fáj, az van. Nekünk is sokszor fáj már a lelkünk. Ha nem lenne, nem tudna fájni.

Azon sokat lehetne vitakozni, honnan van a lélek. Nem látta senki sem, mint ahogy Istent sem látta senki. Azt honnan tudjuk, hogy van elektron? Azt sem látta senki. A fizikusok sem, csak a ködkamrában látják az elektron nyomát, ahogy megy, és nyomában lecsapódik a köd. A nyomát látják, és tudják, hogy van elektron. A reagálását látjuk a léleknek, és tudjuk, hogy van. Isten lábnyomát látjuk az egész világban és tudjuk, hogy van Isten.

A létező lélek befolyásolja a testünket is. Köztudott, hogy valaki agyvérzést kaphat egy családi tragédiából kifolyólag. Ha az embert lelkileg bántja valami, felmegy a vérnyomása. Vagy ahogy mondani szoktuk, felmegy a cukra. Egyik befolyásolja a másikat. Ha kipróbálnak egy új gyógyszert, kétfelé osztják a betegeket, az egyik felének placebót adnak, amiben nincs semmi gyógyhatás, a másikkal gyógyszert, de azok közül is sokan meggyógyulnak, akik placebót kaptak. Miért? Mert elhiszik, hogy orvosság volt. Önhipnózis lép fel, a lélek meggyógyítja a testet.

Ugyanígy, sokszor a test betegíti meg a lelket. Az alkoholista anyagi dolgot fogyaszt, az alkohol befolyása alá kerül és megbetegedik a lelke is. Ezeket csak bevezetőként mondtam el, most szeretném lerajzolni, hogyan reagál a lelkünk a külső világra, és

ebből a reagálásból hogyan ismerhetjük meg a saját lelkünket, és ez a megismerés hogy világít rá arra, hogyan függ össze a betegség, illetve a gyógyulás a lélekkel, a hit a gyógyulással, vagy a megbetegedéssel.

A lelket persze nem tudjuk lerajzolni, csak a reagálást, hiszen a lélek láthatatlan, az orvostudomány ma sem tudja megállapítani, hogyan működik a memória (tudtommal a memóriával is baj van), de azt sem, honnan van az, hogy az egyik emberben szeretet, a másikban gyűlölet, az egyikben hit, a másikban hitetlenség lakik. Az agyban hol, milyen molekulák tárolják a hitet vagy a hitetlenséget, a szeretetet vagy a gyűlöletet? A kettő egy. Ugyanúgy, mint egy papírlapnak a két oldala. Az egyik fehér, a másik fekete. Akkor fehér, vagy fekete az a papírlap? Ilyen az emberi élet. Az egyik oldala a test, a másik a lélek. Hogy hol kezdődik és hol végződik az egyik, hol a másik, nem tudjuk. A kettő egy, és az az egy, mégis kettő. Ezért a mi foglalkozásunk is kettő, de mégis egy. Mert egy lekipásztor nem lelkigondozhat úgy egy epebajost, vagy egy idegbajost, mintha az egészséges lenne. Ezt tekintetbe kell venni. Egy orvosnak is tekintetbe kell vennie a beteg lelkiállapotát.

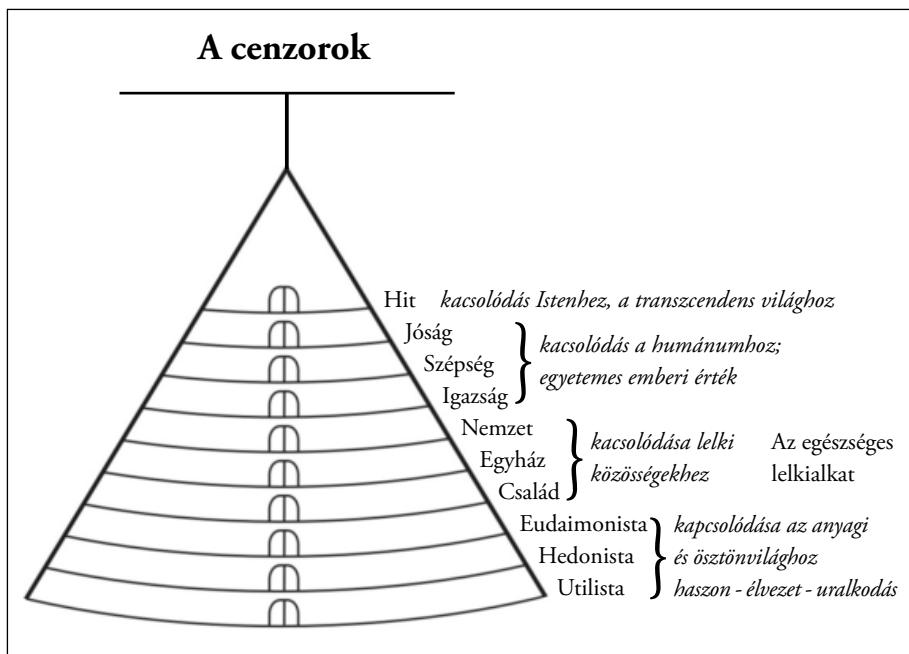
Próbáljuk hát lerajzolni a lelket. A lélek reagálását úgy tudjuk megfigyelni, ha azt mondjuk, bemegy egy információ az emberbe, a lélekbe. Valami híradás. Hogy reagál erre a lélek? A lelket úgy képzeljük el, mint egy óriási várat. A legkülső várfal az utilista. Az utilizmus a hasznosság. Minden várfalon van egy kapu és annak egy kapusa, a mélylélektan szerint ez a cenzor. Ha jön egy információ, amelyik be akar jutni a lélek közepébe, akkor ez a cenzor megvizsgálja, vajon használ-e a várúrnak, az énnel, amelyik közepén, legfelül van? Ha nincs hasznára, becsukja a kaput és nem engedi be az információt: nem figyelek arra, aki beszél. Ha hasznára van, kinyitja a kaput és azt mondja: tessék befáradni, mert az én uramnak szüksége van rá.

Egyszerű dolog ezt megfigyelni. Megyünk az utcán, és jön velünk szembe egy ismerős, öreg bácsi, aki elkezd arról beszélni, hogy az első világháborúban mi történt a nagybátyjával. A cenzor azt mondja, engem ez nem érdekel. Udvariasan bólogatunk, de a cenzor már bezárta az ajtót és az információ fennakad, nem figyelünk reá, nem jut el az én-központba. De ha jön valaki, és azt mondja, hogy Amerika segítségével egy egészen más orvosi szisztéma lesz, mindenkinek megháromszorozódik a fizetése és azt dollárban fogja kapni, akkor a cenzor azonnal kinyitja az ajtót és azt mondja, tessék befáradni, mert erre az én uramnak szüksége van. Ami érdekel bennünket, ami hasznos, azt beengedjük, ami nem, azt kizárjuk.

Erre a cenzorra szükségünk van, ez van legközelebb a mindennapi élethez, még az állatvilágban is. A kutya is tudja, hogy neki mire van szüksége; a csontra, húsrá. Az emberi szeretetre is szüksége van, ezért mindezeket beengedi magához.

Tegyük fel, hogy az első várfalon bejutott az információ, ekkor következik a második, a hedonista várfal. Hedonizmus = élvezet, sokszor a gyönyör, de általában az emberi élet élvezetét jelenti. Hogy a kutyáknál maradjak, ez bennük is megvan, ha vakarjuk a fülüket, jólesik nekik. Az embernek is jólesik, ha egy kicsit megvakarják a lelkét. A hedonizmus érzése elemi fokon is megnyilvánul, mert ha bejövünk ebbe a kápolnába, jólesik, hogy itt meleg van, és kedves a környezet. Amikor bejön egy in-

A cenzorok

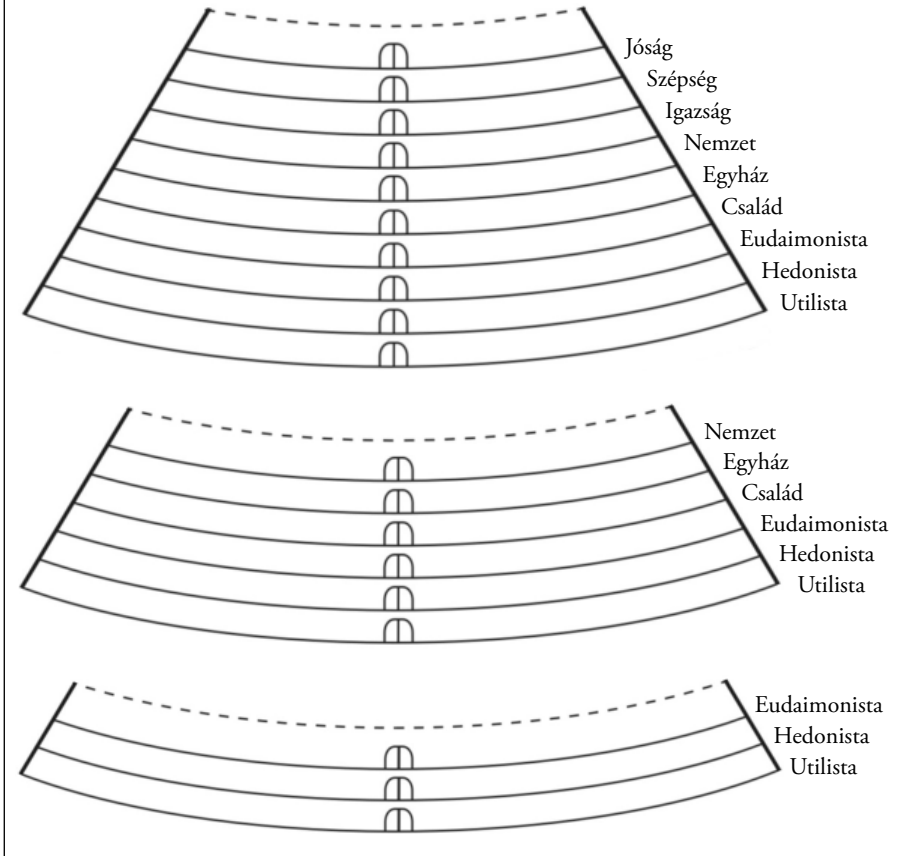

formáció az életünkbe, akkor a hedonista cenzor, ha az jólesik az ő urának, kinyitja az ajtót, és azt mondja, tessék befáradni. Ha nem esik jól, bezárja az ajtót. Ha kedvesen beszélgetek egy beteggel, és úgy mondom el, mire van szüksége, akkor a hedonista cenzor kinyitja az ajtót a lelkében és azt mondja, figyelj erre a doktorra, erre az ápolóra, mert jólesik, ahogy beszél veled. Így sokkal inkább el tudják fogadni a betegek, amit mondanak nekik, mintha csak durván közlik velük, hogy mi a helyzet. Éppen így van az igehirdetéssel is, a szeretet jóleső érzése kell, hogy átjárja a híveket. Úgy kell szolgálnunk és prédikálnunk, hogy kinyíljanak az ajtók.

A harmadik várfal az eudaimonista fal, illetve cenzor. Eudaimonizmus = önisztetés. Erre is szükség van, mert Isten teremtett világában mindennel, amit Isten teremtett, lehet élni és visszaélni. Egy pohár bort meginni nem bűn, de részegesnek lenni bűn. A bűn a Szentírás szerint amartia, az útról való letérés. Orvosi szemmel azt is mondhatjuk, hogy betegség, amikor elferdül a lélek. Az eudaimonista cenzorra is szükségünk van egy bizonyos vonalig, mert ez az emberi méltóságot is jelenti, hogy én én vagyok, engem ne alázzanak meg, ne tapossanak el, ne dobjanak félre. Amikor jön az információ, az eudaimonista cenzor megvizsgálja, hogy az elismeri-e az én uramat, a lelket?

Találkozik egy lelkipásztor az egyik hívével, aki azt mondja, tiszteletes úr, elég unalmas volt a vasárnapi prédikáció. Az eudaimonista cenzor erre azt mondja, csukd be azt az ajtót, hátha nem is úgy van, csak álmos volt ez az ember, nem kell komolyan venni. De ha ez a hívő azt mondja, hogy tiszteletes úr, olyan csodálatosan tetszett

Leépülő lelkialkatok

prédikálni, ez a cenzor rögtön kinyitja az ajtót és azt mondja, tessék befáradni, erre szükségem van. Épp így lehet ez orvosi vonatkozásban is. Valaki szemrehányást tesz az orvosnak, az eudaimonista cenzor bezárja az ajtót, igazolja magát, de ha valaki hálás az orvosnak, az jólesik, kinyitja az ajtót, tessék befáradni.

Majd később visszatérünk arra is, hogyan torzulhatnak el ezek a cenzorok. Most csak a lényeg felépítésénél tartunk. A régi váraknál is úgy volt, hogy a külső várfalak után egy nagy vizesárok következett, majd jöttek a belső falak. Mi is képzeljünk el egy nagy, minőségi vizesárkot, és jönnek a következő várfalak, ismét három.

Az első a család, a második az egyház, a harmadik a nemzet. Minden egészséges embernek a lelkében benne vannak. A német filozófiából ismerjük a hideg lábon járó közösség és a meleg lábon járó közösség fogalmait. Milyen a hideg lábon járó közösség? Az utilista, az érdekközösség, mint az állam, a szakszervezet, az autókлуб,

ahol valamilyen érdek fűzi össze az embereket. Fizetik a tagdíjat, amiért bizonyos előnyöket élveznek. Milyen a meleg lábon járó közösség? Ezeket a lélek, a szeretet köti össze. Ilyen a család. Nem hoz semmi hasznot a beteg gyermekem, mégis szeretem. Lehet, hogy még jobban szeretem, ha megbetegszik. Nem hoz semmi anyagi hasznot az egyházam, még fizetni is kell a fenntartását, diktatúra idején még meg is róttak érte, mégis szeretem. Egyszerűen azért, mert hozzá kötődik a lelkem. Ennek nincs anyagi vonzata, logikai magyarázata, csak szívbeli magyarázata van. Valami belső, csodálatos erő működik, amely összetartja a családot, egy csodálatos, mennyei erő összetartja az egyházat, és van egy csodálatos, isteni elrendelés is, amely összetartja a nemzetet.

Magyarországon lehet magyarnak lenni, nincs belőle semmi haszna az embernek. Talán ezért nem is sokan magyarok. Nálunk, Erdélyben, igazán nem érdemes magyarnak lenni. Az államhatóság és Románia sovíniszta része sem örül annak, hogy vannak magyarok. 2004. december 5-én Magyarországnak sem kellettünk. Érdemes még magyarnak maradni? Van belőle valami hasznunk? Elismer azért bennünket valaki? Mégis magyarok vagyunk. Annak születünk, és valami belső dolog azt súgja, hogy nem szabad megtagadni, mert a lelkünkhez tartozik. Ezt nem lehet megindokolni, logikailag régen át kellett volna váltanunk a ruhánkat, meg a nyelvünket is.

Ezek a cenzorok tehát megvannak bennünk, abban, aki *egészséges*. Amikor jön egy információ és be akar jönni a kis közösségnek, a családnak a kapuján, a cenzor megkérdezi, tudat alatt is, hogy az én családomat elismeri-e? Mert ha azzal jön hozzám, hogy milyen nagy gazember a férjed, vagy a feleséged, akkor bezárjuk a kaput. Ha szeretik a családukat, kinyitjuk. Ugyanígy vagyunk az egyházunkkal, a nemzetünkkel is. Ezek meleg lábon járó közösségek, melyek mind bennünk vannak.

Azt, hogy valakinek egészséges-e a lelke, onnan lehet látni, hogy reagál az információkra? Ha jön egy olyan információ, amelyik azt mondja, nincs szükség a nemzetre, az egy elavult dolog, dobd el, ha beengedte ezt az információt, ez azt jelenti, hogy beteg ez a cenzora. Ha jön egy olyan információ, hogy nincs szükség az egyházra, és minek fizetsz te még a fenntartására is, amikor azon az áron megihatnál egy üveg sört, vagy egy tokajit, az egyház cenzora beteg benned, ha ezt beengeded. Ha jön egy információ és azt mondja, milyen elavult intézmény a család, beteg a feleséged, vagy a férjed, hagyd el, hadd kínlódjon egyedül, akkor beteg a cenzorod, nem egész az ember.

Ezután ismét egy vizesárok következik és három várfal, az igazság, a szépség és a jószág. Ez minden egészséges emberben benne van. Ha jön egy információ, az igazság-cenzorom megkérdezi, vajon igaz-e ez? Nekem óriási csalódás volt a magyarországi társadalomban, hogy itt nincs meg az igazság cenzor. Ennek a társadalomnak a nagy részét úgy lehet hajtani, mint a nyáját. Nem kérdezik meg, hogy igaz, nem igaz? Valamit mondanak, azt elhiszik és mennek utána. Beteg a társadalom lelke. Éppen úgy beteg annak az embernek a lelke, akihez jön egy pletyka, azt rögtön elhiszi, és adja tovább. Nálunk a tízparancsolat magyarázatánál azt olvassuk, hogy senkit megkérdezése nélkül ne kárhoztassak és ne ítéljek el, hanem először járjak utána, hogy igaz-e,

amit róla mondanak. Utána neki mondom el először, hogy felebarátom tisztességét és jó hírnevét tőlem telhetően megoltalmaztam és előmozdítottam.

Már nem is tudom, melyik ókori bölcshez ment valaki, hogy akarok neked mondani valamit valakiről. Azt mondta: megállj egy pillanatra. Amit akarsz mondani, igaz? Utánajártál? Azt mondta az illető, én is hallottam valakitől, de nem tudom igazolni. Erre azt kérdezte a bölcs, hogy ha már nem vagy benne biztos, hogy igaz, akkor legalább jó, amit mondani akarsz? Azt mondta, nem jó. Ha se nem igaz, se nem jó, akkor ne mondd.

Így kell tennünk a pletykákkal is. Akinek megvan az igazságcenzora, az nem engedi be minden kontroll nélkül a lelkébe, ha valakiről rosszat mondanak. Akiben nincs meg ez a cenzor, az kinyitja az ajtót.

A következő cenzor a szépségé. A korábbiak személyes cenzorok voltak, ezek közösségi, egyetemes, emberi, humánus cenzorok. Ez megkérdezi, szép-e, amit nekem mondanak? Megvan az igényünk a szépre. Azért szeretjük a költészetet, a művészetet, azért kedves dolog ide belépni, mert olyan szép itt minden, jólesik itt lenni. Ezért nagy dolog, hogy a kórházakban is szép legyen minden. Ne rideg, hanem otthonos legyen a környezet. Ezért is szeretünk szépen öltözködni. A cenzor tehát megvizsgálja, hogy szép-e az információ? Ha igen, azt mondja, engedjük tovább. Ha csúnya, visszaszűrő, bezárja a kaput. Itt is megromlott a magyar társadalom cenzora. Igaz, Erdélyben is. Csak menjünk egy iskola elé, amikor jönnek ki a fiatalok. Milyen durván, trágárul beszélnek, fiúk, lányok egyformán. Nem tudják, mi a szép.

Az utolsó a jóság cenzora. Ide tartozik a moralitás és a szeretet is. Megfelel ez a becsületnek? Ha nem, bezárom, ha igen, kinyitom az ajtót.

Ezután ismét egy vizesárok következik, majd jön az utolsó cenzor, ez már csak egyedül van, a hit cenzora. Ez az, amire azt mondja, legalábbis a Károlyi-fordítás szerint a Szentírásban Pál apostol: élek, pedig többé nem én, hanem él bennem a Krisztus. Vagyis amikor jön az információ, nem azt nézem, hasznos-e, jólesik-e, elismer-e engem, vagy a családomat, egyházamat, nemzetemet, igaz-e, szép-e, jó-e, hanem mit mond erre Krisztus. Mert lehet, hogy formálisan minden egyezik, és mégis, valami nem pázol. Mit mond erre Krisztus?

Ezért van az, hogy akikben nagyon erős a hit cenzora, azokat még altatással, hipnózissal sem lehet rávenni olyan dologra, ami ellenkezik a hitével. A többi cenzort ki lehet kapcsolni, ezt nem. Ha igazán élek, többet nem én, hanem él bennem a Krisztus.

Ezt az egészet meg lehet figyelni, a várfalakat egyre kisebbekre rajzoltam, úgy is el lehet képzelni, mint egy kúpot. Itt van egy antennája, ami arra való, hogy felfogjon valamit az örökkévalóságból, a természetfelettiből. A kúp alsó része az anyagi világgal érintkezik, és ahogy megyünk felfelé, egyre finomul, a felső része a szellemi világgal érintkezik. Ez az imádság, az Istennel való találkozás belső hullámhossza. Úgy lehet elképzelni, hogy a kúp anyaga flexibilis. Akkor áll, ha felülről tartom. Akkor szabályos, és minden megvan benne. Ha elengedem, akkor összeroppan. A köbtartalma ugyanaz marad, ha a tetejéről valami lebomlik, megnőnek, kiszélesednek az alsó részek.

Először nézzük meg, hogyan működik, ha egészséges. Előfordulhat, hogy – Wegsberg-féle motívumnak hívja a mélylélektan – két cenzor összeütközésbe kerülhet egymással. Például a hedonista és a jóság, az erkölcs cenzora. Valahol olvastam, hogy egy nő megvakult. Nem tudták megmagyarázni az orvosok, hogy mitől. Pszichoanalízisnek vetették alá, rákérdeztek a múltjára, és hónapokkal később jöttek vissza az emlékei. Kiderült, hogy ennek a nőnek volt két gyermeke, és egy udvarlója is, aki nem szerette a gyermekeket, ezért nem vette el a nőt, aki viszont nagyon szeretett volna hozzámenni. Egyszer kirándulni voltak, egy olyan tó partján, amelynek a vizéből nem volt szabad inni, mert mérgezett volt. A nő látta, hogy a gyermekek isznak a vízből, de valami tudatalatti, vagy féltudatos erő befogta a száját, hogy ne szóljon nekik, mert ha a gyerekek nem lennének, a szeretője talán elvinné. A gyermekek meghaltak, a nő megvakult. Nem emlékezett erre a történetre nagyon sokáig, míg a pszichoanalízis valahogy felhozta az emlékezetébe.

Mi történt? A hedonista cenzor ütközött a moralitás cenzorával, és olyan belső feszültség lépett közbe, hogy attól vakult meg, az törölte ki az emlékezetéből a történetet, mert másképp nem tudta elviselni az életet, hiszen ő látta, mi történik a gyermekeivel, és nem szólt. Így történnek a cenzorok ütközéséből bénulások is. Egy-egy morális kérdésből komoly megbetegedés lehet.

Nem szabad emberivé tenni az Úr Jézus dolgait, de vannak párhuzamok, és vannak csodák, amit most annak látunk. Amikor teológiai vizsgán megkérdeztek annak idején, hogy hány csodát tett az Úr Jézus, azt mondtam, egyet sem, mert az neki mind természetes volt, csak nekünk csoda. Gondoljunk arra, hogy egyszer vittek hozzá egy béna embert. Olyan sokan gyűltek az ajtó köré, hogy megbontották a háztetőt és onnan engedték le az ágycsónakot Jézus elé. Ő nem azt mondta neki, hogy gyógyulj meg, hanem megbocsáttatnak neked a te bűneid, és csak azután, hogy vedd fel a te ágycsónakot és eredj haza. Az Úr Jézus Isten fia volt, belelátott annak az embernek a lelke rejtelmeibe, hogy mi is béníthatta meg őt, milyen bűn, milyen nyomorúság, és először azt oldotta fel.

Sok csoda van, aminek a magyarázatára csak később jövünk rá, ahogy fejlődik az emberi tudomány, és vannak olyanok, amire csak az örök életben fogunk rájönni. De itt is van egy találkozási pont az orvostudománynak az emberi lélekkel, a lélek megbetegedésével, a bűnnel. Ezért mondja a zsoltáros azt, hogy míg elhallgattam bűneimet, megavultak csontjaim, a napestig való jajgatás miatt. S mióta bevallottam neked, meggyógyultam. A bűn megbetegít, tönkretesz, eltorzít.

Mi történik akkor, ha nem egészséges a lélek? Olyan ez, mint a háztető egy épületen. Gondoljunk arra, hogy az ábra felső harmada megsemmisül. Akkor, mint egy épület tető nélkül, elkezd beázni a lélek. Beázik a jóság, a morál cenzora. Más tartok már jónak, mint amit Isten annak tart. Megváltozik a mértékegységem. Sztálin például jónak tartotta, hogy a Gulágra kell vinni az embereket. Jónak tartották a kommunisták, hogy osztályharc van, és Recskre kell vinni az embereket. Meg voltak róla győződve egyes párttagok, hogy az jó. Beázott, megváltozott a jóság. De ha az beázott, akkor megváltozott a szeretet is. Ha beázott a szeretet, beázott

az igazság is. Volt újság, aminek Igazság volt a neve, közben hazugságokat írtak. Emlékszünk rá, mit vallottak be a rádióban 1956-ban: hazudtunk éjjel, hazudtunk nappal, hazudtunk minden órában. Beázott az igazság. Így van ez a magánéletben is. Megfigyelhetjük a magunk életében, hogyan ázik be a lelkünk, ha elengedjük az Ūristen kezét.

Amikor elveszett a hit, a valódi jóság, szeretet, igazság, beázik a nemzet fogalma. Hogyan? Kétféleképpen. Lehet belőle sovinizmus, vagy fasizmus, amelynek a lényege a többi nemzet gyűlölete, letiprása, az erőszakkal való uralkodás felettük. Beázhat úgy is, hogy azt mondjuk, nem fontos a nemzet, én az egész világot szeretem, mindegy, mi van a magyarokkal a határokon túl, ne jöjjenek ide, elvenni a munkámat, a fizetésemet, én nem törődöm velük.

Ha beázott a nemzet, az egyház fogalma is beázik. Mi szükségem van rá, nem praktikus dolog, csak kiadásaim vannak miatta. Úgy is beázhat, hogy – nehéz ezt kimondani – az egyház elszakad Istentől. Ilyen is megtörténhet, mert az egyház mennyei gyökerű, de földi érvényű szervezet, ami szintén eltorzulhat, egyházi sovinizmus lehet belőle, felekezetek közötti harc és gyűlölet. Úgy is beázhat, hogy elveszti a vonzerejét, és azt mondják, nincs szükség rá, mint ahogy most mondják sokan, hivatalos helyeken is.

Beázik ezután a család fogalma. Magyarországon is mennyi válás van. Nem szent már a nemzet, az egyház, a család fogalma, semmiféle közösségé, individualizmus kell, csak nekem legyen jó, én legyek az első.

Amikor beáznak ezek a fogalmak, a lélek térfogata ugyanaz marad de úgy, hogy megnő az alsó három cenzor, óriásivá válik. A legnagyobb az utilizmus lesz, a hasznosság elve. Most egy ilyen világban élünk, a pénz uralmában. Mi hasznos és mi nem. Az előnyökért el lehet adni a szülőket, a hitet, az egyházat, a nemzetet is, mindent, csak nekem jól menjen. Az érdekeMBER születik meg. Megnő a hedonizmus is. Magyarországi statisztika szerint az ifjúság ötven százaléka már kipróbálta a kábítószeret. Most arról beszélnek, hogy a szabad szexuális élet érdekében a 18 éves ifjakat is lehessen már sterilizálni. Ahogy megnő a hedonizmus, nem kell a gyermek, mert azzal gond van, vegyük el a születése előtt. Nem törődök egyházzal, Istennel, hazával, csak nekem jól menjen. Ez a legfontosabb.

Függetlenül a morális értékektől, a becsülettől, az élvezetek hajszolása a legfontosabb. Hogy pénzem legyen a kábítószerre meglopom a szüleimet, vagy akár meg is ölök valakit érte. Nem számít a sikkasztás sem, ha gazdaggá tesz, és az élvezetek lehetőségét megszerzi számomra.

Megnő az eudaimonizmus, az önistenítés. Minden diktatúrának, a jobb- és baloldalnak is ez volt a lényege. Gondoljunk Hitlerre, Sztálinra. Miért üldözte mind-egyik az egyházat és a hitet? Mert sértette őket, hogy felettük még van valaki. Ne legyen senki, akinek el kell számolnom, akitől függök. Eudaimonizmus: én legyek az isten. Ezért volt a személyi kultusz is. Amikor az egyén nem egészséges, mert ezek a cenzorok lebomlanak, akkor ő akar lenni a maga kis körében az isten, ő akar uralkodni. Csak a saját élvezete fontos, és az a döntő az életében, ami számára hasznot hoz.

Így bomlik le a lélek, és így betegszik meg a test is. Egyrészt a belső feszültségek következtében és azért, mert hedonista, alkoholista, kábítószeres lesz, tönkremegy a mája. Az eudaimonizmusban tönkreteszi a családját. Ezek a mély kapcsolatok kihatnak a lélek és a test egészségére is.

Úgy gondolom, érdemes ezekre sokszor gondolnunk. Érdemes az ismerőseink, de a saját lelkünk, és a betegeink lelkét is alávetni ennek, hogy tudjam, ebből az emberből most milyen cenzor szólalt meg. Mennyire egészséges az a lélek, hogy most így szól az a cenzora? Arra kell munkát és időt fordítani, hogy az embereknek a lelkük is egészséges legyen, mert akkor a testük is az lesz. Ahogy a test egészségesedik, úgy fog a lélek is. Persze vannak irracionális cenzorok is, akiben megvan a hit cenzora, mennyei erőket kap fentről, ezért van sokszor hit általi gyógyulás.

Azt gondolom, ha megsimogatunk egy beteget, ő is irracionális csatornákon át kap lelki erőt. Nagy dolog nemcsak azt tudni, hogy milyen orvosságot adok neki, hanem hogy hogyan adom be. Egy orvos keze, mint a lelkipásztoré is, ne csak a kórlapot fogja meg, hanem simogassa a beteg arcát, mert akkor a szívét is megsimogatta, és hozzá tudja segíteni a gyógyuláshoz. Kívánom, hogy a jó Isten segítse meg az én kedves testvéreimet, és onnan fentről simogassa meg az arcukat, szívüket, hogy tovább tudják adni a betegeknek, és sok beteg léleknek is, hogy belőle gyógyulás és áldás legyen.

(A B.-A.-Z. Megyei Kórház kápolnájában 2006. március 23-án orvosok számára elhangzott előadás szerkesztett változata)

Fenntartható hit és egyház

ELŐADÁS ÉS BESZÉLGETÉS A MISKOLCI PROTESTÁNS SZABADEGYETEMEN

A Miskolci Ökumenikus Egyetemi Lelkészségen a tavalyi évben indult a Protestáns Szabadegyetem előadás-sorozata.

Mint keresztények és protestánsok különösen is fontosnak tartjuk, hogy szűkebb és tágabb környezetünk kihívásaira reagáljunk, és azokkal érdemben foglalkozunk. Hogy megkeressük azokat a pontokat, ahol a protestáns etika – melynek egyik alappillére a munka általi istendicséret – speciális, de legalábbis árnyalt válaszadási lehetőséget kínál. Célunk egy olyan műhely létrehozni, ahol lehetőség szerint elkötelezett szakemberek segítségével tájékozódhatunk szociológiai, kulturális és gazdasági kérdésekben. A beszélgetések vezetőinek a hallgatósággal együtt feladata megtalálni a fenti etikai specifikumot, kérdéseivel az előadókat az említett válaszok megfogalmazásához vezetni.

Központi témánk a fenntarthatóság és annak különböző aspektusai. Ezt a fogalmat, mely kétségkívül a modern, fogyasztói társadalmak ill. egész bolygónk egyik legnagyobb problémája, olyan kontextusokban vizsgáljuk, amelyek annak még többnyire feltáratlan vetületeire hívják fel a figyelmet.

Az elmúlt évben ennek megfelelően dr. Bod Péter Ákossal és dr. Varga Attilával feszegettük a *fenntartható fogyasztás ill. a fenntartható gazdasági rendszerek* kérdéseit, majd körbejártuk a *népesedés fenntarthatósági problematikáját* dr. Czeizel Endrével és dr. Vukovics Gabriellával. Egy másik alkalommal pedig *az egyetemes illetve nemzeti kultúra fenntarthatóságáról* gondolkodtunk együtt dr. Ódor Lászlóval és dr. Bogár Lászlóval.

A sorozat folytatásaként, idén ősszel a teológia területére léptünk. Dr. Bölskei Gusztáv és dr. Fabinyi Tamás püspökökkel beszélgettünk a *fenntartható hit – fenntartható egyház* tématerületén. Ennek a témának kifejtése különösen is közel állt a szabadegyetem eredeti kérdésfeltevéséhez.

„Hitünk, mint a változó Hold” – idézte egyik előadónk az evangélikus énekeskönyvet. Egyszer erős, máskor gyenge. Nem a mi kívánságunktól, nem a mi megtett, vagy elmulasztott tetteinktől függ, hogy a miénk lehet-e. Kiszolgáltatottságunkat, a transzcendens valóság általunk való irányíthatatlanságát nehéz tudomásul venni. Hitünk szerint – mely legalább 2000 éves hagyománnyal, azaz szubjektív tapasztalatokkal bír – ez a hatalom jó. Ez lehet a bizalmunk alapja. Az egyház kincse (thesaurus ecclesie) az egyház hite – azaz a 2000 éves szubjektív tapasztalatok sorozata – erőt adó példánkká válhat.

Hogyan lehet tehát fenntarthatóságról beszélni hitünk tekintetében? Egyrészt igaz, hogy az Istenben való bizalom képességét nem garantálja semmi: se humánus, se val-

lások cselekedet, hiszen magától Istentől kapjuk még a hitre való lehetőséget is – más aspektusból viszont mégis tárgyalható a fenti kérdés. Mert lehet sajnos olyan módon is gyakorolni a hitünket, ami elveszi – a tárgykör kifejezéseinél maradva: feléli – a másik ember lehetőségét arra, hogy az általunk gyakorolt forma mögött meglássa az evangélium egzisztenciális kérdéseit. És ezzel a gondolattal érkezünk meg a fenntartható egyház – azaz a látható hitgyakorlat intézményesült formája – kérdéseire.

Mi lehet tehát a megújulást adó „energiaforrásunk” (megújuló erőforrásunk)? Talán nem más, mint kérdéseink. A megújulás, a „működés” motívuma pedig a kíméletlen őszinteség. A magunkkal szembeni őszinteség. Az „igazság utáni szenvedélyes vágy” megélése. Mert, ha ez megvan, ha megtanulunk kételkedésünkkel, kételyeinkkel szembenézni, akkor rátalálhatunk az állandóan megújuló erőre. Ez az, ami nem hagy megnyugodni és elfogadni olyan tanításokat, melyeket csupán örököltünk, de – igazságtartalmuktól függetlenül - személyes meggyőződésünké még nem vált. A hitre felel a kétely, a kételyre a hit mélyebb foka. Ez az út az, ami elvezethet a felszínességtől egyre mélyülő, az Istenbe vetett teljes és érthetetlen (logikátlan) bizakodásig.

Ennek a megharcolt hitnek a megélése a hiteles egyház képét rajzolja elénk. Ahol a belső tartalom értékességéhez illeszkedik a külső – elsősorban istentiszteleti – megjelenés. Ahol valódi kérdésekre valódi feleleteket fogalmaznak meg. Ahol a szakszerűséget sem nélkülözve, feltárással és hatékony stratégia-alkotással, egy állandóan megújuló erőforrást alkalmazva készülnek fel a változó társadalmi kihívásokra. Mindezt téve a megújulás és a fenntarthatóság jegyében.

Pater noster...

Pater noster, qui es in caelis!
Sanctificetur nomen tuum!
Adveniat regnum tuum!
Fiat voluntas tua,
sicut in caelo, et in terra!
Panem nostrum quotidianum
da nobis hodie!
Et dimitte nobis debita nostra,
sicut et nos dimittimus
debitoribus nostris!
Et ne nos inducas in tentationem,
sed libera nos a malo!
Amen.

A Miatyánk latin szövegében már első hallásra feltűnik mindenkinek a nagyszerű ritmika: az ütemes tagolódás, ami a magyar nyelvű Miatyánkban is megvan. A másik dolog, ami feltűnik és nagyban segíti az ima szavainak és tartalmának megjegyzését, az, hogy egyszerű, ma is használt szavak szerepelnek benne. Ilyen mindjárt a kezdő két szó, a *pater noster* megszólítás. A pater (így, rövid á-val) a rómaiaknál nemcsak *apa* jelentésben volt használatos, hanem a családfő is *pater familias* volt, sőt, a senatusnak, a tekintélyes öregek tanácsának a tagjait is így szólították, még ha nem is voltak öregek. Ennek a továbbélése a mai „honatyá” megnevezés az országgyűlési képviselőkre. A *noster* a „miénk” jelentésű birtokos névmás hímnemű alakja, melynek tükrözésére a magyarban elég lenne az atya szóhoz tett birtokos végződés (atyánk), de hangsúlyosabbá teszi az eléje tett *mi*, amivel ma már egybe is írjuk, ha az ima címeként használjuk, vagy például a budapesti Deák tér melletti utca nevéül. A szintén egybeírt latin „páternosztér” ma sajátos jelentésben használatos. A folyamatosan járó lift neve lett, annak a képi hasonlóságnak az alapján, ahogy a kerengőben körbe sétáló szerzetesek megállás nélkül mondták imájukat.

Hogy a *pater noster* megszólítást minden más hétköznapi vonatkozásától világosan elkülönítsük, jön utána a *qui es in caelis*, vagyis: „aki a mennyekben vagy” mellékmondat, ami pontosabban: „ki vagy a mennyekben”, hiszen az *es* létige a szórendben elfoglalt helyével Isten létezését hangsúlyozza, nem a hollétét, az *in* (-ban, -ben) és a *caelis* többesszám ennek a helynek nagy kiterjedését hangsúlyozza, de nem jelenti azt, hogy Isten csak a mennyekben van, hiszen Jézus, az Istenember ott áll tanítványai előtt, mikor nekik ezt az imát tanítja. És mire tanít vele? Arra, hogy először az Isten világválával kapcsolatos dolgokat kérjük Atyánktól. *Legelőször* ezt: „*Sanctificetur nomen*

tuum!”. A *nomen*, a név, mint a személy sajátossága alapfogalom a tudatunkban, sok esetben még azt is hozzátesszük, hogy „*nomen est omen*”, azaz a név már eleve kifejez valamit viselőjének sajátosságából. A *nomen* szó él a nominális (= névleges) és nomenklatura (= névsor) szavunkban. A *nomen* mellett a Miatyánkban szereplő *tuum* (a *nomen* semleges neméhez egyeztetett birtokos névmás) megerősít bennünket abban, hogy tegezhetjük mennyei Atyánkat. „A te neved” mellett az állítmány a „*sanctificetur*”, melynek eleje a *sanctus* (= szent) egyházi szertartásokból, megzenésített mise tételeként ismerős, a szó közepén lévő *-fic-* a *facere* (= csinálni) ige származéka, az *e-* a felszólító mód, a *coniunctivus* jele, a *-tur* pedig a szenvedő ragozás egyes szám 3. személyének a ragja, tehát a *sanctificetur* szó szerint azt jelenti, amit a „szenteltessék meg” fordítás tükröz. Ezt lecserélni – bár a mai magyar nyelv nem használ szenvedő igeragozást – nem volna szerencsés, nemcsak a mondatritmus miatt, hanem mert a „legyen szentté” fordítás azt sugallná, hogy ebben nekünk nem kell közreműködnünk, a „tegyük szentté”, vagy „tegyék szentté” fordítás pedig a cselekvő igeragozás sajátossága miatt személyhez, személyekhez kötné a szentté tevés cselekvését, ami a mi erőnkől lehetetlen lenne!

A második kérdés is Istennel, mégpedig az ő uralmával kapcsolatos. A *regnum* miatyánkbeli fordítása: ország, így szoktuk meg a Magyarország „*regnum Marianum*” nevének magyar változatában: „Mária országa”. A *regnum* azonban sokkal több, mint terület-megnevezés! Alapszava a *regere* = irányítani ige, amelynek konkrét jelentését *-n* képzővel *regnare* alakká téve „királyként uralkodni” jelentéssé bővíti a latin nyelv. Ennek az igének az elvont főneve a *regnum*, ami tehát egy király (*rex*) által egyeduralkodóként kormányzott királyság, ennek területe és folyamata egyaránt. Ezt a teljes és abszolút uralmat a *tuum* birtokos névmással „tiédnek”, Atyánkénak nyilvánítjuk, és azt kívánjuk: *adveniat* = jöjjön el. Ez a szó ismerős az Ádvent (régies szóval: Úrjövét) időszak-elnevezésből, de itt most ez is *coniunctivus*-ban van, hogy az ige tövéhez járuló *á*-val felszólítással, óhajtásunk kifejezőjévé tegye az igét. Hogy hová jöjjön el az Isten országa, ezt a latin mondat sem nevezi meg, de Nagy Szent Gergely és más biblia-magyarázók nyomán ezt elsősorban Isten földi egyházára, a keresztényekre vonatkoztatjuk, mint olyat, ami itt van láthatatlanul az igazak lelkében, és ott van, szintén láthatatlanul Isten közelében, a megdicsőült boldogokban. Így hát ez a „jöjjön el” valójában azt jelenti: „valószínűleg meg”!

A harmadik kérdés ugyanezt az óhajt fogalmazza meg, csak más szóval: *Fiat!* Legyen! A teremtés szava ez a Bibliában: *Fiat lux!* = Legyen világosság! Most azonban az előző két kérdéshez hasonlóan – bár a *coniunctivus praesens imperfectum*-át nem szoktuk igeikötős igealakokkal fordítani, mégis – igeikötővel nyomatékosítjuk: „Legyen meg!” Hiszen amivel kapcsolatban ezt kívánjuk, az isteni akarat, *voluntas tua*, a Te-nek szólított Istenünk akarata. A *voluntas* a *volo, velle* = akarni ige elvont fogalma, ami nemcsak a korlátlan szabad akaratot foglalja magában, hanem a célt és a jóakaratot is, amivel így nemcsak Isten abszolút uralmát, hanem gondviselő jóságát is elismerjük és kérjük, ahogyan ezt a mondással, sőt: sírfelirattá vált *Fiat voluntas tua!* bizonyítja. A gondviselő Isten jóságát – így természetes, így igazságos! – nemcsak magunknak kér-

jük, hanem az egész látható és láthatatlan világnak. A mondat befejező része a maga szórendjével világossá teszi, hogy mindez elsődlegesen a mennyei birodalomban (*in caelo*) és csak azután a földön (*in terra*) valósul meg, az égi világ mintájára: *sicut in caelo, et in terra* = mint az égben, a földön is.

A Miatyánkban a három, Istennel kapcsolatos kívánság után három emberi kérés következik: e Jézustól tanult ima szerint testi-lelki szükségleteink közül ez a három az, amit kérünk érdemes és kérünk kell mennyei Atyánktól.

Az első és legfontosabb: *panem!* Kenyeret! Ezt követelték, épp ezzel a szóval a római tömegek is, de ők hozzátették: *et circenses!* – és cirkuszi játékokat! Mi nem kérünk szórakoztatást ma sem, az élménycentrikus modern világban, mi csak kenyeret kérünk, a miénket. A *nostrum* a *noster* = miénk jelentésű birtokos névmásnak *panem*hez egyeztetett tárgyesete azt hangsúlyozza, hogy csak azt kérjük, ami nekünk jár, amiért megdolgoztunk, mi máséra nem vágyunk. A bennünket megillető kenyérből is csak az adott napra elegendő mennyiséget kérjük: *quotidianum*, igaz, hogy ezt mindennap újra meg újra. Mindennapi mennyiség, mindennapi kérés az, amit a latin *quotidianus* melléknév (itt a *panem*hez egyeztetve, *quotidianum* alakban) kifejez. Ezt az ismétlődő kérést nyomatékosítja a *hodie* szó a mondat végén: ezen a napon (*hoc die*, ahogy régebben hangzott a latinban). És a kenyeret nem követeljük, mint a római nép a császártól, hanem kérjük a mi atyánktól, a lehető legegyszerűbb szóval: *da!* = adj!, add meg! Ez a *da* a *dare* = adni igéből van, ami nemcsak közismert, de sokféleképp használt szavunk, ez él olyan szavainkban, mint datál = keltez, dátum = keltezés, dativus = a neki adás esete, részes eset. Ez a *da!* imperativusi alak, amit a latin jelenlévő személy és konkrét cselekvésre való felszólítás esetén szokott használni. Így hát amikor ezt a *da!*-t kimondjuk, van valami kedves, bizalomteli árnyalata Istenhez fordulásunknak, amit még aláfest a hozzá tett *nobis* = nekünk, akik gyermeki bizalommal kérünk, nekünk, a gyermekeidnek.

A kenyér után jön a második kérés: *Et dimitte nobis* = és bocsáss meg nekünk, csetlő-botló gyermekeidnek. *Dimitte*: ez is imperativusa a *mittere* = küldeni igének *dis-* = szét-, el- jelentésű igeikötővel ellátott, *dimittere* alakká egyszerűsödött formájából. Szó szerinti jelentése: küldd szét, küldd el, oszlasd szét. Tárgya itt, a Miatyánknak Máté evangéliumát követő szövegében: *debita*. Ez a *debeo* = tartozom ige elvont főnévének: a *debitum*nak a többes számú tárgyesete, tehát jelentése: a tartozásokat. Lukács evangéliumában itt az Úr imájában a *peccata* szó szerepel. Ez a *peccare* = belekeveredni, megbotlani, hibázni jelentésű ige elvont főneve, a *peccatum*, amit legenyhébb jelentésében is „tévedés”, de általában „vétség”, sőt: „bűn” értelemben használtak. Lukács evangéliumában az ugyancsak többes számú *peccata* mellett ugyanaz a birtokos névmás áll, mint Máté evangéliumában: *nostra* = mieink, mieinket. Az a sajátos helyzet állt itt elő, hogy a Miatyánk latin szövegében a *debita* (= tartozások) szó szerepel, magyar fordításban viszont a *peccata* megfelelője, a vétkek honosodott meg. E főnév birtokos névmása, a *nostra* ismerősnek tűnhet például a Márianosztra helynévből, ami a „mi Máriánk”, „Miasszonyunk” tiszteletére szentelt templom körül elterülő települést jelenti, csakhogy a helynévben ez a névmás nyilvánvalóan nőnemű alanyesetben

áll, míg a Miatyánk szóban forgó mondatában ugyanígy írva, ugyanígy ejtve semleges nemű, többes számú tárgyaset! Ez a mondat hasonlító kötőszóval folytatódik: *sicut* = miként, pontosan úgy, ahogy; tudniillik *et nos dimittimus* = mi is megbocsátunk. Ez az igealak visszahangozza a kérés *dimitte* szavát, csak többes szám első személyben áll, és mellette ott a különben nem kötelező használatú személyes névmás: *nos* = mi, emberek, akik Istentől azt merjük kérni, hogy „bocsáss meg!” és ki merjük mondani, hogy *sicut* = úgy, ahogyan mi megbocsátunk *debitoribus nostris* = a mi adósainknak. Ez a főnév Máté evangéliumában a *debita* szót visszahangozza, Lukács evangéliumában itt már ugyanebből a töből származó melléknévi igenév áll: *omni debenti* = minden tartozónak, ez még kiegészül a *nobis* szóval, tehát: minden nekünk tartozónak. A Miatyánk imaszövege latinul Máté szövegét követi: *debitoribus nostris*, magyarul inkább Lukácsét tükrözi: az ellenünk vétkezőknek.

Az utolsó kérés a Miatyánk végén, amit Szent Ágoston ketté véve elemez, voltaképpen egy mondat, egy kérés két oldala. *Et ne nos inducas* = és ne vigy, mai nyelven: ne vigyél, ne engedj bele; ez itt a *ne* tiltószó után szokásos coniunctivus az *in-duco* = bevezetek igéből, tárgy a *nos* = mi személyes névmás ugyancsak *nos* alakú tárgyasete; a hová? kérdésre ebben a mondatban az *in tentationem* praepozíciós tárgyaset felel, ami egy egyszerűsödött alak a *temptatio* = próbára tevés főnévből. Hogy ez kísértésnek értelmezendő, az a mondat második feléből derül ki: *sed libera nos a malo* = de szabadíts meg minket... A *libera* imperativusi alak a *liberare* igéből, amit a kötöttségeinktől való megszabadulást jelentő liberalizmus szóból jól ismerünk... A „szabadíts meg!” vonzataként van itt az *a* = -tól, -től előjárószó. A *malo* (rövid á-val, mert különben almafa lesz belőle!) a *malus* = rossz jelentésű melléknév hímnemű, vagy semleges nemű ablativusa, tehát jelentheti azt is, hogy: a gonosz személytől, meg azt is, hogy: a gonosz erőttől. Magyar mondatunkban is benne rejlik ez a két jelentés: szabadíts meg a gonosztól! Amen! Úgy legyen!

(Elhangzott a Magyar Katolikus Rádióban 2005-ben)

MINDENNAPI KENYERÜNK

Valamennyi keresztény/keresztyén felekezet tagjainak legfontosabb imádságából vettük ezt az idézetet, ezt a rovatcímet, amely minden számunkban olvasható. S bár az imádság szövegében mindennapi betevő falatunkat, tágabb értelemben anyagi szükségleteink folyamatos biztosítását említjük, mindannyian érezzük, hogy többről van szó, lelki táplálékunkért is itt fohászkodunk. Ebben erősíti meg a keresztények közösségét Jézus mondata, mellyel az Újszövetség szerint az őt kísértő sátánnak válaszol:

„Meg van írva: Nem csak kenyérral él az ember, hanem minden igével, amely Isten szájából származik” (Mt 4,4).

Ebben a rovatban miskolci, keresztény kötődésű emberek ismertetik gondolataikat egy-egy általuk választott bibliai igehellyel kapcsolatban. A megkérdezett személyek között reménység szerint világi és egyházi hivatásúak egyaránt lesznek majd. De egyiküktől sem a választott bibliai idézetek teológiai magyarázatát várjuk, hanem az igehelyek életükre, személyiségükre gyakorolt hatásáról faggatjuk. A sorozat negyedik írását *Ábrám Tibor*, a Tiszáninneri Egyházkerület főgondnoka, a Léway József Református Gimnázium igazgatója jegyzi.

„Vegyétek magatokra az én igámat,...

Mert az én igám boldogító, és az én terhem könnyű” (Mt 11:29a,30)

Az ökrök lassan bandukoltak a megrakott szekér előtt. A vasabroncsos kerekek alatt a szekér terhe recsegve zúzta szét a kavicsokat. Az irtatlan járom nyikorogva feszült az ökrök nyakának. A szekér mellett haladó gazda sűrűn pattogtatta ostorát, és hangos szóval nógatta igavonóit.

Hosszú ideig ez a kép tárolódott bennem gyermekkori emlékként az ígáról, az igavonó állatok nehéz sorsáról. Láttam magam előtt a nehéz jármot, amit gyermekként ketten is alig tudtunk felemelni, a megfeszülő állatok lomha mozgását, és hosszú ideig nem értettem ezt az ígét. Hogyan mondhatja Jézus, hogy az iga lehet gyönyörűséges, vagy boldogító? Pont az ellenkezője volt érzékelhető: az iga ormótlan, nehéz, hordozója minden együttérzést megérdemel.

Szinte felnőtt fejjel értettem meg, hogy az igavonók számára nem az iga a teher, nem annak hordozása a cél, a feladat, a hasznos tevékenység, az csak eszköz a teher könnyebb hordozása érdekében. Olyan eszköz, amely jobban elosztja a terhet, segít annak hordozásában, és a megoszló teher vonszolása így könnyebb, mint az iga hiányában.

Így vagyunk az élet terheivel is. Nekifeszülünk, vonszoljuk ezeket, és érezzük, hogy nagyon nehéz, nagyon megterhelő, nagyon koncentrált. Nincs semmi, ami szétosztaná a terhet. És ami nem szétosztható, azt megosztani sem lehet. Nekünk kell egyedül hordoznunk.

Jézus kínál megoldást számomra is, amikor az Ő boldogító igájáról beszél. Ezt nem rám kényszeríti, hanem tanácsolja önként felvenni. Aki megtapasztalta, hogy Jézus

Krisztus igájával – az engem hozzá szorosan kötő kapcsolattal – könnyebbé válik a terhek hordozása, az bátran meri vállalni a vele való tehermegosztó kapcsolatot.

A terhek hordozása feszültté teszi az embert. Testében és lelkében is feszültté válik. Csak Jézus Krisztus igájának hordozása jár olyan tanulással, amelyben Jézus példája nyomán a szelídlelkűség és az alázatos szív növekszik bennem. A nehéz terhek hordozása mellett is, csak ez vezet lelki megnyugváshoz.

„...és tanuljátok meg tőlem, hogy szelíd vagyok, és alázatos szívű, és megnyugvást találtok lelketeknek” (Mt 11: 29b).

(át)

Unokaszótár (8.)

Első számunkban megírtam, honnan támadt az Unokaszótár ötlete, és azt is, hogy miről szól. Olyan szavak gyűjteménye, amelyek unokáinknak, a ma élő gyermekeknek már alig, vagy egyáltalán nem érthető (például varga, haris, pór, csángó, mokány, palánk, gersli, főveny, törek) és olyanoké is, amit ugyan mindenki ismer, de nem biztos, hogy ugyanazt értjük alatta (hűség, igazság, felelősség, kötelesség, bátorság, demokrácia).

Megírtam azt is, hogy száznál több levelet küldtem közismert és számomra kedves embereknek, mindüket arra kértem, küldjenek egy szót, illetve szómagyarázatot az Unokaszótár számára. Sokan eleget is tettek kérésemnek, s most az ő szómagyarázataikat adom közre folytatásokban. E számunkban újabb kiváló emberek szőfjéteit olvashatják.

Most is kérem a kedves Olvasót, bővítsük együtt az Unokaszótárt! Az eddigiek mintájára küldjön Ön is szerkesztőségünk címére egy szómagyarázatot. (G. L.)

STELLA LEONTIN

Alázat

Meghajolni az értékek előtt és elfogadni tisztelettel a másikat. Tudatában lenni törekenységünknek, embervoltunknak. Megfelelő önismeret. Gyengeségem, hibáim elismerése, de értékeim, jó tulajdonságaim ismerete is. Az alázat nem az önbizalom hiánya és nem is egy félszeg, mindig visszahúzódó élet (ismérve). Az alázatos meglátja a másik örömét, bánatát, nincs eltelve magával és tud szeretettel, önzetlenül szolgálni, segíteni. Az alázatos ember tudja és elismeri, hogy van felette egy végtelen, akit mi Istennek hívunk és aki felé tisztelettel kell lenni. Hiszi, hogy Isten a teremtő, és ő csak egy teremtmény. Tudatában van fizikai és szellemi képességei végességének, de tudja, hogy Isten segítségével sokat tehet és nagyot alkothat.

FECSCKE CSABA

Korc

Négyszögletű, körülbelül 1,5x1,5 méteres vászon, amelynek négy sarkára méternyi hosszú korc van varrva. Ebből kötöttek az asszonyok batyut, amit szülőfalumban, Szögligeten batunak mondanak, batu, mint ama híres-nevezetes tatár kán. A batyu y-ja eltűnt valahol a Bódva szelíd hullámaiban. Kinn a mezőn elhullott búzakalászt, babot,

füvet raktak bele, a két szemben lévő korccal összekötötték, majd a két szabadon maradt korcot a vállukon átvetve az álluk alatt csomózták össze az asszonyok, mert a faluban batyut csak az asszonynépnek illett vinni, a hátára batyut kötő férfit bizony megszólták, sőt kigúnyolták volna. A férfiak inkább zsákat cipeltek, mert az olyan férfias.

Az erdőről olykor rózsét vittek haza benne, Munkácsy Mihály Rózseherdó asszony című festményén látható ilyen batyu.

Gyerekkoromban sokszor segítettem föl nagyanyám hátára a batyut a mezőn, csodálkoztam, hogy bír el ekkora terhet, de szívós kis öregasszony volt.

Szögligeten minden portán volt korcos, anélkül nem lehetett meg a gazdasszony. Elkészítése nem igényelt különösebb szakértelmet. Igaz, régebben, a szobában felállított szövőszéken az asszonyok maguk szőtték meg a vásznat, ami nagy ügyességet és jártasságot kívánt. A vászomból aztán lepedőt, zsákat, korcost készítettek, nagyapáink idejében bőgatyát is, mindkét nagyapám azt viselt még fiatal korában.

A korcos nyilvánvalóan a korc szóból képződött. A korc: gatyá, szoknya derékban bevarrott szegélye.

A városi piacok környékén még olykor feltűnik egy-egy batyut cipelő néni, hozzák a kertben termett zöldséget, gyümölcsöt eladni.

NÁDUDVARI ANNA

Kedvesség

Volt idő, amikor még előírták, hogy kedvesnek kell lenni. Nem szigorúan, nem paragrafusba, hanem illetankönyvbe foglalva. Mit kell mondani, mit kell tenni, milyen kedveset, hogy az a másik, akivel találkozunk, jól érezze magát. Mindjárt bizalom ébredjen benne irántunk. Szeressen minket. És ő is kedves legyen hozzánk.

Természetesen nem csak azok lehettek kedvesek, akik illetankönyvet olvastak. Olyanok is, akik sose vettek ilyesmit a kezükbe. Nem is ismerték a betűt. Minél régebbre megyünk vissza az időben, annál kevesebben ismerték. De a kedvesség létezett. Mert az a természetéből fakad az embernek. Az ember az egyetlen a teremtmények között, amelyik tud mosolyogni, és a mosoly ugye, elengedhetetlen kelléke a kedveseknek. A mosoly mosolyt szült. Terjedt. Áradt. Aztán esetleg, valamilyen okból úgy látták jónak, hogy gátat szabjanak neki. Zordra váltak az arcok. Keménnyé a szavak. És megsértődtek az emberek, és megbántódtak, és megdühödtek: elkezdődött a csihipuhi. Verekedés. Rablás. Gyilkolás. Háború.

– Kössünk békét! – vetette fel valaki. A béketárgyaláson már megint mosolyogtak. Kedvesek voltak.

Légy kedves! Az élet nagyon nehéz – ugye, már te is tapasztaltad? Könnyítsük meg, lágy szavakkal, figyelmességgel, mosollyal. Lesznek, akik a gyöngesség jelének tekintik

az ilyesmit – azokkal ne törődj. Kerüld őket. De ha mégis találkoztok, mit se változtass a kedvességeden. Folytasd. Talán így lassan belátják: dehogyis vagy gyöngge, te vagy az erősebb. Annyira, hogy megengedheted magadnak, hogy nagylelkű légy. Kedves.

RIVASZ-TÓTH KINGA

Lappantyú

Hogy mi a kedvenc szavam? A lappantyú (éjszakai ragadozó madár, hasonlít a bagolyra). A kérdés megválaszolására az ösztöneimre bíztam magam, így ez a szó villant fel először, azóta is ez érlelődik bennem. Miért? Valójában korábban nem is ismertem a szó jelentését, csak az érzések szintjén ragadt meg, amikor Nemes Nagy Ágnes egyik altatóversésében olvastam a gyerekeimnek: „*Láttam, láttam lappantyút, éjszaka erdőn meglestem, rókavadással kettesben. Ketten láttuk, senki más, ketten, én meg a rókavadász.*”

Egyszerre félelmetes, mégis csábítóan izgalmas lappantyút lesni. Lappantyú. Csupa izgalom a szó, teli varázslattal. Nagyon komoly dolog este erdőben lesekedni, hátborzongató. Fél ugyan a gyerekszív, de ő is vágyik az új, a titokzatos megismerésére. Különösen, ha nem kell egyedül mennie, ott a rókavadász, ráadásul édesanya olvassa a verset, aki a sötétben is, a kalandok közepette is menedék.

DALOS LÁSZLÓ

Kikelet

Hogy *mi* a kikelet, azt mindenki tudja: a négy égtáj egyike, az, ahol a nap *felkel*. A *ki*-vel kezdődő *keletnek* azonban nem az egyik égtájhoz, hanem az egyik *évszak*hoz van köze. Nem is csak köze, hanem... a *tavas*z maga ő! A *kikelet*: ritkább, mondhatni, inkább költői neve a tavasznak. Azt jelzi, hogy akkor, abban az évszakban, tavasszal *kikelnek* a földbe vetett magvak.

Hadd idézzem Juhász Gyula: Tavaszvárás című költeményének első és második szakaszt:

A déli szélben lehungom szemem
És gyöngyvirágok szagát érzem.
Az esti égen violás a szín
És *kikelet*ben járnak álmaim.

A hó alól már dobban boldogan
A föld nagy szíve s csendesen fogan
A csíra, melyből új élet terem
S bimbók bomolnak majd szűz réteken.

Felszabadított félelem

Úgy nőtt fel egyenesen, vadul, mint az erdők mélyén a hatalmas fa, mely büszkén nyújtózik az égnek, s olyan gögös volt, félelemnélküli, mint a kőszikla, mely rendíthetetlen nyugalommal kicsinyli le a maga alatt levőket.

Egész élete ilyen gög, ilyen büszkeség volt.

A kőszikla tudja, hogy örületes rombolást végezhet, irtó kavarodást idézhet elő a völgyben, ha egyszer megindul lefelé.

S ő is tudta ezt.

És egyedüli volt, mint a kőszikla. És gögös.

Őt mindenki félte, ő senkit sem félt. Sohasem félt.

Már gyerekkorában is ilyen volt.

Nyurga, hosszúránőtt legénykorában egyszer az erdőbe ment. Nem egyedül. Többen voltak.

Már jól az erdő közepét járták, mikor nehéz sötétség mászott a fákra, sűrű, forró levegő terjengett, amelybe olykor-olykor éleset sívított a vihar előreszaladt szele. A többiek sietve kerestek valami menedéket s egy sziklaodúban találták meg azt. Ő velük ment, de nem bújt el.

Ott állt a fák között. A szél magosra borzolta haját.

Aztán kitört a legteljesebb vihar. Hatalmas dördülésekkel robbant ki az eső. Óriási, zuhogó vízoszlopok tartották, támogatták a zuhanó felhőket.

S ő állt mozdulatlanul.

A sötétségbe kísérteties, haragos fénnel hasogatott a villám. És mintha hatalmas sziklatömbökkel tapsolt volna láthatatlan, hatalmas valaki, olyanokat csattant.

S ő állt mozdulatlanul.

Egyszerre nem messze tőle, recsegő élességgel, dühödt gyorsasággal sárgás-fehér fény szaladt egy fán keresztül a földbe. A fa abban a pillanatban égő fáklya lett. De a lángokat azonmód megsemmisítette a zuhogó eső.

Az odúba bújtak szeméből borzalom nyilallt. A félelem fehérre mázolta arcukat és a rémülettől elgyengülten tántorogtak a szűk, sötét odúban. Odazuhantak a földre, vácogó, reszkető karral rejtették el arcukat.

Ő pedig állt mozdulatlanul.

S mikor az egyik kitekintett, úgy látta őt állni magosra nyúlva, végigázottan, de egyenesen, hatalmasan, nem remegőn, úgy állt a megbomlott szörnyűséges viharban, rohanó esőben, mint egy nagy, hatalmas felkiáltójel.

A kitekintő rémülten kapta vissza fejét, rémülten dadogta a többieknek:

– Nézzétek!... Ott... ott áll... áll!... nem fél!

Erre a többiek is kidugták ijedt fejüket és szemükben valami érthetetlen, gyerekes, őszinte csodálat áradt szét.

És ettől kezdve szaladt széjjel bátorságának, soha nem félésének nagy híre. És ő élvezte azt az őszinte bámulatot. Először élvezte, aztán megismerte a bámulat erejét, hát kihasználta és meghunyászkodóvá tette az őszinteséget.

És mert olyan embernek, aki előtt meghunyászkodnak, könnyű a dolga, hát neki is könnyű volt elérni mindazt, amit akart.

Sokat akart és sokat ért el.

A soha nem félés, a soha meg nem rettenés, a minden parancs teljesítéséhez szokott hideg nyugalommal érte el, hogy hatalmas parancsoló lehetett a többiek felett.

S a többiek görnyedt hunyászkodással, szapora pislogással lesték arcát s arcáról a végzést.

Bizony, sok szívet dobott nehéz szomorúságba, sok arcra húzta rá az elkeseredés vad, ráncos kétségbeesését, sok szemből csikarta ki egy-egy merész akarata a fájdalmak nedvét, sokak életét lendítette könnyörtelenül a szegénységbe, sötétségbe.

S erre sosem gondolt. Ennek még a sejtése sem ugrott fel soha az agyában.

Sőt. Mindig különösen jónak gondolta magát.

– Lám, hatalmas és bátor vagyok! De gögömben sem feledkezem meg rólatok gyáva kicsinyek – és hangos zörgéssel, leereszkedő kegyességgel, sértő lármával dobta a pénzét és öntelt göggel zsebelte be a kikényszerített köszönömöket.

De a félok bátortalanságukkal nem szerették.

Egyszer aztán találkozott egy fiúval.

Dalosajkú, boldogmosoly, vidám, ficánkolókedvű, fiatal fiúval. Lehetett vagy tizen-hét éves.

Vidám, tiszta dal csengett ajkán és vidám, boldog szökelléssel és fiatal szelességgel szaladgált a mezőn.

Csak hallgatta irigy füllel ezt a boldog muzsikát, nézte irigy szemmel ezt a vidám gondtalanságot és lassan-lassan az irigység, az irigy vágy puha nesztelenségével, ravasz számításával indult felé. Azt hitte, ezt a vidám gondtalanságot is magáévá parancsolhatja.

A fiú már pihent a pázsiton. Gyors füttyszóval mulattatta magát, míg egy botot faragcsált.

Majd öröms hirtelen ugrott fel és mire sem számítón, hirtelen pillantotta meg a férfit.

Oly hirtelen pillantotta meg a nagy egyedüllét hiedelmében, hogy megijedten hátrált és elejtette a botot.

De a következő pillanatban már mosolygott.

– Juj, de megijedtem – kacagta és a bot után nyúlt.

– Szoktál félni?

A fiú szeme csodálkozásra kerekedett, kitágult szemmel nézett rá. A tiszta szem mélyén lehetett látni a félés bizonytalan vibrálását.

– Mindenki szokott félni – mondta csendesén.

A férfi keményen húzta ki magát és éles, fületvágó hahotával dobta rövid, határozott válaszát:

– Én nem félek soha.

– Soha?... De azelőtt régen ... mikor még ...

– Akkor se! – újult a kemény hang.

A fiú leejtette fejét:

– Hogy lehet az? Az nem lehet jó.

Most a férfi ámult el döbbenet:

– Mi?

– Jó félni – mondta a fiú. – Jó félni. Mikor az ember úgy fél, reszket, remeg, aztán hirtelen kisüt a nap és ragyog minden és kipattan, hogy kár volt félni, hogy minden rendben van. Olyan jó ez. Úgy szalad ilyenkor a lélekről a félelem és olyan jó ez. Olyan könnyű lesz minden és úgy ragyog ilyenkor minden ... Hát ezért... ezért a könnyűségért, ragyogásért jó félni.

A férfi először ámultan hallgatta, aztán gúnyba szaladt szája és kicsinylést szúrt szeme és valami különös lenézéssel, megvetéssel, gúnyval mondta:

– Félsz apádtól, hogy megver, ha rossz voltál, aztán elmaradnak a pofonok és örülsz és ragyog minden ... hahaha!... – és kacagásában éleset nyilallt a gúny.

A fiú feje szomorú íveléssel mellére esett:

– Nincs apám... – mondta csendesen, halkán és nagyon szomorún.

– Hát mitől félsz, ostoba?! – vágott kegyetlenül az elszorodott csendbe, mert kemény, bátor lelke nem tudta megérteni a lágyan félődő lelkek finom rezdüléseit. – A sötétségtől? Villámtól? Mennydörgéstől? Az erősebbtől, aki megver?

A fiú lelke új lágyságot talált:

– Az erősebbtől, aki megver: az édesanyám szemétől. Szomorú szemétől. Fájdalmas szemétől. S aztán örülök, ha szomorú szeme ragyogásba szalad.

Itt elakadt a férfi gúnyolódása és meredten nézte, amint a fiú gyors rohanással iramodott tova.

– Anyjához szalad – gondolta –, anyjához, hogy ragyogjon az anyja szeme.

És hirtelen felbukfencezett gondolataiban anyja emléke.

Le akarta rázni agyáról a nyomasztó gondolatokat. Hiszen jól gondoskodik anyjáról, megvan mindene, amit akar. Egy öreg asszonynak mi kell még?

De ragyog-e a szeme? Örül-e? Szeret-e?

Mit? Kit? A fiát? Ki a fia? Mi a fia? Mit jelent ő anyjának? Azt az összeget, amiből nyugodtan élhet? De kell-e anyjának pénz?

Hirtelen nagy szomjúság fogta el anyja után. Szeretete után.

De hogy menjen most szeretetet koldulni, mikor sose kért belőle? Hisz anyja nem is gondolhatott szeretettel rá. Mért szeresse? A pénzért, amit gőgösen odadob neki? Lehet az anyai szeretetet pénzért megvenni?

Különb is, ki szereti őt? Senki. Félt mindenki tőle. De nem szereti senki. Félt mindenki tőle.

Félt!

– Az anyám is félt? – egyszerre rémülettel szakadt rá ez a kérdés.– Az anyám is félt? Ha félt, nem szeret, nem szeret!

S ez a hirtelen rászakadt gondolat rémülettel töltötte el.

Egyszerre felkavargott lelkében az a nagy sivárság, szeretetlenség, amiben eddig élt. Hogy nem szerette senki. Nem óvta senki félőn.

Valamikor, valamikor, régen az anyja óvta, féltette az anyai szeretet minden melegével, de ő durván eldobta magától ezt a meleget, melynek hiányát most kezdte érezni, hogy egy fiú ragyogó szeméből, puha hangjából kicsobbant a nagy szeretet melege.

Hát lehajtott, megszégyenült fejfel indult anyjához, hogy megkeresse, visszahódítani próbálja az anyai szívet.

S itt zuhant rá az ismeretlen, nagy félelem. Félt.

Félt, hogy nem találja meg, hogy eddigi durvaságával, nemfélésével kiülte ennek a szeretetnek állandó, kedves lángját.

S mikor ott állt anyja előtt reszketve, remegve, akkor oly széles volt ez a félelem, hogy ez a félelem kicsavarta szívéből minden vérét és úgy érezte, hogy a szíve fülébe ugrottan kalapálja a félő mi lesz vad ijedtségét.

Anyja megijedten fia félelmétől, félősen aggódó szemmel nézett rá és elcsuklón kérdezte:

– Mi történt, fiam?

Ő meg felemelte leejtett fejét és ijedt meneküléssel kapaszkodott szeme az anyja aggódó szemébe. Nehezen, dadogva nyögte:

– Anyám ...

Erre a bizonytalan, dadogó szóra anyja két meleg karjával biztatón ölelte át:

– Fiam ...

A férfi egyszerre érezte lelkén keresztül zuhanni a soha el nem veszthető szeretet hatalmas áráját és elgyengülten ettől a hirtelen rácsapódó szeretettől térdreesett anyja előtt:

– Úgy féltem ... úgy féltem ... – mondta még mindig némi ijedtséggel.

– Kitől? Mitől?

De aztán bátorrá lett hangja, bátor és örömes, érezte, hogy szaladt lelkéről a félelem és olyan jó volt ez.

És örömes, megkönnyebbült, bátor hangon mondta:

– Úgy féltem anyám ... és látom, hogy hiába! És oly boldog vagyok, hogy hiába féltem és úgy ragyog most minden! ...

Az anyja a néma szeretet végtelen finomságával simította meg fejét.

– Jó félni anyám ... – mondta sokára nagy bizonyossággal – jó félni. És örülni, hogy hiába féltünk.

És könnyű lett minden és ragyogott minden.

És az örömesen felszabadított félelem messze szaladt.

(Salkaházi Sára szociális testvért 2006. szeptember 17-én avatták boldoggá)

A keresztény politika iskolája

I. A POLITIKA FOGALMA ÉS LÉNYEGE

A legelső feladat, hogy világosan lássuk: mi a politika, és mi az értelme a politizálásnak? Abból a tényből kell kiindulnunk, hogy az ember szükségszerűen más emberekkel együtt, vagyis a társadalomban él. Ezt a társadalomban való élest úgy kell felfognunk, mint természeti adottságot: akár tetszik, akár nem, ezen az állapotunkon nem változtathatunk. Ellenben igenis mi, emberek határozzuk meg azokat a formákat és kereteket, amelyekben együttes életünk folyik. Kiépítsük pl. az általános iskolát, vagy visszaállítsuk az oktatás régi rendszerét; szövetkezetekkel és szövetkezetekben dolgozzunk-e, vagy maradjunk meg az egyéni gazdálkodás mellett, államosítsuk-e a bankokat, vagy hagyjuk meg azokat a magántőke kezében – mindezekben a kérdésekben az emberi akarat határoz.

Igen, de kiknek az akarata? Azoké, akik a legnagyobb társadalmi intézményt, az államot hatalmukban tartják. S természetesen magának az államnak formája és rendje is az utóbbiaknak akaratától függ. Nem csodálkozhatunk tehát, hogy az embert legközelebről azok a társadalmi intézmények érintették és érdekelték, amelyek rendezőerőként szólhattak bele életébe. Rendezőerőként, mert törvényeket és jogszabályokat állíthattak elébe, amelyeknek áthágását büntetni tudták. Ezek az intézmények az ún. politikai alakulatok, aminő nálunk a község, a járás, a vármegye és főleg az állam.

Maga a „politika” kifejezés a „polis” görög szóból származik, amely „várost” jelent, majd jelentette a városból kialakuló város-államot (Athént, Rómát), szóátvitel nyomán pedig csakhamar a társadalmi államot. Politika így annyi, mint a község, majd az állam ügyeinek intézése. S ide sorolhatjuk a már megismert többi politikai alakulat ügyeinek intézését is. A „politizálás” pedig azt jelenti, hogy törődünk azzal, és lehetőségeinkhez képest beleszólunk abba, hogy ezeknek az ügyeknek az intézése miként történjék.

Nyilvánvaló tehát, hogy a politika az emberi tevékenység egyik legfontosabb megnyilatkozása. Hiszen általa a társadalomban élő ember maga választja meg öntudatosan az utakat, amelyeken haladni kíván. Politizálni pedig a mondott értelemben mindenkinek kell, ha igényt tart az „ember” megjelölésre, ami értelmes és erkölcsi lényt jelent, hiszen nemcsak népe és nemzete, de a maga és családja sorsa is a helyes, vagy helytelen politikán fordul meg.

Ha feltesszük a kérdést, hogy legfőképpen miért küszködünk és mire törekszünk, azt kell felelnünk, hogy boldogok akarunk lenni. Azt az életet szeretnénk tehát élni, amelyet az emberhez, vagyis önmagunkhoz méltónak tartunk. Ezt a célunkat viszont meg sem közelíthetjük, ha nem megfelelő annak az emberi együttesnek a berendezkedése, amelynek mi is tagjai vagyunk. Így, bár a politika az adott helyzetben felmerülő közösségi ügyek intézését jelenti, minden politikai állásfoglalás és cselekedet – szükségszerűen – magában foglalja a jövődő alakításának vágyát is. Bármely kérdéssel kapcsolatban, legyen szó kórházról, vagy műtárgyról, választójogról, vagy vetőmagról, mindig van valami elképzelésünk, amelyet szeretnénk megvalósítani. Hát még a nagyobb fontosságú, országos horderejű kérdések tekintetében! Ilyenkor azokat, akik osztják elképzelésünket, politikai barátainknak, akik pedig szembeszállnak vele, politikai ellenfeleinknek érezzük. Minél tudatosabbá válnak aztán ezek a megegyezések és ezek az ellentétek a társadalomban, annál inkább osztja be az embereket a jövődő tetteknek programba foglalt ígérete és akarata, politikai pártokba. S közülük azt a pártot fogjuk tekinteni a miénknek, amelynek a programja helyeslésünket elnyerte.

S vajon szükség van-e programra? Rászorulunk-e arra, hogy politikai tájékozódásunk okából egy pontokba foglalt kívánságsorozattal rendelkezünk? (Mikor is mindegy, hogy ezt a sorozatot mi magunk állítottuk-e össze, vagy mások dolgozták ki számunkra.) Igenis szükséges és rászorulunk. Mert ha cáfolatlanul áll is az a tény, hogy az emberrel veleszületett a boldogság természetes vágya, próbáljunk meg csak felelni arra a kérdésre, hogy voltaképpen milyen feltételek teljesülése esetén éreznőkielégítettnek a természetes vágyunkat? Feleletünk kétségkívül attól fog függni, hogy miként vélekedünk magáról az emberről és az ember rendeltetéséről. Vajon csak magasabb rendű állatot látunk-e benne, akinek nem lehet más hivatása, mint az, hogy a fajtát fenntartsa, s evégből minden tekintetben alávesse magát az uralkodó társadalmi akaratnak? Avagy olyan lénynek tekintjük, aki testből és lélekből van összetéve, s mint ilyen, Istenhez van rendelve, amely esetben saját, tőle elvehetetlen célokkal és szabadságjogokkal is bír? Csak az ember fogalmának és rendeltetésének ilyen meghatározása után tudjuk kitűzni az „emberhez méltó élet” kereteit is.

Minden politika háttérében tehát, ha ez a politika nem éri be a pillanatnyi helyzetek múltó érdekü mérlegelésével, szóval, ha nem pusztá taktikázás, hanem a jövőre is tekintő átgondolt tevékenység, szükségszerűen világnézeti rugók működnek. Ahol e rugók hiányoznak, ott nincs is komoly politikai erő, az ilyen pártok, még ha ideig-óráig külső sikereket is érnek el, az első nagyobb megrázkódtatásra gyorsan összeomlanak.

II. A POLITIKAI RENDSZEREK

Amikor a politika fogalmát és lényegét tanulmányoztuk, figyelmessé lettünk arra a tényre, hogy társadalmi életünk változékony formáit és kereteit végeredményben azoknak az embertársainknak akarata határozza meg, akik a legnagyobb társadalmi alakulatot, az államot hatalmukban tartják. (Az állammal együtt természetesen az államnak alárendelt kisebb politikai alakulatok, mint a község, a járás és a vármegye is az ő kezükben vannak.) Politikával, mint láttuk, éppen azért kell foglalkoznia min-

den gondolkodó embernek, hogy ezt a közösségi akaratot, mely az ő sorsára is kihat, a maga érdekeinek, igényeinek és elképzeléseinek megfelelően befolyásolja. Aszerint, hogy az egyéneknek erre milyen és mekkora lehetőséget nyújtanak, térnek el egymástól és különböztethetők meg az egyes politikai rendszerek. A demokrácia pl. a hatalom birtokosának a „népet”, az állam polgárainak összességét tekinti, akik ezt a hatalmat valami közmegegyezés (népgyűlés, országgyűlés) útján gyakorolják, mikor is a kisebbség meghajlik a többség akarata előtt. Vele ellentétben a totális rendszerek, melyek diktatúrában fejlődnek ki, a társadalomnak csak egyik csoportját nyilvánítják az államhatalom hordozójának (egypártrendszerek), s csupán e csoport tagjai részére engednek többé-kevésbé korlátolt lehetőséget arra, hogy közreműködjenek a közösségi akarat kialakításában.

A „demokrácia” szó, akárcsak a „politika”, a görög nyelvből származik és eredetileg „népuralmat” jelent. A „totális” annyi, mint „teljes”, érteni pedig itt is azt kell rajta, hogy az állam kebelén belül minden életjelenséget – pl. még a tudományt és a művészetet is – az állami cél szolgálatára rendelnek. „Diktatúra” annyi, mint „parancsuralom”, vagyis az egypárt vezérének akarata a törvény. A „totális” és a „diktatúra” szavak latin eredetűek.

Minden politikai rendszer három összetevőből alakul ki. Ezek: 1. ideológia, 2. az ideológiának megfelelő politikai akarat, 3. politikai intézmények, amelyeken keresztül ez az akarat uralkodni kíván.

Az „ideológia” szót a görög nyelvből vettük át. Ma sűrűn hallani és mi is sokszor fogjuk használni. Eredetileg annyit jelentett, mint: „eszmetan”, ez pedig egy külön ága a bölcséleti tudománynak, a filozófiának. Ma politikai vonatkozásban ideológián értjük azoknak az eszméknek összefüggő együttesét, amelyeket az effajta kérdések felől alakítunk ki: mi az ember, és mi az emberi élet célja, mi a társadalom és mi az értelme annak, hogy társadalomban élünk, mi az alapvető viszony egyén és társadalom között? Ideológia tehát a politikai szóhasználatban lényegileg az összefoglalása annak, amit világnézetnek és társadalomszemléletnek nevezünk.

Döntő fontosságú egész politikai magatartásunkra, hogy miként vélekedünk a fenti kérdésekről. Nyomukban ugyanis felléphet az a politikai akarat, hogy a magunk és a közösség életének menetét a válaszok által kívánt mederbe tereljük. S ha azután az, aki ezt az akaratot képviseli, meg tudja szerezni hozzá a fizikai hatalmat is, akkor az államot és a többi politikai alakulatot intézményesen akként rendezi be, hogy azok az ő ideológiai tanítását szolgálják. Ahhoz tehát, hogy politikai rendszer jöjjön létre, szükséges mindenekelőtt egy ideológia, mely a társadalom kisebb-nagyobb hányadának tetszésével találkozik. Kell ezután egy párt, mely az ideológiához hozzáadja a politikai akaratot, s kellenek végül elképzelések azokról a politikai intézményekről, amelyeket a párt az ideológia érvényesítése okából létesíteni fog.

A mondottakból következik, hogy minden politikai rendszer értéke, vagy értéktelensége, üdvös, vagy káros volta az illető rendszer ideológiájának helyességén, vagy helytelenségén fordul meg. Amikor tehát egy politikai párt felől véleményt nyilvánítunk, avagy abban a tekintetben kívánunk határozni, hogy támogassuk-e vagy sem,

kevésbé a párt pillanatnyi magatartását és határidős ígéreteit kell mérlegelnünk, ami részéről múló taktika lehet, hanem sokkal inkább az illető párt által képviselt rendszer ideológiáját kell fontolóra vennünk. Ha pedig egy párt mögött nem találunk ideológiát, akkor két eset lehetséges: a párt vagy csak fedőszerve egy másik ideológiával rendelkező pártnak, vagy csupán alkalmi érdekszövetkezés, amely képtelen az egész nép javára országos politikát folytatni.

III. A MI PÁRTUNK KERESZTÉNY JELLEGE

A politikai rendszer jellegét vizsgálva, arra a megállapításra jutottunk, hogy minden politikai párt, ha nem csupán alkalmi érdekszövetkezés, vagy nem csupán fedőszerve egy másik pártnak, szükségszerűen egy meghatározott ideológiára támaszkodik, amelynek gyakorlati érvényesítését megfelelő politikai intézmények útján keresi. Azt is felismertük, hogy az ideológia lényegileg annak együttesét jelenti, amit világnézetnek és társadalomszemléletnek nevezünk. A mi pártunk ideológiáját a keresztény világnézet és a keresztény társadalomszemlélet adja meg. Ebből következik, hogy a Demokrata Néppárt, ha ideológiai meghatározó jelző után tekint, nem is vallhatja magát másnak, mint keresztény pártnak. Ugyanúgy, ahogy a szociáldemokrata vagy a kommunista párt szükségszerűen marxista pártnak jelöli magát.

Mit jelent már most közelebbről, és csakis mit jelenthet a mi pártunk „keresztény” jellege? Íme, egy sarkalatos kérdés, amelyben kristálytisztán kell látnunk. Részben már azért is, hogy felvilágosíthassuk politikai ellenfeleinket és még inkább azokat, akik egyelőre közömbösen szemlélik mozgalmunkat.

Abból a történeti tényből kell kiindulnunk, hogy minden nép életében a kezdeti állapot az volt, hogy a vallás útmutatása alapján szervezték a társadalmi élet formáit. S ez érthető is, mert akkoriban senki sem vonta kétségbe, hogy a vallás olyan elveket tartalmaz, amelyek az élet minden mozzanatára érvényesek. A kereszténység is, amilyen mértékben áthatotta a középkori Európát, olyan mértékben befolyásolta annak politikai alakulatait. Épp így történeti tény azonban az is, hogy főleg a XVIII. század óta az emberi gondolkodásban nagy elvilágiasodási folyamat megy végbe, amely a vallás társadalmi szerepének a lehető legcsekélyebb körre szorításán dolgozik. Míg a középkor Isten felé fordult, az újkor mindinkább az embert helyezi a mindenség középpontjába, s eltépi azokat a szálakat, amelyek az embert egy magasabb világhoz fűzik. A politikából is kiszorul az ember örök eszméje, helyette a valóságos, éppen most élő embereket veszik figyelembe, és a politikai cselekvéseket hozzájuk igazítják. A társadalom függetleníti magát azoktól a céloktól, amelyeket a vallás tűz az emberek, mint egyének elé. Olyan képződménnyé válik, amely „nagykorúnak”, teljesen önállóan tekinti magát.

Ezt a folyamatot, bárhol is vélekedjünk róla, lehetetlen tudomásul nem vennünk. S mint politikai párt, akkor vesszük tudomásul, ha azokat a válaszokat, amelyeket a kereszténység a politikai ideológiák három fő kérdésére ad, nem a hit tanításaként és nem az evangélium tekintélye alapján fogadjuk el és kívánjuk másokkal is elfogadtatni, hanem a tiszta emberi ész követelményeként, mint egyedüli és kizárólagos

feltételeit annak, hogy éppen a most élő emberek kielégíthessék boldogságra irányuló természetes törekvésüket. A három főkérdés, mint tudjuk: 1. mi az ember célja, 2. mi a társadalom és mi az értelme annak, hogy társadalomban élünk, 3. mi az alapvető viszony egyén és társadalom között?

Bele kell vinnünk a köztudatba azt az igazságot, hogy mi nem azért vagyunk keresztény párt, mintha a keresztény vallás dogmatikusan megtanult hitelveit akarnánk átvinni a politikába, hanem azért vagyunk keresztény párt, mert politikai ideológiánk azok a kiindulópontjai, amelyeket a tiszta ész alapján ismerünk fel helyeseknek, megegyeznek azzal a tanítással, amelyeket felőlük a kereszténység nyújt. Ebből a „profán keresztény” jellegünkből több következmény adódik, amelyeket sohasem szabad szem elől tévesztenünk:

1. A Demokrata Néppárt nem vallási jellegű szervezet, ami többek között azt is jelenti, hogy nem-keresztény hiten lévők is bízást tagjai lehetnek. Távol áll tőlünk az is, hogy a keresztény jelzöt az „árja”, vagy „nem zsidó” értelemben, az antiszemitizmus célzatával használjuk.

2. A Demokrata Néppárt nem egyházpolitikai vetülete egyik keresztény egyháznak sem. Ezt helyesen is állapították meg rólunk némelyek a legutóbbi országgyűlési választások nyomán, csak abban tévedtek, hogy fogyatékoságnak tüntették fel azt, amit mi egyházpolitikai érdekből is az egyedül helyes fogalmazásnak tartunk.

3. A Demokrata Néppárt nem „klerikális” párt. Küzd az egyház és a papság szabadságának teljességéért, de nem tekint idetartozóknak olyan közjogi és egyéb kiváltságokat, amelyek a társadalmi fejlődés legújabb szakaszában nyilvánvalóan idejüket múlták.

IV. AZ EGYIK VÁLASZ AZ EMBER FOGALMÁRA

Minden politikai ideológia első alapvető kérdése: mi az ember és miért él az ember? Két felelettel számolhatunk. Az egyik az, hogy az ember a legfejlettebb állat ezen a földön, vagyis csak fejlődési fokozatban különbözik a többi állattól. A másik, hogy az embert Isten teremtette, és pedig akként, hogy a természet rendjéből kiemelve halhatatlan lélekkel ruházta fel.

Ősidők óta folyik a vita e két felelet körül. S hogy miért, könnyű megértenünk. Ahhoz, hogy az embert Isten különleges alkotásának tekintsük, mindenekelőtt hinnünk kell Isten létezésében, abban a létezésben, amely nem bizonyítható olyan nyilvánvalósággal, mint pl. Amerika vagy a Mars bolygó létezése. Viszont az ellenkezőjét sem lehet bizonyítani, sőt a tudomány nagyobb zavarba jön, ha az élet keletkezését Isten kikapcsolásával próbálja magyarázni, mintha egyszerűen lemond minden magyarázatról. Isten létének és az ember lelkes teremtményvoltának elfogadása így mindig a hit dolga lesz; ahhoz pedig, hogy hinni tudjon, minden egyes embernek felülről kapott kegyelemre is szüksége van. Ezt tanítja a vallás. Mindig voltak nagy tudósok, akik mélységes hittel borultak le Isten előtt, de mindig voltak olyanok is, akik e hit jogosultságát tagadásba vették.

Az az alapvető kérdés tehát, hogy mi az ember és miért él az ember, tudományosan

bizonyítható nyilvánvalósággal nem dönthető el. Ez a tény azonban mit sem változtat azon a másik tényen, hogy a kérdésre adandó válaszunk meghatározó fontosságú a társadalomban élő ember számára. Mert nézzük csak, milyen gyakorlati következményekkel jár az első válasz.

Ha az embert csupán állatnak minősítjük, akkor az ember is alá van vetve annak a természeti törvénynek, amely a földön lelhető minden élőlényre vonatkozik. Ez pedig az, hogy az egyed létének minden értelmét a faj fenntartása adja meg. Egy rózsza, egy pillangó, egy veréb, vagy egy kutya nem önmagáért van a világon, hanem csak azért, hogy múltó példányaként a maga fájának, ennek a fajnak örökkévalóságát szolgálja. Az emberre alkalmazva ezt az igazságot, az egyes ember léte sem kaphatna más értelmet, mint ami az emberi faj fenntartásának biztosításában rejlik. Az egyes ember ebben az esetben az emberi fajnak csupán egy múltó egyede, amely önmagában, vagyis ha elvonatkoztatjuk a faj szolgálatától, semmi értékkel nem bír. Értéket csak az emberi faj jelent, amely így az egyes embereket, az egyéneket, önmaga merő eszközeinek kell, hogy tekintse.

Ez a felfogás, ha komolyan vesszük, végzetesen hat ki a politikára, amelynek az emberek együttes életét kell alakítania. Mert a mondottakból ésszerűen következik, hogy az egyes embert egyedül azon a címen, hogy „ember”, semmiféle jog sem illeti meg. Jogokkal az ember, mint egyed, még a pusztá élethez való joggal is csak akkor rendelkezhetik, ha a faj a saját érdekében ilyenekkel felruházza. Minthogy pedig a faj a maga életét társadalmakban éli, következik, hogy az egyes ember a maga egészében, minden vonatkozásban és teljes mértékben alá van vetve a társadalomnak, végső fokon az államnak, illetve az államhatalom gyakorlóinak.

A most körvonalazott jelenség megfigyelhető az emberiség történetében mindenkor és mindenütt, amikor és ahol az ember fogalmát ilyen materialista-biológiai síkra vetítették.

V. A MI VÁLASZUNK AZ EMBER FOGALMÁRA

Legutóbbi fejtegetéseinkből kitűnt, hogyha azt akarjuk, hogy az államhatalom és a társadalmat szervező többi erők az embert önmagában is értékesnek ismerjék el, akkor az embert ki kell emelnünk a természet rendjéből. Ez történik akkor, amikor mi az embert Isten teremtményének tekintjük, olyan különleges teremtményének, akit Isten halhatatlan lélekkel ruházott fel. Ha bármi okból elvetjük az ember fogalmának ezt a meghatározását, szükségszerűen lemondunk arról az igényről is, hogy az embert pusztán ember voltánál fogva, tőle elvehetetlen és általa elidegeníthetetlen jogok illessék meg.

Mindazok az „emberi jogok” és mindazok a szabadságjogok, amelyeket bölcselők és politikusok a történet során annyiszor és oly változatos összeállításban megszővegeztek, nélkülözik megalapozásukat, ha az embert a maga keletkezésében és rendeltetésében függésbe nem hozzuk Istennel, mint olyan tényezővel, aki fölötte áll a természetnek és a társadalomnak. Mert igaz ugyan, hogy a társadalom is juttathat ilyen jogokat az egyénnek, ámde ha a társadalom a forrásuk, akkor vissza is vonhat-

ja azokat, vagyis e jogok mindig csak az emberi faj érdekében engedett és sohasem „személyes” jogok, amelyeket a fajt képviselő társadalomnak is tiszteletben kellene tartania. Ahhoz ugyanis, hogy e jogok személyesek lehessenek, az embert nemcsak „egyénnek”, hanem „személynek” is kell felfognunk, személylé pedig csak akkor válhatik az ember, ha olyan értéket tulajdonítunk neki, amely őt, az egyedet, fölébe emeli a fajnak. S mely esetben tehet szert ilyen értékre az ember? Egyedül és kizárólag akkor, ha van lelke, és ez a lélek halhatatlan.

Minden más esetben az ember csak múltó példánya az emberi fajnak, s mint ilyenre, teljes mértékben vonatkozik rá a természeti törvény, amely az egyed életének minden értelmét a faj szolgálatában meríti ki. Ennek elméleti és gyakorlati politikai következményeit pedig már megismertük, amikor az ember materialista-biológiai fogalmát tárgyaltuk.

Az embert vagy egy magasan fejlett állatnak tekintjük, vagy Isten különleges teremtményének. Más eshetőség nincs. És csak a második felfogás minősítheti az embert természeti, de ugyanakkor természetfölötti lénynek is, ami a mi szempontunkból nem belső igazsága (ez a hit dolga), hanem társadalmi következményei miatt döntő mozzanat. Ha ugyanis az emberben olyan lényt látunk, akinek halhatatlan lelke Istenhez van rendelve, akkor az embert úgy kell felfognunk, mint aki felelős a maga cselekedeteiért, kell tehát, hogy szabad akarattal bírjon. Ha pedig az ember szabad akarattal bír, akkor a külső világgal szemben önálló, független egésznek jelent, amelybe – engedély nélkül – sem a természet, sem az állam nem nyúlhat bele. (A vallás szerint maga Isten is figyelemmel van az ember személyiségére: tiszteletben tartja szabadságát, és sohasem kényszeríti.)

A politikai ideológiák első alapvető kérdése tehát végeredményben eléggé leegyszerűsödik. Arra kell felelnünk, mikor leszünk boldogabbak: akkor-e, ha „személynek” tekintenek bennünket, s mint ilyenek, elvehetetlen és elidegeníthetetlen személyes jogokkal rendelkezünk, vagy akkor, ha pusztán „egyénnek” számítunk, s mint ilyeneket, akiknek nincsenek saját jogaik, önkényesen kezelhetnek bennünket az államhatalom gyakorlóit? S ha, mint nem kétséges, a józan ész az előbbire mond igent, nyilvánvaló politikai követelményként adódik számunkra az ember fogalmának az a meghatározása, amelyet övéinek a kereszténység nyújt.

Az eddig tanultak birtokában nehézség nélkül megérthetjük annak a figyelmeztetésnek mély igazságát, amelyet Donoso Cortes, a nagy katolikus államférfiú hagyott reánk: „Emberek, ha lerázátok magatokról Krisztus szolgását, emberektől függő, sokkal gonoszabb szolgásba estek”.

(* Száz éve, 1906. december 13-án, Polgáron született Barankovics István politikus, újságíró, a Demokrata Néppárt – a KDNP elődje – megalapítója és országgyűlési képviselője. A fent közölt írás egy nagyobb cikk részlete. Forrás: az MKDSZ honlapja.)

E számunk szerzői

Ábrám Tibor a Léway József Református Gimnázium igazgatója

Barankovics István (1906–1974) politikus, újságíró, a Demokrata Néppárt megalapítója

Buday Barnabás evangélikus egyetemi lelkész

Dr. Csiba Kálmán ny. erdélyi református püspök

Dalos László író, újságíró

Dr. Dienes Dénes a Sárospataki Tudományos Gyűjtemények igazgatója

Duray Miklós politikus, a szlovákiai Magyar Koalíció Pártja ügyvezető alelnöke

Fecske Csaba költő

Hortobágyi Cirill OSB tanár, bencés szerzetespap

Dr. Mezei István tudományos munkatárs MTA Regionális Kutatások Központja Észak-magyarországi osztálya

Nádudvari Anna író, újságíró

P. Nemesszeghy Ervin SJ r. k. pap, jezsuita szerzetes

Papp András g. k. pap, egyetemi lelkész

Dr. Pálinkás József egyetemi tanár, volt oktatási miniszter

Rivasz-Tóth Kinga középiskolai tanár

Salkaházi (Boldog) Sára (1899–1944) vértanú szerzetes nővér

Stella Leontin r. k. pap, balassagyarmati plébános

Szőke Ágnes tanár

Taraczközi Gerzson református lelkész

Dr. Várbelyi Krisztina egészségügyi menedzser szakközgazdász

ADEPTUS®

MÉRNÖKI, ÉPÍTŐIPARI ÉS KERESKEDELMI Rt.

3525 Miskolc, Szepessy u. 3-5.

Telefon: (46) 501-391, 412-706

Telefax: (46) 501-397, 501-398

E-mail: adeptus.mi@mail.datanet.hu

CÉGÜNK TEVÉKENYSÉGI KÖRE:

- Építőipari fővállalkozás
- Magasépítés
- Mélyépítés
- Acélszerkezet-gyártás,
-szerelés

Tartalomjegyzék

- BABITS MIHÁLY:** Áldás a magyarra (3)
- PILINSZKY JÁNOS:** Intelem (4)
- A FORRADALOM 50. ÉVFORDULÓJÁRA EMLÉKEZTÜNK** (5)
- DURAY MIKLÓS:** 1956 üzenetét tetteinkben kell megfogadni (7)
- PÁLINKÁS JÓZSEF:** Ma újra szükség van a bátor demokratákra (11)
- P. NEMESSZEGHY ERVIN SJ:** 1956 a hit jegyében (15)
- DIENES DÉNES:** Az egyházkerület megszüntetése és helyreállítása (22)
- TARACZKÖZI GERZSON:** Az 1956-os élmény belső, lelki tartást adott (30)
Beszélgetés Török István ny. lelkész, vallástanárral
- MEZEI ISTVÁN:** Néhány gondolat a szabadság fájának száradó ágai alatt (38)
- PAPP ANDRÁS:** Görög katolikus emlékek 1956-ból (46)
- CIKKEK, ELŐADÁSOK, TANULMÁNYOK**
- VÁRHELYI KRISZTINA:** Szolidaritás, vagy életesély-egyenlőtlenség? (50)
Árpád-házi Szent Erzsébet jubileumi éve (56)
- HORTOBÁGYI CIRILL OSB:** Új egyházkép, az önkéntesség közösségei (57)
- CSIHA KÁLMÁN:** Test és lélek (64)
- BUDAY BARNABÁS:** Fenntartható hit és egyház (73)
Előadás és beszélgetés a Miskolci Protestáns Szabadegyetemen
- SZŐKE ÁGNES:** Pater noster... (75)
- MINDENNAPI KENYERÜNK** (79)
- UNOKASZÓTÁR** (8.)
- STELLA LEONTIN:** Alázat (81)
- FECSCKE CSABA:** Korcos (81)
- NÁDUDVARI ANNA:** Kedvesség (82)
- RIVASZ-TÓTH KINGA:** Lappantyú (83)
- DALOS LÁSZLÓ:** Kikelet (83)
- SALKAHÁZI SÁRA:** Felszabadított félelem (84)
- BARANKOVICS ISTVÁN:** A keresztény politika iskolája (88)
- E számunk szerzői (95)